

วารสารสภาวิชาชีพบัญชี

Journal of Federation
of Accounting Professions

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 • มกราคม - เมษายน 2562

Download ในรูปแบบ E-book
ได้โดย Scan QR Code
www.tfac.or.th

สาส์นจากบรรณาธิการ

ทุกการกระทำก่อให้เกิดเหตุการณ์ ทุกเหตุการณ์ก่อให้เกิดแหล่งข้อมูล บทบาทหลักของนักบัญชีคือการเก็บบันทึกและจัดการแปลงข้อมูลห่วงโซ่ของเหตุการณ์เป็นสารสนเทศเพื่อประโยชน์กับผู้คนและองค์กรหลากหลายที่เกี่ยวข้องกันในระบบสังคมเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในรูปแบบการดำเนินธุรกิจและเทคโนโลยีในหลาย ๆ ด้านส่งผลให้นักบัญชีจำเป็นต้องปรับตัวอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ วารสารสภาวิชาชีพบัญชีฉบับปฐมฤกษ์นี้ถือกำเนิดขึ้นนี้โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อต่อยอดให้สารสนเทศที่มีอยู่แพร่หลายได้รับการขัดเกลาเป็นองค์ความรู้ และนำความรู้มาบูรณาการแปลงเป็นภูมิปัญญาอันจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาวิชาชีพการบัญชีในทางปฏิบัติ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น สภาวิชาชีพบัญชีขอเรียนเชิญผู้สนใจทุกท่านร่วมส่งบทความหรืองานวิจัยที่สัมพันธ์กับงานสายวิชาชีพบัญชีทุกแขนงเพื่อเผยแพร่ในวงกว้าง มาร่วมด้วยช่วยกันผลักดันการเสริมสร้างคุณค่าทางการปฏิบัติงานพร้อมทั้งความแข็งแกร่งด้านวิชาการสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีทุกแขนงนับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ขอติชมข้อ เสนอแนะใดใดเพื่อการปรับปรุงของท่านโปรดส่งตรงมายังกองบรรณาธิการบริหารได้ตลอดเวลา เพื่อการพัฒนาวารสารสภาวิชาชีพบัญชีนี้อย่างต่อเนื่องตลอดไป ขอได้รับความขอบคุณจากเรา

บรรณาธิการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย ศุภธาดา

สารบัญ

◎ บทความวิชาการ ◎

- 4 รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้าหลักการรับรู้รายได้
*ดร.ศิลปพร ศรีจันทะพร
อนุวัฒน์ ภักดี*
- 22 ทำทนายความเชื่อ ที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา
เหมาะสมหรือไม่
นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ
- 32 คุณสมบัติและกรอบความรู้ นักบัญชีบริหาร
ในประเทศไทย
กรณีศา ดิษฐ์เสถียร
- 44 คุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษา
ภาษีอากรในประเทศไทย
วิภาดา รสขุม

◎ บทความวิจัย ◎

- 54 ผลกระทบของระดับการกระจายการลงทุนธุรกิจ
ในแนวตั้งต่อมูลค่าของกิจการที่จดทะเบียนใน
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่ม SET100
*พัทธ์ลดา ธนกรชัยมงคล
ดร.ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ*
- 68 การกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุน
กรณีศึกษา: บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย
ณัฐชา อัดพลพิทักษ์
- 88 ความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยง
ทั่วทั้งองค์กรของกองทัพอากาศ ด้านการเงิน
การบัญชี และงบประมาณ
ร.ท.ธีระศักดิ์ ใจห้าว

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย ศุภธาดา

- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ธีรยุทธ บุญศิริ

ศาสตราจารย์วิโรจน์ เล้าหะพันธุ์

นายกสภาวิชาชีพบัญชี

กองบรรณาธิการบริหารและกลั่นกรองบทความ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิระ บุญยเนตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลปพร ศรีจันทเพชร

กองบรรณาธิการกลั่นกรองบทความ (ภายนอก)

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สุภัทรกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดิษพงศ์ พงศ์ภัทรชัย

- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนิย์รัตน์ วุฒิจินดานนท์

ดร.อุษารัตน์ อีธรรม

- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์

- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ ปานมณี

- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ วิเศษสรรพ

- มหาวิทยาลัยรังสิต

ดร.กรัณพรัตน์ บุญญวัฒน์

- มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ดร.เพ็ญ เสงี่ยมวิบูล

- มหาวิทยาลัยอีสเทิร์น (ประเทศไทย)

นายสุพจน์ สิงห์เสนห์

นางนันทนา สังขวิจิตร

- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์

นางสาวนิตาพร อัครธีระเกียรติ

นายธวัชชัย เกียรติกานกุล

- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

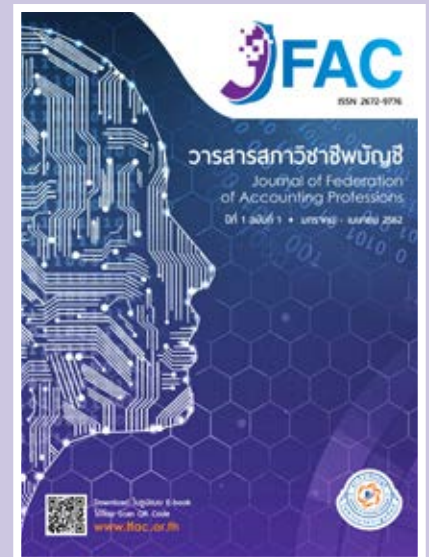
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญหทัย มิตรกานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เมตตา เสมสมบูรณ์

- มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

วารสารสภาวิชาชีพบัญชี

ปีที่ 1/ ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2562

เจ้าของ

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์
Federation of Accounting Professions
Under The Royal Patronage
of His Majesty the King

ที่อยู่สำนักงาน

เลขที่ 133 ถนนสุขุมวิท 21 (อโศกมนตรี)
แขวงคลองเตยเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์ 02 685 2500
โทรสาร 02 685 2501

ออกแบบ

นางสาววิดา สุวรรณกุล
นายเจียรนัย รัตนประทุม
นายจิราวัฒน์ เพชรชู
นางสาวสุมาลย์ แก้วสนั่น
ส่วนสื่อสารองค์กร
สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์

- <http://www.tfac.or.th>
- tfac@tfac.or.th
- www.facebook.com/tfac.family
- LINE@ @tfac.family

รายได้จากสัญญา ที่ทำกับลูกค้า: หลักการรับรู้รายได้

Revenue from Contracts with Customers:
Revenue Recognition Principles

ดร.ศิลปพร ศรีจันเพชร

หัวหน้าภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กรรมการมาตรฐานการสอบบัญชีและอนุกรรมการกลั่นกรองมาตรฐานการบัญชี
สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์

Dr. Sillapaporn Srijunetch

Head of Accounting Department, Thammasat Business School,
Thammasat University

Auditing Standards Committee and Accounting Standard Review
Subcommittee, Thailand Federation of Accounting Professions

อนุวัฒน์ ภัคดี

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Anuwat Phakdee

Lecturer of Department of Accounting,
Faculty of Management Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า: หลักการรับรู้รายได้

ดร.ศीलปพร ศรีจันเพชร

หัวหน้าภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กรรมการมาตรฐานการสอบบัญชีและอนุกรรมการกลั่นกรองมาตรฐานการบัญชี สภาวิชาชีพบัญชี
ในพระบรมราชูปถัมภ์

อนุวัฒน์ ภัคดี

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการรับรู้รายได้ที่สำคัญตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า โดยเริ่มจากสาเหตุการเปลี่ยนมาตรฐานการรายงานทางการเงิน หลักการสำคัญการประยุกต์หลักการรับรู้รายได้ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 กับรายได้ประเภทอื่น พร้อมตัวอย่างในการทำความเข้าใจ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการเงิน

คำสำคัญ: มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า

Revenue from Contracts with Customers: Revenue Recognition Principles

Dr. Sillapaporn Srijunpetch

Head of Accounting Department,
Thammasat Business School, Thammasat University

Auditing Standards Committee and Accounting Standard Review Subcommittee,
Thailand Federation of Accounting Professions

Anuwat Phakdee

Lecturer of Department of Accounting,
Faculty of Management Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

ABSTRACT

This article aims to create an understanding of the key principles of revenue recognition in accordance with the Thai Financial Reporting Standard No. 15 on Revenue from Contracts with Customers (TFRS 15). In addition, this article provides reasons for changing the standards, key principles, the application of TFRS 15 to other types of revenues with examples to understand and the impact on the financial statements.

Keywords: *Thai Financial Reporting Standard No. 15, Revenue from Contracts with Customers*

■ บทนำ

รายได้ (Revenue) เป็นรายการที่สำคัญและได้รับความสนใจอย่างยิ่งจากผู้ใช้งบการเงิน รวมทั้งรายได้นี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลในการพยากรณ์การเจริญเติบโตของกิจการ ผลการดำเนินงานในอนาคต และกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้ รูปแบบการดำเนินธุรกิจ (Business Model) ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของการแข่งขัน เทคโนโลยี รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ตามประกาศสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 6/2561 เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561 ได้ประกาศใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า (IFRS 15) สำหรับกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (Publicly Accountable Entities: PAEs) ซึ่งให้ถือปฏิบัติกับงบการเงินสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2562 เป็นต้นไป ทั้งนี้ อนุญาตให้กิจการ PAEs นำไปใช้ก่อนวันถือปฏิบัติได้ TFRS 15 มาตรฐานฉบับดังกล่าวใช้แทนมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 เรื่อง สัญญาก่อสร้างและ ฉบับที่ 18 เรื่อง รายได้ รวมทั้งการตีความมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 เรื่อง โปรแกรมสิทธิพิเศษแก่ลูกค้า ฉบับที่ 15 เรื่อง สัญญาสำหรับการก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ ฉบับที่ 18 เรื่อง การโอนสินทรัพย์จากลูกค้า และฉบับที่ 31 เรื่อง รายได้ - รายการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับบริการโฆษณา รวมทั้งสิ้น 6 ฉบับ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ารายได้ในอดีตที่กล่าวไว้ในมาตรฐานฉบับต่างๆ ได้ถูกนำมารวมกันไว้เป็น 1 ฉบับ ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เนื่องจาก TFRS 15 เป็นมาตรฐานที่ไม่เคยใช้มาก่อนในประเทศไทย โดยการรับรู้รายได้แบบเดิมจะหายไปจากทุกธุรกิจ จึงเป็นที่น่ากังวลว่าการดำเนินการตามมาตรฐานฉบับดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะใด และส่งผลกระทบต่ออย่างไรต่องบการเงิน บทความฉบับนี้จะให้มุมมองถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการรายงานทางการเงิน หลักการสำคัญของ TFRS 15 การอธิบายหลักการรับรู้รายได้ตาม TFRS 15 กับรายได้ประเภทอื่น ๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่องบการเงินอย่างมีสาระสำคัญ

■ เหตุผลสำคัญในการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงของมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า เกิดจากความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา (Financial Accounting Standards Board : FASB) และคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards Board: IASB) ทั้ง FASB และ IASB ได้เริ่มพัฒนาโครงการมาตรฐานการบัญชีให้เป็นมาตรฐานเดียว (Convergent Project) สำหรับการรับรู้รายได้ โดยความพยายามดังกล่าวเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินธุรกิจ (Business Model) ซึ่งทำให้สัญญาที่ทำกับลูกค้ามีความเฉพาะและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น การขายสินค้าหรือบริการที่มีการขายพ่วง (Bundle) กับการให้บริการไว้ในสัญญากับลูกค้ารายเดียว (Single Customer Contract) การขายที่ให้สิทธิในการคืนกับลูกค้า (Right of Return) และการได้รับผลตอบแทนจากการปฏิบัติงาน เป็นต้น

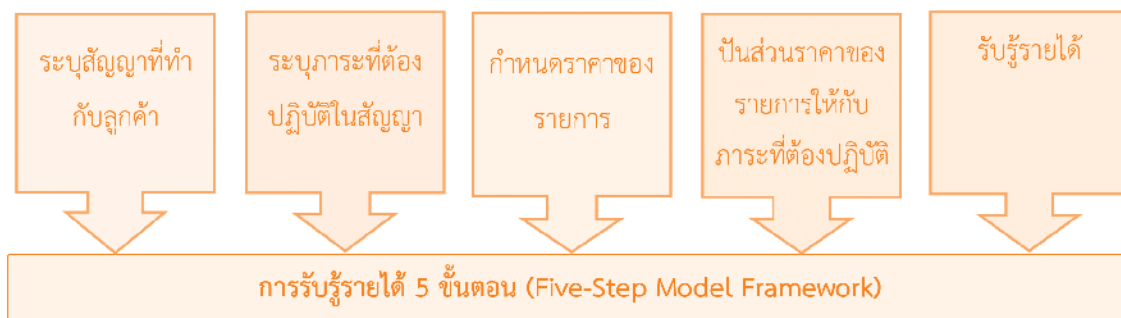
การพัฒนา IFRS 15 เกิดจากความไม่ชัดเจนของมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 (IAS 18 : Revenue) ใน IAS 18 มีสาระที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น ย่อหน้า 13 ของ IAS 18 กล่าวว่า “หากกิจการได้รวมค่าบริการหลังการขายที่สามารถระบุจำนวนได้ไว้ในราคาขายของสินค้า กิจการต้องบันทึกค่าบริการดังกล่าวเป็นรายได้รอการตัดบัญชีและทยอยรับรู้เป็นรายได้ตลอดระยะเวลาที่ให้บริการนั้น” นั่นคือตามย่อหน้านี้ กิจการควรบันทึกและวัดมูลค่ารายการภาระผูกพันตามข้อตกลงที่ทำไว้กับลูกค้าโดยปันส่วนสิ่งตอบแทนที่ได้รับหรือค้างรับจากรายการขายให้กับภาระผูกพันที่ยังมิได้มีการปฏิบัติตาม และรับรู้เป็นรายได้รอการรับรู้ตั้งพักไว้

ในขณะที่ ย่อหน้า 19 ของ IAS 18 ระบุว่ากิจการควรประมาณการต้นทุนในอนาคตของภาระผูกพันแล้วรับรู้ประมาณการหนี้สิน นั่นคือ รายได้และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับรายการหรือเหตุการณ์เดียวกันต้องรับรู้ในงวดบัญชีเดียวกัน กระบวนการนี้เรียกว่า “การจับคู่รายได้และค่าใช้จ่าย” ค่าใช้จ่ายซึ่งรวมถึง ค่าใช้จ่ายในการรับประกันและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นหลังการส่งสินค้าจะสามารถวัดมูลค่าได้อย่างน่าเชื่อถือเมื่อเงื่อนไขในข้ออื่น ๆ ในการรับรู้รายได้เกิดขึ้นแล้ว

เนื่องจากข้อกำหนดเรื่องรายได้ของมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRS) และหลักการบัญชีรับรองทั่วไปของประเทศสหรัฐอเมริกา (U.S.GAAP) มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 เรื่อง สัญญาก่อสร้าง และ ฉบับที่ 18 เรื่อง รายได้ มีแนวปฏิบัติที่จำกัดสำหรับรายการที่มีความซับซ้อน ในขณะที่ U.S.GAAP ได้ให้แนวคิดการรับรู้รายได้ไว้อย่างกว้าง ๆ และกำหนดไว้เฉพาะอุตสาหกรรม ส่งผลให้การรับรู้รายได้แตกต่างกันภายใต้ความคล้ายกันเชิงเศรษฐกิจ ทั้ง IASB และ FASB จึงร่วมกันพัฒนามาตรฐานการรายงานทางการเงินเกี่ยวกับการรับรู้รายได้ฉบับใหม่ เพื่อจะใช้เป็นมาตรฐานการบัญชีฉบับหลักเพียงฉบับเดียวสำหรับการรับรู้รายได้สำหรับธุรกรรมการค้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทุกอุตสาหกรรม รวมทั้งเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและลดความไม่สอดคล้องกันในหลักการรับรู้รายได้ที่มีอยู่ในมาตรฐานการบัญชีหรือประกาศต่าง ๆ ที่มีอยู่ (เช่น มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 และ 18) และเพื่อพัฒนกรอบแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการประยุกต์ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับรายได้ ซึ่งจะทำให้การรับรู้รายได้ระหว่างกิจการระหว่างอุตสาหกรรม และระหว่างตลาดทุนสามารถเปรียบเทียบกันได้ รวมทั้งทำให้การจัดทำงบการเงินของกิจการง่ายขึ้นเนื่องจากการลดข้อกำหนดต่าง ๆ ที่กิจการต้องอ้างอิง

■ หลักการสำคัญของ TFRS 15

TFRS 15 กำหนดให้กิจการรับรู้รายได้ที่แสดงการส่งมอบสินค้าหรือบริการที่สัญญาให้ลูกค้าในจำนวนเงินที่สะท้อนถึงสิ่งตอบแทนที่กิจการคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการนั้น ๆ โดยกิจการรับรู้รายได้ตามหลักการสำคัญ 5 ขั้นตอน (Five-step Model Framework) แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการรับรู้รายได้

จากภาพที่ 1 หลักการสำคัญ 5 ขั้นตอน อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ระบุสัญญาที่ทำกับลูกค้า (Identify the Contracts with a Customer)

สัญญา (Contracts) เป็นข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาที่ทำให้เกิดสิทธิที่สามารถบังคับได้และเกิดภาระผูกพันขึ้น โดยสัญญาอาจจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาก็ได้ เช่น การสั่งอาหารออนไลน์ ทั้งนี้ สัญญาดังกล่าวต้องเป็นไปตามเงื่อนไขทุกข้อ คือ (1) คู่สัญญาได้อนุมัติสัญญาแล้ว (2) ระบุสิทธิของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายได้ (3) ระบุเงื่อนไขการชำระสิ่งตอบแทนได้ (4) สัญญามีเนื้อหาเชิงพาณิชย์ และ (5) มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่จะเรียกเก็บสิ่งตอบแทนได้

ตัวอย่าง เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 25X1 บริษัทขายสินค้า จำกัด (มหาชน) ได้รับคำสั่งซื้อสินค้าจำนวน 1,000 ชิ้น ๆ ละ 100 บาท ทางโทรศัพท์จากนายแสนดี และจะส่งมอบสินค้าในวันที่ 10 พฤศจิกายน 25X1 เงื่อนไขการชำระเงิน 2/10, n/30

จากข้อมูลดังกล่าวพิจารณาได้ว่ามีสัญญาที่ทำกับลูกค้าแล้ว เนื่องจากเป็นไปตามเงื่อนไขการระบุสัญญา โดยคู่สัญญาได้อนุมัติสัญญาแล้วด้วยวาจา และมีผลผูกพันให้ทั้งสองฝ่ายต้องทำตามสัญญา โดยสัญญาได้ระบุสิทธิของคู่สัญญาว่าจะส่งมอบสินค้าให้ รวมทั้งได้ระบุเงื่อนไขการชำระสิ่งตอบแทน สัญญามีเนื้อหาเชิงพาณิชย์ เมื่อพิจารณามูลค่า จำนวนเงินและการคาดการณ์ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 : ระบุภาระที่ต้องปฏิบัติในสัญญา (Identify the Performance Obligations in the Contract)

สัญญาประกอบด้วยคำสัญญาในการส่งมอบสินค้าหรือบริการให้กับลูกค้า ในกรณีที่สินค้าหรือบริการ ซึ่งมีความแตกต่างกัน (Distinct) คำสัญญาต่าง ๆ นั้นถือว่าเป็นภาระที่ต้องปฏิบัติแยกจากกัน (Separate Performance Obligations) กิจกรรมต้องบันทึกบัญชีแยกจากกัน ในลักษณะดังกล่าว กิจกรรมอาจพิจารณาความแตกต่างกัน (Distinct) ได้จากลูกค้าได้รับประโยชน์จากสินค้าหรือบริการนั้นแยกต่างหาก หรือต้องใช้ควบคู่กับทรัพยากรอื่นที่มีพร้อมต่อลูกค้า และคำสัญญาของกิจกรรมในการส่งมอบสินค้าและบริการนั้น สามารถระบุแยกได้จากข้อตกลงอื่น ๆ ในสัญญาได้หรือไม่

ตัวอย่าง บริษัทขายบ้าน จำกัด (มหาชน) ได้ทำสัญญาขายบ้าน QRH จำนวน 1 หลัง มูลค่า 10,000,000 บาท แคมป์ฟรีรถยนต์รุ่น CRA จำนวน 1 คัน ทั้งนี้ ข้อตกลงในสัญญาได้ระบุการส่งมอบไว้แยกจากกันระหว่างบ้านกับรถยนต์ จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าสัญญาที่ทำกับลูกค้าของบริษัทขายบ้าน จำกัด (มหาชน) มี 2 ภาระที่ต้องปฏิบัติในสัญญา คือ (1) ส่งมอบบ้าน และ (2) ส่งมอบรถยนต์ เนื่องจากสินค้านี้มีความแตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 3 : กำหนดราคาของรายการ (Determine the Transaction Price)

ราคาของรายการ (Transaction Price) คือ จำนวนเงินของสิ่งตอบแทนในสัญญาที่กิจการคาดว่าจะมีสิทธิได้รับ เป็นการแลกเปลี่ยนกับการส่งมอบสินค้าหรือบริการตามคำสัญญาให้ลูกค้า ราคาของรายการสามารถกำหนดเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนของสิ่งตอบแทนที่ได้จากลูกค้าหรือเป็นจำนวนที่ไม่แน่นอน ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ในการกำหนดราคาของรายการ กิจกรรมต้องสมมติว่าจะมีการโอนสินค้าหรือบริการเป็นไปตามสัญญาที่ตกลงกับลูกค้า และสัญญาดังกล่าวจะไม่ถูกยกเลิก จัดทำใหม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงสัญญา ในการกำหนดราคาของรายการ กิจกรรมต้องคำนึงถึงผลของสิ่งตอบแทนที่ต้องรวมเป็นราคาขายด้วย เช่น (ก) สิ่งตอบแทนผันแปร (ข) การมีองค์ประกอบการจัดหาเงินที่มีนัยสำคัญในสัญญา (ค) สิ่งตอบแทนที่ไม่ใช่เงินสด และ (ง) สิ่งตอบแทนที่จะจ่ายให้กับลูกค้า

(ก) สิ่งตอบแทนผันแปร (Variable Consideration)

ตาม TFRS 15 วิธีการประมาณสิ่งตอบแทนผันแปรมี 2 วิธี คือ (1) มูลค่าที่คาดหวัง (The Expected Value) คือ ผลรวมของจำนวนเงินของสิ่งตอบแทนในช่วงของจำนวนเงินของสิ่งตอบแทนที่เป็นไปได้ถ่วงน้ำหนักด้วยความน่าจะเป็น และ (2) จำนวนเงินที่มีความเป็นไปได้สูงสุด (The Most Likely Amount) คือ จำนวนเงินที่มีความเป็นไปได้สูงสุดเพียงจำนวนเดียวในช่วงของจำนวนเงินของสิ่งตอบแทนที่เป็นไปได้ ทั้งนี้ กิจกรรมต้องพิจารณาว่าวิธีใดเป็นวิธีที่เหมาะสมในการประมาณการสิ่งตอบแทนผันแปร และผลดังกล่าวจะต้องไม่มีการกลับรายการ

ตัวอย่าง บริษัทรับจัดสวน จำกัด (มหาชน) ได้ทำสัญญาเพื่อให้บริการจัดสวนกับลูกค้ามูลค่า 5 ล้านบาท โดยมีเงื่อนไขว่ากิจการจะได้รับโบนัสเพิ่มขึ้นหากทำตามระยะเวลาที่กำหนด กล่าวคือ ถ้างานเสร็จทันเวลาจะได้รับเงินจำนวน 50,000 บาท ถ้างานเสร็จเร็วกว่า 1 สัปดาห์ ได้รับเงินจำนวน 100,000 บาท และถ้างานเสร็จเร็วกว่า 2 สัปดาห์ จะได้รับเงินจำนวน 150,000 บาท บริษัทได้คาดการณ์ความเป็นไปได้ (Probability) สำหรับแต่ละสถานการณ์เท่ากับ 70% 20% และ 10% ตามลำดับ โดยข้อกำหนดต่าง ๆ จะเป็นเช่นเดียวกับสัญญาในอดีต ซึ่งได้เคยทำไว้แล้ว รวมทั้งผู้บริหารประมาณการว่าการดำเนินงานในสัญญาจะเป็นเช่นเดียวกับในอดีต การคำนวณราคาขายแสดงดังนี้

	จำนวนผลตอบแทน ที่จะได้รับ (บาท)	คาดการณ์ความ เป็นไปได้อ	คิดเป็นเงิน (บาท)
งานเสร็จทันเวลา	5,050,000	70%	3,535,000
งานเสร็จเร็วกว่า 1 สัปดาห์	5,100,000	20%	1,020,000
งานเสร็จเร็วกว่า 2 สัปดาห์	5,150,000	10%	515,000
ราคาขายตามสัญญา			5,070,000

จากการคำนวณดังกล่าวเป็นการประมาณการผลตอบแทนผันแปรตามวิธีมูลค่าที่คาดหวัง (Expected Value) ด้วยการนำผลรวมของจำนวนเงินของสิ่งตอบแทนในช่วงของจำนวนเงินของสิ่งตอบแทนที่เป็นไปได้ถ่วงน้ำหนักด้วยความน่าจะเป็น จึงทำให้ราคาขายมีมูลค่าเท่ากับ 5,070,000 บาท รวมทั้งในกรณีดังกล่าวมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ว่า จะไม่มีการกลับรายการ

(ข) การมีองค์ประกอบการจัดหาเงินที่มีนัยสำคัญในสัญญา (Significant Financing Component)

TFRS 15 กำหนดให้กิจการต้องปรับปรุงจำนวนเงินของสิ่งตอบแทนที่สัญญาไว้ด้วยผลกระทบของมูลค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) หากระยะเวลาในการจ่ายชำระที่ตกลงกันระหว่างคู่สัญญาทำให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญในรูปแบบของการจัดหาเงินให้กับลูกค้า เช่น ดอกเบี้ยที่เกิดจากการขายผ่อนชำระ เป็นต้น

(ค) สิ่งตอบแทนที่ไม่ใช่เงินสด (Non-cash Consideration)

ในการกำหนดราคาของรายการสำหรับสัญญาที่ลูกค้าตกลงจะจ่ายชำระเป็นสิ่งตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงิน (Non-cash Consideration) TFRS 15 กำหนดว่า (1) กิจการต้องวัดมูลค่าสิ่งตอบแทนที่ไม่ใช่เงินสดที่กิจการโอนให้หรือที่สัญญาว่าจะโอนให้ดังกล่าวด้วยมูลค่ายุติธรรม (Fair Value) (2) ในกรณีที่ไม่สามารถประมาณการมูลค่ายุติธรรมของสิ่งตอบแทนที่ไม่ใช่เงินสดได้อย่างสมเหตุสมผล กิจการต้องวัดมูลค่าสิ่งตอบแทนดังกล่าวโดยอ้างอิงถึงราคาขายแบบเอกเทศ (Stand-alone Selling Price) ของสินค้าหรือบริการที่สัญญาว่าจะให้กับลูกค้า นั้น ทั้งนี้ หากลูกค้านำสินค้าหรือบริการ (เช่น วัสดุ อุปกรณ์ หรือ แรงงาน) มาใช้หรือให้ใช้เพื่อสนับสนุนให้กิจการปฏิบัติงานตามสัญญา กิจการต้องประเมินว่า กิจการได้ควบคุมสินค้าหรือบริการที่ลูกค้านำมาหรือไม่ หากกิจการเป็นผู้ควบคุมสินค้าหรือบริการนั้น กิจการต้องบันทึก รายการสินค้าหรือบริการที่ลูกค้านำมาเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งตอบแทนที่ไม่ใช่เงินสด

ตัวอย่าง เมื่อวันที่ 10 มกราคม 25X5 บริษัทรับผลิตสินค้า จำกัด (มหาชน) ได้ทำสัญญาเพื่อผลิตสินค้า A ให้กับลูกค้า จำนวน 100,000 ชิ้น ทั้งนี้ ลูกค้าได้จ่ายเงินค่าผลิตสินค้าจำนวน 500,000 บาท และได้จัดหาวัตถุดิบเพื่อทำการผลิตอีกจำนวน 1,000,000 บาท (มูลค่ายุติธรรม) โดยลูกค้าจะส่งวัตถุดิบดังกล่าวให้กับบริษัทในวันที่ 15 มกราคม 25X5

หลังจากที่บริษัทเริ่มผลิตแล้ว ซึ่งบริษัทรับผลิตสินค้า จำกัด (มหาชน) ได้เข้าควบคุมวัตถุดิบที่ลูกค้าส่งมาให้เพื่อทำการผลิตสินค้าต่อไปได้ ในลักษณะดังกล่าววัตถุดิบที่ลูกค้าส่งให้กับบริษัทถือเป็นสิ่งตอบแทนที่ไม่ใช้เงินสด ดังนั้น การกำหนดราคาขายจึงเท่ากับ 1,500,000 บาท ($500,000 + 1,000,000$)

(จ) สิ่งตอบแทนที่จะจ่ายให้กับลูกค้า (Consideration Payable to a Customer)

สิ่งตอบแทนที่กิจการจะจ่ายให้กับลูกค้ารวมถึงจำนวนเงินสดที่กิจการจ่าย หรือคาดว่าจะต้องจ่ายให้แก่ลูกค้า ทั้งนี้ สิ่งตอบแทนที่จะจ่ายให้กับลูกค้ารวมถึงจำนวนเครดิตหรือสิทธิอื่น (เช่น คุปองหรือเอกสารส่วนลด) ซึ่งลูกค้าสามารถนำมาใช้หักกับจำนวนเงินที่ลูกค้าค้างชำระให้กับกิจการ TFRS 15 กำหนดให้กิจการต้องบันทึกสิ่งตอบแทนที่จะจ่ายให้กับลูกค้าหักจากราคาของรายการและรายได้ที่รับรู้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า

ขั้นตอนการกำหนดราคาขายถือว่ามีความยุ่งยากในทางปฏิบัติสำหรับกิจการเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากกิจการจะประมาณรายได้ที่รับรู้ ณ วันเริ่มแรกทันทีด้วยประมาณการที่กิจการมั่นใจว่าจะไม่มีการกลับรายการ หากกิจการไม่มีฐานข้อมูลที่ีอาจทำให้การประมาณการข้อมูลในอดีตดังกล่าวไม่สะท้อนเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจที่แท้จริง และจำนวนของรายได้ไม่น่าเชื่อถือ

หากการประมาณการดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือจะส่งผลให้รายได้ที่รับรู้ในงบการเงินสะท้อนเนื้อหาทางเศรษฐกิจและมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) ของผู้ใช้งบการเงิน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน รวมทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความระมัดระวังทางบัญชี (Accounting Conservatism) เพราะกิจการจะไม่รับรู้รายได้ด้วยจำนวนที่สูงเกินไป จึงอาจกล่าวได้ว่า TFRS 15 แสดงให้เห็นถึงความระมัดระวังทางบัญชีมากยิ่งขึ้น (Ohlson, Penman, Biondi, Bloomfield, Glover, Jamal and Tsujiyama, 2011) เนื่องจากกิจการต้องประมาณจำนวนรายได้ที่จะรับรู้ในงบการเงินด้วยจำนวนเงินที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Likely Amount) รวมทั้ง ต้องปรับปรุงผลตอบแทนต่าง ๆ เพื่อรับรู้เป็นราคาขายสินค้าหรือบริการ ทั้งนี้ กิจการต้องมั่นใจว่าจะไม่มีการกลับรายการรายได้ดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 4 : ปันส่วนราคาของรายการให้กับภาระที่ต้องปฏิบัติที่รวมอยู่ในสัญญา

โดยปกติกิจการปันส่วนราคาของรายการ (Allocate the Transaction Price) ไปยังภาระที่ต้องปฏิบัติในสัญญา โดยใช้เกณฑ์ของราคาขายแบบเอกเทศ (Stand-alone Selling Prices) ของสินค้าหรือบริการที่แตกต่างกันตามคำสัญญาที่กำหนดไว้ในสัญญา อนึ่ง ราคาขายแบบเอกเทศ คือ ราคาขายสินค้าหรือบริการนั้น ๆ แยกต่างหาก

ในกรณีที่ราคาขายแบบเอกเทศไม่สามารถสังเกตได้ (Unobservable Selling Prices) กิจการต้องประมาณราคาขายแบบเอกเทศขึ้นมา เพื่อใช้สำหรับปันส่วนราคาของรายการ ดังวิธีต่อไปนี้

1) วิธีปรับปรุงจากการสำรวจตลาด (Adjusted Market Assessment Approach)

กิจการอาจสามารถประเมินและสำรวจตลาดที่กิจการขายสินค้าหรือบริการ และประมาณการราคาขายสินค้าที่ลูกค้ารายใด ๆ ในตลาดจะมีความเต็มใจจ่ายชำระเพื่อสินค้าหรือบริการนั้น ซึ่งอาจอ้างอิงจากราคาขายของสินค้าที่ใกล้เคียงกันของคู่แข่งชั้นของกิจการ และปรับปรุงราคาขายเหล่านี้ตามความจำเป็นเพื่อให้สะท้อนต้นทุนและอัตรากำไรของกิจการ

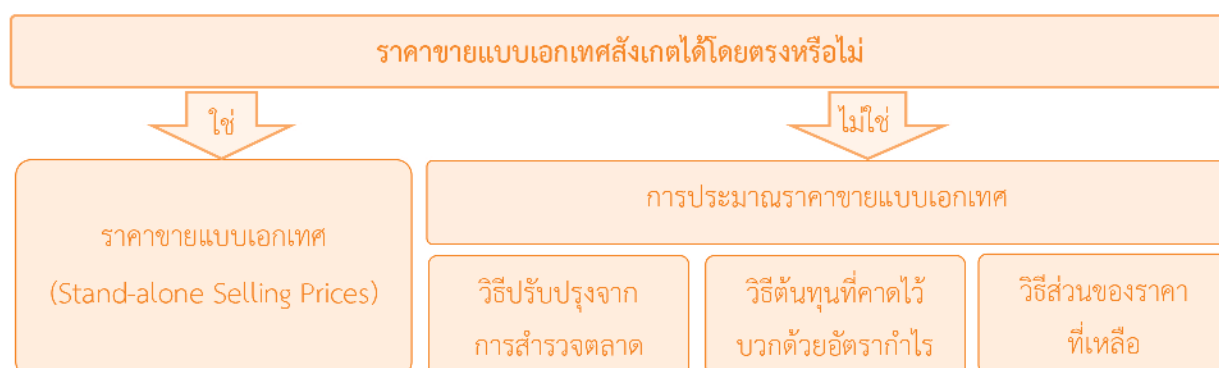
2) วิธีต้นทุนที่คาดไว้บวกด้วยอัตรากำไร (Expected Cost Plus a Margin Approach)

กิจการอาจสามารถประมาณการจำนวนต้นทุนที่คาดไว้ในการปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติให้สำเร็จ และนำจำนวนต้นทุนประมาณการดังกล่าวมาบวกด้วยอัตรากำไรที่เหมาะสมสำหรับสินค้าหรือบริการดังกล่าว

3) วิธีส่วนของราคาที่เหลือ (Residual Approach)

กิจการอาจสามารถประมาณการราคาขายแบบเอกเทศของสินค้าหรือบริการหนึ่ง ๆ ด้วยการหักราคาขายแบบเอกเทศที่สังเกตได้ของสินค้าหรือบริการอื่น ๆ ที่ตกลงตามสัญญาจากยอดรวมของราคาของรายการ วิธีนี้กิจการจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อเข้าใจเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง คือ (ก) กิจการขายสินค้าหรือบริการเดียวกันนี้ให้แก่ลูกค้ารายอื่น ๆ ในจังหวะเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ในจำนวนเงินที่อยู่ในช่วงกว้าง หรือ (ข) กิจการยังไม่เคยกำหนดราคาสำหรับสินค้าหรือบริการนั้น และสินค้าหรือบริการนั้นยังไม่เคยถูกขายในลักษณะที่แตกต่างหากเป็นเอกเทศมาก่อน

ทั้งนี้ การปันส่วนราคาของรายการให้กับแต่ละภาระที่ต้องปฏิบัติโดยใช้ราคาขายแบบเอกเทศเป็นเกณฑ์ที่กิจการต้องระบุราคาขายแบบเอกเทศ ณ วันเริ่มต้นของสัญญา และต้องปันส่วนราคาของรายการตามสัดส่วนของราคาขายแบบเอกเทศเหล่านั้น การพิจารณาราคาขายแบบเอกเทศสำหรับปันส่วนราคาสรุปดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การพิจารณาราคาขายแบบเอกเทศสำหรับปันส่วนราคา

ตัวอย่าง วันที่ 1 มกราคม 25X5 บริษัทขายรถยนต์ จำกัด (มหาชน) ได้ทำข้อตกลงขายรถยนต์ โรลส์ลาร์รี่ รุ่น MBL ซึ่งถือเป็นรถยนต์หรู พร้อมการให้บริการดูแลรักษารถยนต์ระยะเวลา 4 ปี ในราคา 10 ล้านบาท ให้กับลูกค้า (ไม่มีดอกเบี้ยและสิ่งตอบแทนอื่น ๆ) ราคาขายแบบเอกเทศของรถยนต์ เท่ากับ 10,800,000 บาท และค่าบริการดูแลรักษารถยนต์แบบเอกเทศสำหรับระยะเวลา 4 ปี เท่ากับ 1,200,000 บาท

จากตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากิจการมีภาระที่ต้องปฏิบัติ 2 ภาระ คือ (1) การส่งมอบรถยนต์ โรลส์ลาร์รี่ รุ่น MBL และ (2) การบริการดูแลรักษารถยนต์ระยะเวลา 4 ปี ดังนั้น กิจการจึงต้องปันส่วนราคาขายมูลค่า 10 ล้านบาท ให้กับภาระที่ต้องปฏิบัติทั้ง 2 ภาระตามเกณฑ์ราคาขายแบบเอกเทศ โดยการปันส่วนราคาขายแสดงดังนี้

(หน่วย : บาท)

รายการ (ภาระที่ต้องปฏิบัติ)	ราคาขาย เอกเทศ	ปันส่วนตามเกณฑ์ราคาขาย แบบเอกเทศ	ราคาของแต่ละภาระ ที่ต้องปฏิบัติ
1. รถยนต์ โรลล์สโรย รูน MBL	10,800,000	$\frac{10,000,000 \times 10,800,000}{12,000,000}$	9,000,000
2. ค่าบริการดูแลรักษารถยนต์ ระยะเวลา 4 ปี	1,200,000	$\frac{10,000,000 \times 1,200,000}{12,000,000}$	1,000,000
	12,000,000		10,000,000

จากตารางข้างต้นพบว่าบริษัทฯ ต้องรับรู้รายได้สำหรับรายการขายรถยนต์ โรลล์สโรย รูน MBL จำนวน 9,000,000 บาท และรับรู้ภาระผูกพันในค่าบริการดูแลรักษารถยนต์ จำนวน 1,000,000 บาท ซึ่งทั้ง 2 รายการดังกล่าวจะอธิบายการรับรู้รายได้ในขั้นตอนที่ 5 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5: รับรู้รายได้เมื่อ (หรือขณะที่) ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติเสร็จสิ้น

กิจการรับรู้รายได้ (Recognize Revenue) เมื่อกิจการได้ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา (เช่น การส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้าตามสัญญา) หรือในขณะที่ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา (เช่น การให้บริการที่กำหนดไว้ตามสัญญา) ซึ่งเป็นเวลาที่ลูกค้าได้ควบคุม (Control) สินค้าหรือบริการนั้น จำนวนเงินของรายได้ที่รับรู้ คือ จำนวนเงินที่ปันส่วนให้ภาระที่ต้องปฏิบัติเสร็จสิ้น สำหรับวิธีการรับรู้รายได้ตาม TFRS 15 มี 2 วิธี คือ (1) การรับรู้รายได้ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time) และ (2) การรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลา (Over Time) ทั้งนี้ การรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลา กิจการต้องวัดระดับความก้าวหน้า (Progress Towards Complete Satisfaction) เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการรับรู้ ซึ่งได้แก่การวัดระดับความก้าวหน้าตามวิธีป้อนจ่ายนำเข้า (Input Method) (เช่น วัตถุดิบ แรงงาน) หรือการวัดระดับความก้าวหน้าตามวิธีผลผลิต (Output Method) (เช่น ผลผลิตที่ได้ การสำรวจโดยวิศวกร หน่วยที่ส่งมอบ เป็นต้น)

กล่าวโดยสรุป ในกรณีที่กิจการส่งมอบสินค้าทั่ว ๆ ไปให้ลูกค้าแล้วจะรับรู้รายได้ด้วยวิธี ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time) และในกรณีที่กิจการส่งมอบบริการทั่ว ๆ ไปให้ลูกค้า จะรับรู้รายได้ด้วยวิธีตลอดช่วงเวลา (Over Time) ภายใต้ระดับความก้าวหน้าที่กำหนด

จากตัวอย่างบริษัทขายรถยนต์ จำกัด (มหาชน) ข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากิจการมีภาระที่ต้องปฏิบัติ 2 ภาระ และบริษัทได้ปันส่วนแล้วมีจำนวนดังนี้ (1) การส่งมอบรถยนต์ โรลล์สโรย รูน MBL จำนวน 9,000,000 บาท และ (2) การบริการดูแลรักษารถยนต์ระยะเวลา 4 ปี จำนวน 1,000,000 บาท การรับรู้รายได้มีดังนี้

(หน่วย : บาท)

รายการ (ภาระที่ต้องปฏิบัติ)	ราคาหลังปันส่วน	วิธีรับรู้รายได้
1. รถยนต์ โรลส์ลาร์ รุ่น MBL	9,000,000	วิธี ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time)
2. บริการดูแลรักษารถยนต์	1,000,000	วิธีตลอดช่วงเวลา (Over Time)
	10,000,000	

การขายรถยนต์ โรลส์ลาร์ รุ่น MBL รับรู้รายได้วิธี ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time) ส่วนค่าบริการดูแลรักษารถยนต์ถือเป็นภาระที่ต้องปฏิบัติตลอดช่วงเวลาต้องรับรู้รายได้วิธีตลอดช่วงเวลาหนึ่ง (Over Time) ตามระดับความก้าวหน้าด้วยวิธีผลผลิต (Output Method) โดยพิจารณางานบริการที่ส่งมอบ (Units Delivered) ให้กับลูกค้า ดังการบันทึกบัญชีต่อไปนี้

การบันทึกบัญชี ณ วันที่ 1 ม.ค. 25X5

ลูกหนี้/เงินสด	10,000,000	
รายได้ขายสินค้า (รถยนต์)		9,000,000
รายได้ค่าบริการดูแลรักษารถยนต์รอการรับรู้		1,000,000
บันทึกบัญชี ณ วันที่ขายรถยนต์		

การบันทึกบัญชี ณ วันที่ 31 ธ.ค. 25X5

รายได้ค่าบริการดูแลรักษารถยนต์รอการรับรู้	250,000	
รายได้ค่าบริการดูแลรักษารถยนต์-ปีที่ 1		250,000
บันทึกรับรู้รายได้ค่าบริการดูแลรักษารถยนต์ปีละ 250,000 (1,000,000 ÷ 4 ปี)		

สำหรับรายได้ค่าบริการดูแลรักษารถยนต์ ในปีที่ 2 ปีที่ 3 และปีที่ 4 บริษัทจะบันทึกบัญชีในทำนองเดียวกันกับรายได้ค่าบริการดูแลรักษารถยนต์ในปีที่ 1

■ ผลกระทบต่อกิจการและงบการเงิน

กิจการที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจาก TFRS 15 ได้แก่ กิจการที่มีรายการขายที่ซับซ้อน หรือขายแบบพ่วง (Bundle) (เช่น สำหรับธุรกิจโทรคมนาคม ขายเครื่องโทรศัพท์พร้อมสัญญาอินเทอร์เน็ต และแพ็คเกจต่างๆ หรือ ธุรกิจเทคโนโลยี ขายระบบคอมพิวเตอร์ พร้อมอุปกรณ์ แคมการติดตั้ง และการบำรุงรักษาภายในระยะเวลาที่ตกลง เป็นต้น) เนื่องจากกิจการต้องแยกการรับรู้รายได้ในแต่ละรายการหากสามารถระบุภาระที่ต้องปฏิบัติได้ ตาม TFRS 15 กิจการมีแนวโน้มที่จะรับรู้รายได้ช้าลง เนื่องจากกิจการจะสามารถรับรู้รายได้ได้ก็ต่อเมื่อปฏิบัติตามข้อตกลงเกี่ยวกับภาระผูกพันเสร็จสิ้นแล้ว ส่งผลให้ ROA (Return on Assets) และ ROE (Return of Equity) มีแนวโน้มลดลง

นอกจากนั้น ภายใต้การรับรู้รายได้ตาม TFRS 15 กิจการต้องถือปฏิบัติตามหลักการรับรู้รายได้ทั้ง 5 ขั้นตอน สำหรับการรับรู้รายได้ที่เกิดขึ้นจากสัญญาที่ทำกับลูกค้าโดยกิจการจะรับรู้รายได้เมื่อโอนการควบคุมในสินค้าหรือบริการที่สัญญาให้กับลูกค้าในจำนวนที่สะท้อนถึงสิ่งตอบแทนที่กิจการคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการ และกำหนดให้กิจการต้องใช้ดุลยพินิจ และพิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในการพิจารณาตามหลักการในแต่ละขั้นตอน

เนื่องจาก TFRS 15 เป็นมาตรฐานที่เป็นลักษณะแบบหลักการ (Principle based) อาจทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติต่าง ๆ เนื่องจากทุกธุรกิจต้องยึดแบบจำลองในการรับรู้รายได้เช่นเดียวกัน เช่น การระบุภาระที่ต้องปฏิบัติ (Performance Obligation) โดยอาศัยดุลยพินิจของฝ่ายบริหารอาจมีได้ต่างตรงไปตรงมา ซึ่งจะส่งผลให้การรับรู้รายได้บิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงได้ Ohlson et al. (2011) หากผู้บริหารได้รับผลตอบแทนที่ขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงาน ทั้งนี้ งบการเงินของกิจการจะได้รับผลกระทบจาก TFRS 15 มากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะการดำเนินธุรกิจ อุตสาหกรรม และการออกแบบสัญญา TFRS 15 ยังส่งผลกระทบที่สำคัญในเรื่องของการเปิดเผยข้อมูล เนื่องจากเป็น การเปิดเผยข้อมูลแบบกว้างทั้งในเชิงคุณภาพ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) ที่เพียงพอสำหรับจำนวน และความไม่แน่นอนของรายได้และกระแสเงินสดที่เกี่ยวข้อง

■ การอธิบายหลักการรับรู้รายได้ตาม TFRS 15 กับรายได้ประเภทอื่น

ตามเจตนารมณ์ของคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) IFRS 15 ได้ไปยกเลิกมาตรฐานการบัญชีและการตีความหลายฉบับดังกล่าวแล้ว สาเหตุหนึ่งก็คือเนื้อหาของ TFRS 15 มีลักษณะเป็นหลักการ เพื่อให้กิจการนำไปประยุกต์กับรายได้แต่ละประเภท เช่น รายได้จากการฝากขาย การขายผ่อนชำระ การขายอสังหาริมทรัพย์ และรายได้จากสัญญาก่อสร้าง

■ การรับรู้รายได้สำหรับการฝากขาย

ในการค้าขายสินค้าบางกรณี ผู้ผลิต (หรือผู้จัดหาสินค้ามาขาย) ไม่ได้มีช่องทางที่จะจัดจำหน่ายหรือระบายสินค้าสู่ผู้บริโภคได้เองเสมอไป ผู้ผลิต (หรือผู้จัดหาสินค้า) จึงต้องพึ่งพาผู้ขายที่มีช่องทางการจำหน่ายสินค้า และพิจารณาดูแล้ว เห็นว่าน่าจะมีลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ที่มีโอกาสจะซื้อสินค้าของตน การฝากขายสินค้าจึงเกิดขึ้น ผู้ผลิตหรือผู้จัดหาสินค้านั้นจึงกลายเป็น “ผู้ฝากขาย” (Consignor) ที่จะนำสินค้าที่มีอยู่นั้นไปฝากไว้กับ “ผู้รับฝากขาย” (Consignee) โดยมีเงื่อนไขที่ผู้ฝากขายต้องให้ส่วนแบ่งแก่ผู้รับฝากขาย เมื่อสามารถขายสินค้าได้ โดยส่วนแบ่งที่ผู้รับฝากขายจะได้รับนั้นขึ้นอยู่กับสัญญาหรือข้อกำหนดที่ได้ตกลงไว้ระหว่างผู้ฝากขายและผู้รับฝากขาย ลักษณะของสินค้าที่ฝากขายมักเป็นสินค้าขายปลีก

IFRS 15 ได้อธิบายถึงภาระที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งเสร็จสิ้น ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time) ว่าการระบุว่าจุดเวลาใดที่ลูกค้าได้รับอำนาจควบคุมสินทรัพย์ตามที่ตกลงกัน รวมทั้งภาระที่ต้องปฏิบัติได้เสร็จสิ้นลง ณ จุดเดียวกัน โดยกิจการต้องพิจารณาข้อกำหนดสำหรับอำนาจการควบคุม (Control) ซึ่งหมายถึง ความสามารถสั่งการการใช้และได้รับประโยชน์จากสินค้า หรือกีดกันมิให้บุคคลอื่นเข้าถึงประโยชน์เหล่านั้นได้

กิจการต้องพิจารณาข้อบ่งชี้ของการโอนอำนาจการควบคุม ซึ่งการฝากขายถือว่าเป็นภาระที่ต้องปฏิบัติให้เสร็จสิ้น ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง แต่มีข้อแตกต่างในการครอบครองสินค้าฝากขาย กล่าวคือ กิจการผู้ขายสินค้าส่งมอบการครอบครองทางกายภาพของสินทรัพย์ให้กับลูกค้า หากลูกค้าครอบครองทางกายภาพของสินทรัพย์นั้น อาจแสดงให้เห็นว่าลูกค้ามีอำนาจควบคุม ซึ่งสามารถสั่งการการใช้และได้รับประโยชน์ที่เหลืออยู่เกือบทั้งหมดจากสินค้า หรือกีดกันมิให้บุคคลอื่นเข้าถึงประโยชน์เหล่านั้นได้ แต่ในกรณีที่เป็นการฝากขายสินค้า การครอบครองทางกายภาพของสินทรัพย์อาจไม่เกิดขึ้น พร้อมกับอำนาจควบคุมสินทรัพย์ ตัวอย่างเช่น บริษัทผู้ฝากขาย จำกัด (มหาชน) ส่งสินค้าไปฝากขายที่บริษัทรับฝากขาย จำกัด จำนวน 10,000 บาท บริษัท รับฝากขาย จำกัด เป็นผู้ครอบครองทางกายภาพ แต่ไม่มีอำนาจควบคุม IFRS 15 สามารถอธิบายหลักการรับรู้รายได้เกี่ยวกับสัญญาฝากขาย (Consignment Arrangements) ว่าเมื่อกิจการได้ส่งมอบสินค้าไปยังบุคคลอื่น (เช่น ผู้รับฝากขาย ผู้แทนจำหน่ายหรือผู้จัดจำหน่าย) เพื่อให้ขายสินค้าดังกล่าวให้กับลูกค้า กิจการต้องพิจารณาว่าบุคคลอื่นนั้นได้ควบคุมสินค้า ณ จุดที่มีการส่งมอบหรือไม่ ทั้งนี้ ในกรณีที่บุคคลอื่นได้ครอบครอง แต่ไม่มีอำนาจควบคุมให้ถือว่าเป็น “สัญญาฝากขาย” กิจการจึงไม่สามารถรับรู้รายได้ ณ จุดส่งมอบสินค้า จนกว่าบุคคลอื่นดังกล่าวจะส่งมอบหรือขายสินค้าให้กับลูกค้าแล้วกิจการผู้ฝากขายจึงจะรับรู้รายได้

■ การรับรู้รายได้สำหรับการขายผ่อนชำระ

การขายผ่อนชำระ (Installment Sales) หมายถึง การขายสินค้าที่ผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้ซื้อสามารถนำไปใช้ก่อน แล้วกำหนดให้ผู้ซื้อจ่ายชำระค่าสินค้าเป็นงวด ๆ ติดต่อกันในระยะเวลาหนึ่ง โดยการขายผ่อนชำระมักจะกำหนดให้ผู้ซื้อมีการจ่ายเงินวางเริ่มแรก (Down Payment) หรือชำระค่างวดล่วงหน้าจำนวนหนึ่ง ณ ขณะที่ขายสินค้าหรือบริการ ส่วนที่เหลือจ่ายชำระเป็นงวด ๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนด

การขายสินค้าผ่อนชำระเป็นอีกวิธีการซื้อขายสินค้าอีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจเพื่อเพิ่มยอดขายให้มากขึ้น โดยผู้ขายจะกำหนดให้ผู้ซื้อต้องชำระเงินค่าสินค้าบางส่วน ณ วันที่ทำสัญญาแล้วให้ผ่อนชำระค่าสินค้าส่วนที่เหลือเป็นงวด ๆ ตามที่กำหนด การขายสินค้าผ่อนชำระถือว่าเป็นวิธีการซื้อขายสินค้ารูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในปัจจุบันที่ถือว่ามีความเสี่ยงทั้งด้านผู้ซื้อและผู้ขาย กล่าวคือ ทางด้านผู้ซื้อทำให้ผู้ซื้อสามารถซื้อสินค้าได้ทันทีโดยการจ่ายชำระเงินเพียงบางส่วน ส่วนทางด้านผู้ขาย ทำให้ผู้ขายสามารถขายสินค้าได้มากขึ้น

ราคาขายสินค้าผ่อนชำระ มักจะสูงกว่าราคาขายสินค้าด้วยเงินสด (ซึ่งถือว่ามียอดกำไรจากการจัดหาเงินที่มีนัยสำคัญในสัญญา) เนื่องจากราคาขายผ่อนชำระมักเป็นราคาที่ผู้ขายได้รวมดอกเบี้ยไว้แล้ว เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงจากการผ่อนชำระสินค้าหรือบริการ ซึ่งผู้ขายจะต้องรอระยะเวลาเก็บเงินค่าสินค้าจากผู้ซื้อ ทั้งนี้ การขายผ่อนชำระมักจะมีระยะเวลายาวนานกว่าการขายสินค้าด้วยเงินสด

การขายผ่อนชำระถือเป็นการขายสินค้าเมื่อกิจการได้โอนการควบคุมให้กับลูกค้าแล้ว ดังนั้น **กิจการจะรับรู้กำไรขั้นต้นเป็นรายได้ทั้งจำนวน** ในงวดที่มีการขายเกิดขึ้น ซึ่งกิจการสามารถประมาณการเก็บเงินตามสัญญาได้ค่อนข้างแน่นอน และสามารถประมาณค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้อย่างน่าเชื่อถือในรอบบัญชีที่มีการขายผ่อนชำระ เมื่อกิจการส่งมอบสินค้าไปแล้วให้ถือว่ารายได้เกิดขึ้นทั้งจำนวน

TFRS 15 กำหนดให้กิจการรับรู้รายได้เพื่อแสดงการส่งมอบสินค้าหรือบริการที่สัญญาให้ลูกค้าในจำนวนเงินที่สะท้อนถึงสิ่งตอบแทนที่กิจการคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการนั้น ๆ โดยกิจการขายผ่อนชำระรับรู้รายได้ตามหลักการสำคัญ 5 ขั้นตอน (The Five-step Model Framework) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ระบุสัญญาที่ทำกับลูกค้า

ในการทำสัญญาขายผ่อนชำระ โดยทั่วไปแล้วจะเป็นข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาสองฝ่ายขึ้นไปทำให้เกิดสิทธิที่สามารถบังคับได้ เช่น การเรียกเก็บเงินตามสัญญา และภาระผูกพัน เช่น การจะให้บริการในอนาคต ข้อกำหนดของ TFRS 15 กำหนดให้ใช้กับสัญญาแต่ละสัญญาที่ทำกับลูกค้าและเป็นไปตามเกณฑ์ที่ระบุไว้

ขั้นตอนที่ 2 : ระบุภาระที่ต้องปฏิบัติในสัญญา

สัญญาขายผ่อนชำระ ประกอบด้วยคำสัญญาในการส่งมอบสินค้าหรือบริการอื่น ๆ ให้กับลูกค้า ในกรณีที่สินค้าหรือบริการนั้นมีความแตกต่างกัน คำสัญญาต่าง ๆ นั้นถือว่าเป็นภาระที่ต้องปฏิบัติแยกจากกัน (Separate Performance Obligations) ซึ่งกิจการต้องบันทึกบัญชีแยกจากกัน ในลักษณะดังกล่าว กิจการอาจพิจารณาความแตกต่างกัน (Distinct) เมื่อลูกค้าได้รับประโยชน์จากสินค้าหรือบริการนั้นได้ต่างหาก เช่น รถยนต์ พัดลม เครื่องซักผ้า เป็นต้น หรือต้องใช้ควบคู่กับทรัพยากรอื่นที่มีพร้อมต่อลูกค้า นั้น และคำสัญญาของกิจการในการส่งมอบสินค้าและบริการสามารถระบุแยกได้จากข้อตกลงอื่น ๆ ในสัญญาได้ ในปัจจุบันการขายผ่อนชำระมักมีภาระที่ต้องปฏิบัติมากกว่าหนึ่งภาระ เช่น การขายรถยนต์ ฟรีค่าประกันภัย และบริการตรวจเช็คเครื่องยนต์ หรือ การขายเครื่องโทรศัพท์พร้อมแพ็คเกจต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 : กำหนดราคาของรายการ

ราคาของรายการ (Transaction Price) คือ จำนวนเงินของสิ่งตอบแทนในสัญญาที่กิจการผู้ขายผ่อนชำระคาดว่าจะมีสิทธิได้รับ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนกับการส่งมอบสินค้าหรือบริการตามคำสัญญาให้ลูกค้า ซึ่งราคาของรายการอาจเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนที่จะได้รับจากลูกค้า แต่บางครั้ง ราคาดังกล่าวยังรวม “สิ่งตอบแทนผันแปร” (Variable Consideration) หรือสิ่งตอบแทนอื่นที่ไม่ได้อยู่ในรูปของเงินสด รวมทั้งราคาของรายการได้รวมการปรับปรุงผลกระทบของค่าของเงินตามเวลาหากสัญญามีองค์ประกอบการจัดหาเงินที่มีนัยสำคัญ

ในกรณีที่สิ่งตอบแทนผันแปรได้ กิจการต้องประมาณจำนวนเงินของสิ่งตอบแทนที่กิจการจะมีสิทธิที่จะได้รับ เช่น การขายผ่อนชำระรถยนต์ ราคาขาย 550,000 บาท ฟรีค่าประกันภัยรถยนต์ 10,000 บาท จำนวนเงินที่ต้องชำระงวดละ 30,800 บาท จำนวน 20 งวด ในลักษณะดังกล่าวถือว่าสิ่งตอบแทนที่จะได้รับมีดังนี้

- ราคาขาย 550,000 หัก ส่วนลด 10,000 (ค่าประกันภัยรถยนต์) = 540,000 บาท
- เงินงวดที่จะได้รับชำระทั้งหมด (30,800 X 20 งวด) = 616,000 บาท

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าเงินที่จะเก็บได้ในแต่ละงวดรวมทั้งหมดสูงกว่าราคาขายที่กำหนดให้กับลูกค้า จำนวน 76,000 บาท (616,000 - 540,000) ดังนั้น จำนวนดังกล่าวถือเป็นดอกเบี้ยที่เกิดขึ้น กิจการจึงต้องปรับปรุงผลกระทบสัญญา (ซึ่งมีองค์ประกอบการจัดหาเงินที่มีนัยสำคัญ) เป็นรายการแยกต่างหากจากราคาขาย

ขั้นตอนที่ 4 : ปันส่วนราคาของรายการให้กับภาระที่ต้องปฏิบัติที่รวมอยู่ในสัญญา

TFRS 15 กำหนดให้กิจการปันส่วนราคาของรายการ (Allocate the Transaction Price) ไปยังภาระที่ต้องปฏิบัติในสัญญาโดยใช้เกณฑ์ของราคาขายแบบเอกเทศ (Stand-Alone Selling Prices) ของสินค้าหรือบริการที่แตกต่างกันตามคำสัญญาที่กำหนดไว้ในสัญญา

หากราคาขายแบบเอกเทศไม่สามารถสังเกตได้ (Unobservable Selling Prices) กิจการต้องประมาณราคาขายแบบเอกเทศตามที่ TFRS 15 กำหนด และกิจการจะปันส่วนราคาของรายการไปยังภาระที่ต้องปฏิบัติ (สินค้าหรือบริการที่แตกต่างกัน) ที่มีมากกว่าหนึ่งรายการในสัญญา

ขั้นตอนที่ 5 : รับรู้รายได้เมื่อ (หรือขณะที่) กิจการปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติเสร็จสิ้น

กิจการรับรู้รายได้ (Recognize Revenue) เมื่อกิจการได้ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา (เช่น เมื่อส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้าตามสัญญา) หรือในขณะที่ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา (เช่น การให้บริการที่กำหนดไว้ตามสัญญา) ซึ่งเป็นเวลาที่ลูกค้าได้ควบคุม (Control) สินค้าหรือบริการ จำนวนเงินรายได้ที่รับรู้ คือ จำนวนเงินที่ปันส่วนให้ภาระที่ต้องปฏิบัติที่เสร็จสิ้น

ตาม TFRS 15 วิธีการรับรู้รายได้มี 2 วิธี คือ (1) รับรู้รายได้ตามวิธี ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time) และ (2) รับรู้รายได้ตามวิธีตลอดช่วงเวลาหนึ่ง (Over Time)

■ การรับรู้รายได้สำหรับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

TFRS 15 สามารถนำมาอธิบายการรับรู้รายได้สำหรับการขายอสังหาริมทรัพย์ โดยธุรกิจอสังหาริมทรัพย์อาจใช้วิธีการรับรู้รายได้ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time) หรือใช้วิธีการรับรู้รายได้ตลอดช่วงเวลา (Over Time) ขึ้นอยู่กับการเสร็จสิ้นภาระที่ต้องปฏิบัติ

1. วิธีการรับรู้รายได้ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง

กิจการสามารถรับรู้รายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ตามวิธีการรับรู้รายได้ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time) หรืออาจเรียกว่า “การรับรู้รายได้ทั้งจำนวน” ตาม TFRS 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า กิจการจะรับรู้รายได้ตามวิธีนี้ต่อเมื่อกิจการได้ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติเสร็จสิ้น โดยการส่งมอบอสังหาริมทรัพย์ (ที่ดิน บ้านพร้อมที่ดิน และห้องชุด) ให้ลูกค้า ซึ่งจะถือว่ามีการส่งมอบสินทรัพย์ดังกล่าวก็ต่อเมื่อลูกค้ามีอำนาจควบคุมสินทรัพย์นั้น ซึ่งในลักษณะดังกล่าวกิจการได้โอนความเสี่ยง (Risk) และผลตอบแทน (Reward/Benefit) ที่มีนัยสำคัญในสินทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อแล้ว ซึ่งเป็นวิธีการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์การรับรู้รายได้สำหรับการขายสินค้าทั่วไป กล่าวคือ กระบวนการก่อให้เกิดรายได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว และมีความแน่นอนในการชำระเงิน

ในกรณีการขายที่ดิน ผู้ขายต้องพิจารณาถึงการทำสัญญาว่ามีภาระที่ต้องปฏิบัติให้กับผู้ซื้อแล้วในส่วนเกี่ยวกับงานปรับปรุงที่ดิน เช่น ผู้ขายได้ดำเนินการพัฒนาที่ดินเสร็จสมบูรณ์แล้ว ซึ่งอาจรวมถึงงานสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดินแปลงที่ขาย ซึ่งในลักษณะดังกล่าวอาจทำให้มี 2 ภาระที่ต้องปฏิบัติได้ อย่างไรก็ตาม ในการส่งมอบอสังหาริมทรัพย์ให้ลูกค้าและลูกค้ามีอำนาจควบคุมสินทรัพย์นั้น อาจเป็นได้หลายลักษณะ เช่น ผู้ซื้อลงลายมือชื่อรับโอนบ้านและที่ดิน หรือผู้ซื้อได้เข้าใช้ประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์แล้ว ทั้งนี้ กิจการต้องคำนึงถึงสถานการณ์แวดล้อมของรายการบัญชีในการพิจารณาว่าเมื่อใดกิจการได้โอนความเสี่ยงและผลประโยชน์ที่มีนัยสำคัญในสินทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อ

โดยทั่วไป ลูกค้ามีการควบคุมหรือมีความเป็นเจ้าของเมื่อผู้ขายได้โอนกรรมสิทธิ์หรือโอนการครอบครองสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ ซึ่งกิจการต้องพิจารณานี้อาสาทางเศรษฐกิจของรายการบัญชี มากกว่ารูปแบบตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น บริษัท ก.ไก่ บ้านจัดสรร จำกัด (มหาชน) ได้ทำสัญญาขายบ้านเลขที่ A91 ให้กับผู้ซื้อแล้ว ซึ่งผู้ซื้อเป็นผู้รับผิดชอบความเสี่ยงและผลตอบแทนที่มีนัยสำคัญในบ้านดังกล่าว และผู้ซื้อได้เข้าใช้ประโยชน์จากบ้าน A91 แล้ว แต่การโอนจดทะเบียนยังไม่เสร็จเรียบร้อย เนื่องจากต้องรอรกรมที่ดินแบ่งโฉนดให้ ในกรณีเช่นนี้ บริษัทสามารถรับรู้รายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์

เป็นรายได้ทั้งจำนวนในรอบระยะเวลาบัญชีที่ขาย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิด “เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ” (Substance over Form) รวมทั้งยังเป็นการเสร็จสิ้นของภาระที่ต้องปฏิบัติเพราะมีการส่งมอบสินทรัพย์ และลูกค้ามีอำนาจควบคุมสินทรัพย์นั้นแล้ว

กิจการต้องไม่รับรู้รายได้ทั้งจำนวนจากการขายอสังหาริมทรัพย์หากไม่เข้าเงื่อนไขการรับรู้รายได้ตาม TFRS 15 ซึ่งอาจพิจารณาได้จากสถานการณ์ว่าลูกค้ายังไม่มีอำนาจควบคุมสินทรัพย์ หรือผู้ขายยังปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาไม่เสร็จสิ้น ทั้งนี้ ในการประเมินว่าลูกค้าได้รับอำนาจควบคุมสินทรัพย์หรือไม่ กิจการต้องพิจารณาถึงข้อตกลงที่จะซื้อคืนสินทรัพย์ โดยสัญญาการซื้อคืน คือ สัญญาซึ่งกิจการได้ขายสินทรัพย์ และมีการตกลงให้ทางเลือกซื้อคืน

ตัวอย่าง ที่กิจการไม่สามารถรับรู้รายได้ทั้งจำนวนได้ เช่น บริษัท ก. ภูเก็ต (มหาชน) ได้เสนอขายคอนโด โดยที่บริษัทยังคงบริหารจัดการคอนโดดังกล่าว ซึ่งบริษัทเข้าไปมีส่วนร่วมในการแบ่งกำไรจากการดำเนินงานนั้น ลักษณะดังกล่าวถือว่าบริษัท ก. ภูเก็ต (มหาชน) จำกัด มีส่วนเกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์นั้น ถึงแม้ว่าบริษัท ก. ภูเก็ต ได้โอนกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์นั้นไปแล้ว (ตามรูปแบบกฎหมาย) แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาทางเศรษฐกิจแล้วลูกค้ายังไม่มีอำนาจควบคุมคอนโดดังกล่าว บริษัทจึงไม่สามารถรับรู้รายได้ทั้งจำนวน อาจต้องพิจารณาวิธีอื่น

■ การรับรู้รายได้สำหรับสัญญาก่อสร้าง

การก่อสร้างส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลายาวนานกว่าหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชี ส่งผลให้ ณ วันเริ่มต้นสัญญาก่อสร้างและการสิ้นสุดงานก่อสร้างอยู่ในงวดบัญชีที่แตกต่างกัน หลักการรับรู้รายได้ตาม TFRS 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า 5 ขั้นตอน สามารถนำมาอธิบายการรับรู้รายได้สัญญาก่อสร้าง โดยกิจการรับรู้รายได้ (Recognize Revenue) เมื่อกิจการได้ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา และรับรู้รายได้ด้วยวิธีตลอดช่วงเวลาหนึ่ง (Over Time) โดยอ้างอิงกับระดับความก้าวหน้าของงานที่ทำเสร็จ (Progress Towards Complete Satisfaction) ตาม TFRS 15 กำหนดให้กิจการรับรู้รายได้ตามวิธีตลอดช่วงเวลาหนึ่ง (Over Time) เมื่อเข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ (ก) กิจการส่งมอบอำนาจการควบคุมสินทรัพย์ให้กับลูกค้าตลอดช่วงเวลาหนึ่ง (ข) สินทรัพย์ของลูกค้าเพิ่มขึ้นทันทีเมื่อกิจการเริ่มปฏิบัติงานหรือในระหว่างปฏิบัติงาน หรือ (ค) การปฏิบัติงานของกิจการไม่ก่อให้เกิดสินทรัพย์ที่กิจการมีทางเลือกอื่นในการนำไปใช้ (Alternative Use) ทั้งนี้ หากไม่เข้าเงื่อนไขดังกล่าวกิจการต้องรับรู้รายได้ด้วยวิธี ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง (Point in Time)

สำหรับการวัดความก้าวหน้ามี 2 วิธี คือ (1) วิธีปัจจัยนำเข้า (Input Method) เช่น อัตราส่วนงานที่ทำเสร็จที่วัดด้วยต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงหารด้วยต้นทุนประมาณการทั้งหมด และ (2) วิธีผลผลิต (Output Method) เช่น การสำรวจงานที่ทำเสร็จ (Survey of Work Performed Method) หรือ สัดส่วนของงานก่อสร้างที่ทำเสร็จกับงานก่อสร้างทั้งหมดตามสัญญา (Units – of – Work – performed Method) ทั้งนี้ กิจการต้องเลือกวิธีวัดระดับความก้าวหน้าสำหรับรายการที่คล้ายคลึงกันด้วยวิธีเดียวกันโดยต้องสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และในกรณีที่กิจการวัดระดับความก้าวหน้าไม่สมเหตุสมผลกิจการต้องรับรู้รายได้ไม่เกินกว่าต้นทุนที่คาดว่าจะได้รับคืน

ตัวอย่าง บริษัทขอบางานก่อสร้าง จำกัด (มหาชน) รับเหมาก่อสร้างตึกเดอะทาวเวอร์มูน จำนวน 100 ชั้น โดยก่อสร้างบนพื้นดินของลูกค้า ซึ่งมีมูลค่าตามสัญญาเท่ากับ 400 ล้านบาท บริษัทวัดระดับความก้าวหน้าด้วยวิธีผลผลิต โดยกิจการจะพิจารณาจากจำนวนชั้นที่ก่อสร้างเสร็จเนื่องจากสะท้อนผลของการปฏิบัติงานก่อสร้าง

จากตัวอย่างดังกล่าวเป็นไปตามเงื่อนไขการรับรู้รายได้วิธีตลอดช่วงเวลาหนึ่ง (Over Time) ตาม TFRS 15 เนื่องจากการก่อสร้างตึกเดอะทาวเวอร์มูนอยู่บนพื้นดินลูกค้าจึงทำให้สินทรัพย์ของลูกค้าเพิ่มขึ้นทันทีเมื่อกิจการเริ่มปฏิบัติงานหรือในระหว่างปฏิบัติงานให้ และกิจการวัดระดับความก้าวหน้าด้วยวิธีผลผลิต ดังนั้น ณ สิ้นปีที่ 1 บริษัทก่อสร้างอาคารได้ 40 ชั้น จำนวนรายได้ ที่รับรู้ในปีที่ 1 เท่ากับ $40/100$ หรือ $40\% \times 400$ ล้านบาท = 160 ล้านบาท

■ บทสรุป

“รายได้” เป็นรายการที่สำคัญในการเงินและได้รับความสนใจจากผู้ใช้งบการเงิน เพื่อประเมินผลการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ และรูปแบบการดำเนินธุรกิจ (Business Model) ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการรับรู้รายได้ของมาตรฐานการบัญชีฉบับเดิมมีข้อจำกัดสำหรับรายการที่ซับซ้อน และมีเงื่อนไขในการขายหรือบริการที่หลากหลาย ทำให้การรับรู้รายได้ภายใต้มาตรฐานการบัญชีฉบับเดิมมีข้อจำกัด จึงได้เกิดการพัฒนามาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า ซึ่งใช้แทนมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 11 และ 18 รวมทั้งการตีความมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 15 18 และ 31 และได้ถูกประกาศใช้ในประเทศไทย โดยสภาวิชาชีพบัญชี ซึ่งให้ถือปฏิบัติสำหรับกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (Publicly Accountable Entities: PAEs) กับงบการเงินสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2562 เป็นต้นไป ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เนื่องจากเป็นมาตรฐานที่ไม่เคยใช้มาก่อนในอดีต

หลักการสำคัญของมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับนี้ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการรับรู้รายได้ใหม่อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งกิจการต้องพิจารณาหลักการรับรู้รายได้ทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจากการพิจารณาระบุสัญญาที่ทำกับลูกค้า ระบุภาระที่ต้องปฏิบัติในสัญญา กำหนดราคาของรายการ ปันส่วนราคาของรายการให้กับภาระที่ต้องปฏิบัติที่รวมอยู่ในสัญญา และการรับรู้รายได้เมื่อ (หรือขณะที่) ปฏิบัติตามภาระที่ต้องปฏิบัติเสร็จสิ้น ซึ่งทั้ง 5 ขั้นตอนดังกล่าวมีความซับซ้อนและยุ่งยากในทางปฏิบัติ กิจการควรมีฐานข้อมูลเพียงพอ เพราะในบางเรื่องกิจการต้องใช้ข้อมูลในอดีตเพื่อสนับสนุนการประมาณการราคาขาย เป็นต้น กิจการที่มีรูปแบบการขายที่ซับซ้อนจะได้รับผลกระทบจากมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับนี้ และอาจส่งผลกระทบต่ออัตราส่วนในงบการเงินอย่างมีสาระสำคัญ ดังนั้น กิจการควรทำความเข้าใจเนื้อหาของ TFRS 15 และสื่อสารให้ฝ่ายต่างๆ ในกิจการที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อปรับปรุงระบบการทำงานให้รองรับกับหลักการรับรู้รายได้ตาม TFRS 15

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

สภาวิชาชีพบัญชี. มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า. สืบค้นจาก <http://www.tfac.or.th>.

ภาษาอังกฤษ

Ohlson, J. A., Penman, S. H., Biondi, Y., Bloomfield, R. J., Glover, J. C., Jamal, K., & Tsujiyama, E. (2011). Accounting for Revenues: A Framework for Standard Setting. *Accounting Horizons*, 25, 577-592.

ท้าทายความเชื่อ “ที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา” เหมาะสมหรือไม่

Challenge the Belief “No Depreciation
for Property” is Properly or Not.

นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ

รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

กรรมการในคณะกรรมการวิชาชีพบัญชีด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี
สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์

Nipan Henchokchaichana

Associate Professor of School of Management Science,
Sukhothai Thammathirat Open University

Committee of The Accounting Profession
in Accounting Education and Technology
Thailand Federation of Accounting Professions

ท้าทายความเชื่อ “ที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา” เหมาะสมหรือไม่

นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ

รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

กรรมการในคณะกรรมการวิชาชีพบัญชีด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการท้าทายความเชื่อของนักบัญชีที่ว่า “ที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา” เหมาะสมหรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นแย้งกับความเชื่อดังกล่าว เพราะว่าการใช้ประโยชน์จากที่ดินนั้นมีอายุจำกัด เมื่อถึงกาลสิ้นสุดลง แม้ว่าที่ดินนั้นยังคงอยู่ แต่การใช้ประโยชน์ที่กิจการจะได้รับจากที่ดินนั้นได้สิ้นสุดลงแล้ว ดังนั้นตลอดอายุการใช้ประโยชน์จากที่ดิน กิจการควรคิดค่าเสื่อมราคาของที่ดินเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อให้กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวดถูกต้องตามที่ควร

คำสำคัญ: ที่ดิน ค่าเสื่อมราคา

Challenge the Belief “No Depreciation for Property” is Properly or Not.

Nipan Henchokchaichana

Associate Professor of School of Management Science,
Sukhothai Thammathirat Open University

Committee of The Accounting Profession in Accounting Education and Technology
Thailand Federation of Accounting Professions

ABSTRACT

This article aims to challenge the accountants’ belief that no depreciation for property is properly or not. The author argues this belief because the entity who uses the property has limited of its useful life. For example when the entity is terminated, the property benefit to the entity is ended along with useful life of property. Hence, the entity should depreciate the property to the expense for measuring profit properly of its period.

***Keywords:** Property, Depreciation*

■ บทนำ

นักบัญชีมีความเชื่อว่า “ที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา” ผู้เขียนขอท้าทายความเชื่อดังกล่าวว่าเหมาะสมหรือไม่ ที่ดินเป็นสินทรัพย์รายการหนึ่ง ทำไมจึงไม่คิดค่าเสื่อมราคาและรับรู้เป็นค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนประเภทอื่น กิจการได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากที่ดิน แต่กิจการไม่เสียต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายจากที่ดินนั้นเหมาะสมหรือไม่ กำไรหรือขาดทุนสำหรับงวดเกี่ยวกับที่ดินแสดงผลการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องและสะท้อนภาพที่แท้จริงหรือไม่

ก่อนกาลิเลโอ กาลิเลอี มนุษย์มีความเชื่อว่า “โลกเป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ” จนกาลิเลโอ กาลิเลอี กล่าวว่า “ดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ” ขณะนั้นไม่มีใครเชื่อว่ากาลิเลโอ กาลิเลอี กล่าวถูกต้อง จนล่วงเลยเวลาและมีข้อพิสูจน์อย่างชัดเจนแล้ว ในปัจจุบันทุกคนจึงยอมรับความจริงที่กาลิเลโอ กาลิเลอี ได้กล่าวไว้

เฉกเช่นเดียวกันก่อนผู้เขียน นักบัญชีมีความเชื่อว่า “ที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา” จนผู้เขียนกล่าวว่า “ที่ดินต้องคิดค่าเสื่อมราคา” ขณะนี้นักบัญชียังไม่เชื่อผู้เขียน แต่ผู้เขียนมั่นใจว่าในอนาคต นักบัญชีจะยอมรับความจริงที่ผู้เขียนกล่าวไว้

■ ความหมายของที่ดิน

ที่ดิน (Property) มีความหมายตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (TAS 16) กำหนดไว้ว่า (ย่อหน้าที่ 6) ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ หมายถึง **สินทรัพย์** ที่มีตัวตนซึ่งเข้าเงื่อนไขทุกข้อต่อไปนี้

1) มีไว้เพื่อ**ใช้ประโยชน์**ในการผลิต ในการจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการ เพื่อให้เช่า หรือเพื่อใช้ในการบริหารงาน และ

2) คาดว่าจะ**ใช้ประโยชน์**มากกว่าหนึ่งรอบระยะเวลา

ผู้เขียนขอให้ผู้อ่านสังเกตว่า ที่ดินมีไว้เพื่อให้**กิจการได้ใช้ประโยชน์**และคาดว่าจะใช้ประโยชน์มากกว่า 1 ปี (แต่ไม่ได้หมายความว่ากิจการจะใช้ประโยชน์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด)

สินทรัพย์ (Asset) มีความหมายตามกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (ปรับปรุง 2558) (Framework) กำหนดไว้ว่า (ย่อหน้าที่ 4.4.1) สินทรัพย์ หมายถึง ทรัพยากรที่อยู่ในความควบคุมของกิจการ ทรัพยากรดังกล่าวเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีตซึ่งกิจการคาดว่าจะได้รับ**ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ**จากทรัพยากรนั้นในอนาคต

ผู้เขียนขอให้ผู้อ่านสังเกตว่า **กิจการควบคุมและได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ**จากสินทรัพย์ เน้นที่**ตัวกิจการ**เป็นหลัก ไม่ใช่ตัวสินทรัพย์

ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตของสินทรัพย์ (Framework ย่อหน้าที่ 4.8) หมายถึง ศักยภาพของสินทรัพย์ ในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสดแก่**กิจการ**ทั้งทางตรงและทางอ้อม ศักยภาพดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลายสิ่งต่อไปนี้

- 1) การเพิ่มประโยชน์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมดำเนินงาน
- 2) ความสามารถในการเปลี่ยนเป็นเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด
- 3) ความสามารถในการลดกระแสเงินสดจ่าย เช่น กระบวนการผลิตใหม่ที่ช่วยลดต้นทุนการผลิต

ผู้เขียนขอให้ผู้อ่านสังเกตว่า ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากสินทรัพย์เป็นกระแสเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด ที่กิจการจะได้รับในอนาคต มุ่งเน้นกิจการเป็นผู้รับประโยชน์จากสินทรัพย์

อายุการใช้ประโยชน์ (TAS 16 ย่อหน้าที่ 6) หมายถึง กรณีใดกรณีหนึ่งต่อไปนี้

- 1) ระยะเวลาที่กิจการคาดว่าจะมีสินทรัพย์ไว้ใช้ หรือ
- 2) จำนวนผลผลิต หรือจำนวนหน่วยในลักษณะอื่นที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งกิจการคาดว่าจะได้รับจากสินทรัพย์

ผู้เขียนขอให้ผู้อ่านสังเกตว่า กิจการต้องประมาณอายุการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ที่กิจการมีไว้ใช้ ดังนั้นสรุปได้ว่ากิจการมีที่ดิน (สินทรัพย์) เพื่อใช้ประโยชน์มากกว่า 1 ปี และกิจการต้องประมาณอายุการใช้ประโยชน์จากที่ดิน (สินทรัพย์) นั้น ดังนั้นการพิจารณาให้ยึดตัวกิจการเป็นหลัก ไม่ใช่สินทรัพย์

■ ความหมายของค่าเสื่อมราคา

ค่าเสื่อมราคา (Depreciation) (TAS 16 ย่อหน้าที่ 6) หมายถึง การปันส่วนจำนวนที่คิดค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์อย่างมีระบบ ตลอดอายุการใช้ประโยชน์ของสินทรัพย์นั้น

จำนวนที่คิดค่าเสื่อมราคา (TAS 16 ย่อหน้าที่ 6) หมายถึง ราคาทุนของสินทรัพย์ หรือมูลค่าอื่นที่ใช้แทนราคาทุน (ราคาที่ตีใหม่) หักด้วยมูลค่าคงเหลือของสินทรัพย์

ราคาทุน (TAS 16 ย่อหน้าที่ 6) หมายถึง จำนวนเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสดที่กิจการจ่ายไป หรือมูลค่ายุติธรรมของสิ่งตอบแทนอื่นที่กิจการมอบให้ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินทรัพย์ ณ เวลาที่ได้สินทรัพย์นั้นมา หรือ ณ เวลาที่ก่อสร้างสินทรัพย์นั้น หรือในกรณีที่เกี่ยวข้อง ให้รวมถึงจำนวนที่แบ่งมาเป็นราคาทุนของสินทรัพย์ที่รับรู้เมื่อเริ่มแรก ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับอื่น เช่น มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 2 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง การจ่ายโดยใช้หุ้นเป็นเกณฑ์

มูลค่ายุติธรรม (TAS 16 ย่อหน้าที่ 6) หมายถึง ราคาที่จะได้รับจากการขายสินทรัพย์ หรือจะจ่ายเพื่อโอนหนี้สินในรายการที่เกิดขึ้นในสภาพปกติระหว่างผู้ร่วมตลาด ณ วันที่วัดมูลค่า (ดูมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม)

มูลค่าคงเหลือ (TAS 16 ย่อหน้าที่ 6) หมายถึง จำนวนเงินโดยประมาณที่กิจการคาดว่าจะได้รับในปัจจุบันจากการจำหน่ายสินทรัพย์ หลังจากหักต้นทุนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจำหน่ายสินทรัพย์นั้น หากสินทรัพย์นั้นมีอายุและสภาพที่คาดว่าจะ เป็น ณ วันสิ้นสุดอายุการใช้ประโยชน์

ตัวอย่างที่ 1 กิจการมีที่ดิน 100 ล้านบาท (ราคาทุน) อายุของกิจการคาดว่าจะยังคงอยู่และจะใช้ประโยชน์จากที่ดิน 80 ปี และมูลค่าปัจจุบันของที่ดิน ณ สิ้นปีที่ 80 เป็น 20 ล้านบาท (มูลค่าคงเหลือ) ดังนั้น จำนวนที่คิดค่าเสื่อมราคา คือ $100 - 20 = 80$ ล้านบาท นำมาปันส่วน (ตามวิธีเส้นตรง) ปีละ $80 \div 80 = 1$ ล้านบาท เรียกว่า ค่าเสื่อมราคาของที่ดิน

■ เหตุผลที่เชื่อว่าที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา

มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 (ปรับปรุง 2560) เรื่อง ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ กำหนดไว้ในย่อหน้าที่ 58 ว่า “ที่ดินจะมีอายุการใช้ประโยชน์ไม่จำกัด จึงไม่จำเป็นต้องคิดค่าเสื่อมราคา”

ย่อหน้าที่ 59 กำหนดว่า “หากกิจการรวมต้นทุนในการซื้อ การขนย้ายและการบูรณะสถานที่เป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนที่ดิน กิจการคิดค่าเสื่อมราคาสำหรับต้นทุนดังกล่าว ตลอดระยะเวลาที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์จากต้นทุนนั้น ในบางกรณีที่ดินอาจมีอายุการใช้ประโยชน์จำกัด จึงต้องมีการคิดค่าเสื่อมราคา ในลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากที่ดินดังกล่าว”

ย่อหน้าที่ 54 กำหนดว่า “มูลค่าคงเหลือของสินทรัพย์อาจเพิ่มขึ้นจนเท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์นั้น ในกรณีดังกล่าวค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์จะมีค่าเท่ากับศูนย์ จนกระทั่งมูลค่าคงเหลือลดลงต่ำกว่ามูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์ในภายหลัง”

จากที่กล่าวมา สรุปเหตุผลที่นักบัญชีเชื่อว่าที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา มี 2 ข้อ คือ

- 1) อายุการใช้ประโยชน์อย่างไม่จำกัดของที่ดิน จึงไม่คิดค่าเสื่อมราคา
- 2) มูลค่าคงเหลือของที่ดินเพิ่มขึ้นและมีมูลค่าเท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าตามบัญชีของที่ดินนั้น ค่าเสื่อมราคาของที่ดินจะมีค่าเท่ากับศูนย์

เหตุผลที่นักบัญชีเชื่อว่าที่ดินต้องตัดค่าเสื่อมราคา มี 2 ข้อ คือ

- 1) อายุการใช้ประโยชน์จำกัดของที่ดิน จึงคิดค่าเสื่อมราคา เช่น กฎหมายของบางประเทศอนุญาตให้เอกชนถือครองที่ดินได้ 90 ปี ดังนั้นที่ดินคิดค่าเสื่อมราคา 90 ปี เพราะมีอายุการใช้ประโยชน์จำกัด
- 2) ต้นทุนในการซื้อ การขนย้ายหรือการบูรณะสถานที่ ซึ่งรวมเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนที่ดิน มีอายุการใช้ประโยชน์จำกัด จึงคิดค่าเสื่อมราคา

ผู้เขียนมีความเห็นแตกต่างจากมาตรฐานการบัญชีที่ว่าที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา และเป็นความเชื่อของนักบัญชีที่ไม่ถูกต้อง เพราะว่า

- 1) กิจการเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากที่ดิน แม้ว่ากิจการจะดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและดำรงอยู่ต่อไปในอนาคตที่คาดการณ์ได้ (ข้อสมมติ : การดำเนินงานต่อเนื่อง อ้างอิง Framework ย่อหน้าที่ 4.1) แต่ไม่ได้หมายความว่ากิจการจะดำรงอยู่ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดหรืออนันต์ (infinity) เพราะในโลกของความเป็นจริง กิจการจะมีอายุการดำเนินงานเพียงช่วงเวลาหนึ่ง เช่น 80 ปี 100 ปี หรือไม่เกิน 500 ปี เป็นต้น เพราะยังไม่มีหลักฐานใดยืนยันว่ามีกิจการใดที่เกิดขึ้นมาแล้วและยังไม่สิ้นสุดลงเลย ทุกกิจการเกิดและสิ้นสุดลงทั้งสิ้น ตามหลักไตรลักษณ์ (เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป) ตามพุทธศาสนา
- 2) อายุการใช้ประโยชน์ของกิจการมีจำกัดตามอายุของกิจการ (สมมติว่า 100 ปี) ขณะที่ที่ดินมีอายุการใช้ประโยชน์ไม่จำกัด ดังนั้นต้นทุนของที่ดินควรรับรู้เป็นค่าเสื่อมราคาของที่ดินในแต่ละรอบบัญชีของกิจการ ซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากที่ดินนั้น

ที่ดินเปรียบเหมือนดวงอาทิตย์ (อายุไม่จำกัด) และกิจการเปรียบเหมือนมนุษย์ (อายุจำกัด) ดวงอาทิตย์ให้พลังงานความร้อนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (อายุไม่จำกัด) และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่มีต้นทุน แต่มนุษย์ผู้รับหรือผู้ใช้ประโยชน์ (มีอายุจำกัด) จากพลังงานความร้อนของดวงอาทิตย์ เมื่อมนุษย์ตายลง แม้ว่าดวงอาทิตย์ยังไม่ดับ แต่ประโยชน์ที่มนุษย์ผู้นั้นได้รับจากดวงอาทิตย์นั้นได้สิ้นสุดลงแล้ว

เฉกเช่นเดียวกัน ที่ดินมีอายุการให้ประโยชน์ไม่จำกัด และที่ดินมีต้นทุนในการได้มา แต่กิจการผู้ใช้ประโยชน์มีอายุจำกัด เมื่อกิจการสิ้นสุดลง แม้ว่าที่ดินยังคงอยู่ แต่ประโยชน์ที่กิจการนั้นได้รับจากที่ดินนั้นได้สิ้นสุดลงแล้ว สมควรหรือไม่ที่กิจการต้องเสียต้นทุนในการได้มาซึ่งที่ดิน โดยกิจการไม่เคยรับรู้ต้นทุนดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่าย ตลอดอายุการใช้ประโยชน์จากที่ดินนั้นของกิจการ แต่จะรับรู้ต้นทุนของที่ดินเมื่อกิจการจำหน่ายที่ดินนั้นไป ในขณะที่กิจการได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินอยู่ตลอดระยะเวลาที่กิจการยังดำเนินกิจการอยู่ กิจการจะมีรายได้หรือกระแสเงินสดเข้ามา แต่กิจการกลับไม่มีค่าใช้จ่ายหรือค่าเสื่อมราคาของที่ดินนั้นมาหักออกจากรายได้ กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวดย่อมไม่ถูกต้อง

3) มูลค่าคงเหลือของที่ดินเพิ่มขึ้นตลอดเวลาไม่จำเป็นเหตุผลของการไม่คิดค่าเสื่อมราคา แต่อาจเป็นเหตุผลของการเลือกใช้นโยบายการบัญชีตามวิธีการตีราคาใหม่ เพื่อให้มูลค่าคงเหลือเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดจากการจำหน่ายที่ดิน ณ วันสิ้นสุดอายุการใช้ประโยชน์ และหักด้วยต้นทุนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจำหน่ายที่ดินนั้น

4) กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินของแต่ละประเทศแตกต่างกัน บางประเทศให้เอกชนครอบครองสิทธิการใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างไม่มีจำกัดอายุ ในบางกรณีประเทศเหล่านั้นอาจออกกฎหมายเวนคืนที่ดินจากเอกชนได้ ดังนั้นเอกชนอาจถือครองที่ดินอย่างจำกัดอายุก็ได้

■ วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาของที่ดิน

TAS 16 ย่อหน้าที่ 60 กำหนดว่า “วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาที่ใช้ต้องสะท้อนรูปแบบของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตที่กิจการจะได้รับจากสินทรัพย์”

TAS 16 ย่อหน้าที่ 62 กำหนดว่า “วิธีการคิดค่าเสื่อมราคามีหลายวิธี เช่น วิธีเส้นตรง วิธียอดคงเหลือลดลง หรือวิธีจำนวนผลผลิต กิจการเลือกใช้วิธีคิดค่าเสื่อมราคาที่ใช้สะท้อนรูปแบบของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตจากสินทรัพย์ให้ใกล้เคียงที่สุด และต้องใช้อย่างสม่ำเสมอในทุกรอบระยะเวลาบัญชี เว้นแต่รูปแบบของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตจากสินทรัพย์นั้นเปลี่ยนไป”

TAS 16 ย่อหน้าที่ 61 กำหนดว่า “กิจการต้องทบทวนวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์อย่างน้อยที่สุดทุกสิ้นรอบปีบัญชี และหากกิจการพบว่าลักษณะรูปแบบของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตจากสินทรัพย์นั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ กิจการต้องเปลี่ยนวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาและถือเป็นการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางบัญชี”

โดยทั่วไป นักบัญชีนิยมใช้วิธีเส้นตรงในการคิดค่าเสื่อมราคา ตามสูตรการคำนวณดังนี้

$$\text{ค่าเสื่อมราคาต่อปี} = \frac{(\text{ราคาทุน} - \text{มูลค่าคงเหลือ})}{\text{อายุการใช้ประโยชน์}}$$

ความเชื่อของนักบัญชีในปัจจุบันเกี่ยวกับที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา เกิดจาก

- 1) อายุการใช้ประโยชน์ของที่ดินไม่จำกัด หรือมีค่าอนันต์ หรือเข้าใกล้อนันต์ (Infinity : ∞) หรือ
- 2) มูลค่าคงเหลือของที่ดิน มีค่าเท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าตามบัญชี (ราคาทุนหักค่าเสื่อมราคาสะสม และผลขาดทุนจากการด้อยค่าสะสม) ของที่ดิน

จากสูตรการคำนวณค่าเสื่อมราคาข้างต้น เป็นดังนี้

ราคาทุน เป็นมูลค่าจำนวนเงินคงที่

มูลค่าคงเหลือ เป็นมูลค่าจำนวนเงินคงที่ โดยทั่วไปจะมีมูลค่าน้อยกว่าราคาทุน

อายุการใช้ประโยชน์ เป็นจำนวนอนันต์

ดังนั้น ค่าเสื่อมราคาต่อปีจะเข้าใกล้ 0 (ศูนย์) จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นักบัญชีไม่คิดค่าเสื่อมราคาของที่ดิน

แต่ถ้ามูลค่าคงเหลือ เป็นมูลค่าจำนวนเงินคงที่เท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าตามบัญชีของที่ดิน ดังนั้นค่าเสื่อมราคาต่อปี จะมีค่าติดลบหรือน้อยกว่า 0 (ศูนย์) จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นักบัญชีไม่คิดค่าเสื่อมราคาของที่ดิน

แต่ความเชื่อของผู้เขียนเกี่ยวกับที่ดินต้องคิดค่าเสื่อมราคาเกิดจาก

- 1) อายุการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ซึ่งกิจการได้รับในช่วงเวลาที่จำกัด (เช่น 100 ปี) ตามอายุของกิจการ
- 2) มูลค่าคงเหลือของที่ดิน เป็นมูลค่าที่คาดว่าจะกิจการจะได้รับในปัจจุบัน (มูลค่าปัจจุบัน) จากการจำหน่ายที่ดินในอนาคต เมื่อสิ้นสุดอายุการใช้ประโยชน์ (เช่น 100 ปี) และหักด้วยต้นทุนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจำหน่ายที่ดินนั้น

มูลค่าปัจจุบันของเงิน 1 บาท ณ สิ้นปีที่ 100 อัตราคิดลด 5% ต่อปี $= \frac{1}{(1+0.05)^{100}} = \frac{1}{131.50105} =$

0.0076045 บาท สมมติว่าปัจจุบันที่ดิน 100 ล้านบาท สิ้นปีที่ 100 คาดว่าจะขายที่ดินได้ 500 ล้านบาท คิดเป็นมูลค่าคงเหลือของที่ดิน $500 \times 0.0076045 = 3.80$ ล้านบาท หรือสิ้นปีที่ 100 คาดว่าจะขายที่ดินได้ **13,150 ล้านบาท** คิดเป็นมูลค่าคงเหลือ **100 ล้านบาท** ถ้าอัตราการเติบโตของราคาที่ดินสูงกว่า **5%** ในช่วง 100 ปี จึงจะทำให้มูลค่าคงเหลือมากกว่า **100 ล้านบาท** เรื่องนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นเรื่องการค้าราคาใหม่ของที่ดิน เพื่อให้แสดงมูลค่ายุติธรรมของที่ดิน ไม่ใช่เรื่องค่าเสื่อมราคาของที่ดินที่เกิดจากการปันส่วนจำนวนที่คิดค่าเสื่อมราคาของที่ดินอย่างมีระบบตลอดอายุของกิจการที่ใช้ประโยชน์ของที่ดินนั้น

■ มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับ PAEs และ NPAEs เกี่ยวกับที่ดิน

มาตรฐานการรายงานทางการเงิน (TFRS) สำหรับกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (PAEs) ตาม TAS 16 (ปรับปรุง 2560) และมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (TFRS for NPAEs) ตามประกาศสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 20/2554 ลงวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2554 บทที่ 10 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ มาตรฐานการรายงานทางการเงินทั้งสองประเภทมีหลักการทั่วไปไม่แตกต่างกันเกี่ยวกับการไม่คิดค่าเสื่อมราคาของที่ดิน

■ ตัวอย่างการคิดและไม่คิดค่าเสื่อมราคาที่ดิน

กิจการซื้อที่ดิน 100 ล้านบาท จากเจ้าของที่ดินซึ่งประกอบธุรกิจให้เช่าที่จอดรถ กิจการนำที่ดินดังกล่าวไปใช้ให้บริการเช่าที่จอดรถเช่นเดิม มีรายได้จากการให้เช่าที่จอดรถปีละ 2 ล้านบาท และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานปีละ 100,000 บาท ซึ่งประกอบด้วยเงินเดือน ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา แต่ไม่รวมค่าเสื่อมราคาที่ดิน หรือกิจการเช่าที่ดินจากเจ้าของที่ดินดังกล่าวและจ่ายค่าเช่าปีละ 1 ล้านบาท เป็นระยะเวลา 10 ปี

สมมติว่ากิจการมีอายุ 80 ปี ที่จะใช้ประโยชน์จากที่ดิน 100 ล้านบาท และคาดว่ามูลค่าคงเหลือของที่ดินเป็น 20 ล้านบาท ดังนั้นค่าเสื่อมราคาของที่ดินเท่ากับ $(100 - 20) \div 80 = 1$ ล้านบาท ต่อปี

ผลการดำเนินงานสำหรับปีในแต่ละกรณีเป็นดังนี้

	หน่วย : บาท		
	ซื้อที่ดิน		
	เช่าที่ดิน	คิดค่าเสื่อมราคาที่ดิน	ไม่คิดค่าเสื่อมราคาที่ดิน
รายได้จากการให้เช่าที่จอดรถ	<u>2,000,000</u>	<u>2,000,000</u>	<u>2,000,000</u>
ค่าใช้จ่าย :			
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	100,000	100,000	100,000
ค่าเช่าที่ดิน	1,000,000	-0-	-0-
ค่าเสื่อมราคาที่ดิน	<u>-0-</u>	<u>1,000,000</u>	<u>-0-</u>
รวมค่าใช้จ่าย	<u>1,100,000</u>	<u>1,100,000</u>	<u>100,000</u>
กำไรจากการดำเนินงาน	<u>900,000</u>	<u>900,000</u>	<u>1,900,000</u>

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นว่ากิจการไม่คิดค่าเสื่อมราคาที่ดินจะเกิดกำไร 1.9 ล้านบาท แต่ถ้ากิจการคิดค่าเสื่อมราคาที่ดิน จะเกิดกำไร 0.9 ล้านบาท และมีกำไรเท่ากับกรณีกิจการเช่าที่ดิน วิธีการได้มาซึ่งที่ดินไม่ว่าซื้อหรือเช่า ย่อมทำให้กิจการได้ที่ดินมาเหมือนกัน เมื่อนำมาใช้ประโยชน์อย่างเดียวกัน ผลการดำเนินงานควรเท่ากัน

ดังนั้นการไม่คิดค่าเสื่อมราคาที่ดินจะก่อให้เกิดกำไรสูงกว่าความเป็นจริง เพราะไม่มีค่าเสื่อมราคาที่ดิน จึงไม่มีค่าใช้จ่ายมาหักออกจากรายได้

■ บทสรุป

ผู้เขียนหวังว่า การท้าทายความเชื่อของนักบัญชีที่ว่า “ที่ดินไม่คิดค่าเสื่อมราคา” ในปัจจุบัน จะทำให้นักบัญชีหันกลับมาทบทวนความเชื่อดังกล่าวใหม่ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า “ที่ดินต้องคิดค่าเสื่อมราคา” เพราะว่าการมีอายุจำกัด การใช้ประโยชน์จากที่ดินตามอายุของกิจการที่จำกัดนั้น การได้รับประโยชน์ (รายได้) จากที่ดิน สมควรมีต้นทุน (ค่าใช้จ่าย หรือค่าเสื่อมราคา) เกิดขึ้น เพื่อให้ผลการดำเนินงานของกิจการแสดงภาพที่แท้จริง

References

- Alfredson, Keith and others. (2009). *Applying International Financial Reporting Standards*. 2nd edition. Australia : John Wiley & Sons Australia, Ltd.
- Federation of Accounting Profession. (2018a). *The Conceptual Framework for Financial Reporting (Revised 2015)*. Bangkok : Active Print, Co., Ltd.
- _____. (2018 b). *Thai Accounting Standard No. 16 (Revised 2017) Property Plant and Equipments*. Bangkok : Active Print, Co., Ltd.
- _____. (2018 c). *FAP's Annoucement No. 20/2011. TFRS for NPAEs*. Retrieved from <http://www.fap.or.th>
- Henchokchaichana, N. and Srijunpetch, S. (2016). *Accounting Theory*. Bangkok : TPN Press Partnership Limited.
- _____. (2018). *Conformity with TFRS for NPAEs*. Bangkok : TPN Press Partnership Limited.
- Kieso, Donald E.; Weygandt, Jerry J. and Warfield, Terry D. (2014). *Intermediate Accounting: IFRS Edition*. 2nd edition. New Jersey : John Wiley & Sons, Inc.
- Spiceland, J. David and others. (2013). *Intermediate Accounting : IFRS Edition*. Global Edition. New York : The McGraw-Hill Companies, Inc.

คุณสมบัติและกรอบความรู้ นักบัญชีบริหารในประเทศไทย

THE QUALIFICATION AND KNOWLEDGE FRAMEWORK
OF MANAGEMENT ACCOUNTANTS IN THAILAND

กรณิศา ดิษฐ์เสถียร
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Kornnisa Ditsathien
Thammasat Business School,
Thammasat University

คุณสมบัติและกรอบความรู้นักบัญชีบริหารในประเทศไทย

กรณิศา ดิษฐ์เสถียร

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงการวิเคราะห์คุณสมบัติและกรอบความรู้ของนักบัญชีบริหาร รวมถึงความคาดหวังของผู้บริหารต่อนักบัญชีบริหารประเทศไทยในประเด็นต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอถึงประเด็นความพร้อมที่ประเทศไทยควรมีการออกใบอนุญาตนักบัญชีบริหารหรือไม่อย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์ที่นำเสนอในบทความนี้ได้รวมถึงการนำข้อมูลที่มาจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารจากกลุ่มอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยพบว่า นักบัญชีบริหารควรมีกรอบความรู้ด้านในทางด้านบัญชี การเงิน การวิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้พบว่าความคาดหวังของผู้บริหารที่มีต่อนักบัญชีบริหารนั้นจะเกี่ยวกับเรื่องทักษะการทำงาน การเฝ้าหาความรู้ และเตรียมตัวพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลง และพบว่าการมีใบอนุญาตนักบัญชีบริหารเป็นการประกันความสามารถของนักบัญชีบริหารและเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับศาสตร์ด้านบัญชี องค์กรที่มีนักบัญชีบริหารที่มีใบอนุญาตจะช่วยเพิ่มความมั่นใจและความน่าเชื่อถือในข้อมูลและผลงานที่ได้มาจากนักบัญชี ทำให้ผู้ถือหุ้นหรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถมั่นใจว่าการตัดสินใจของผู้บริหารมาจากข้อมูลที่มีคุณภาพและถูกต้อง

คำสำคัญ: นักบัญชี บัญชีบริหาร กรอบความรู้

THE QUALIFICATION AND KNOWLEDGE FRAMEWORK OF MANAGEMENT ACCOUNTANTS IN THAILAND

Kornnisa Ditsathien

Thammasat Business School, Thammasat University

ABSTRACT

The main objective of this article is to present an analysis of the qualification and knowledge framework of management accountants including the expectation of the executives towards management accountants in Thailand in various aspects. The article also analyses whether Thailand is now ready for having of certificated license of a management accountant. The analysis includes interviews of Thailand listed companies' executives and finds that a management accountant should have knowledge framework of accounting, finance, analysis and problem solving. In addition, expectations of the executives to a management accountant are skills, knowledge seeking, and well preparing for changes. The article also finds that having a certificate license of management accountant assures competency of a management accountant and adds value for accounting professions. Firms having certified management accountants would enhance confidence and trust in information and works from them. This value leads shareholders or stakeholders having decision making with confidence from good quality and accuracy of information.

Keywords: Accountant, Management Accountant, Knowledge Framework

■ บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมทางธุรกิจในปัจจุบัน ทำให้เกิดภาวะการแข่งขันอย่างรุนแรงทั้งภายในประเทศและในระดับโลก ปรากฏการณ์เช่นนี้ส่งผลให้ธุรกิจหลายประเภทต้องปรับตัวครั้งใหญ่ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วและกำลังจะเกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้บริหารทั้งในภาครัฐและเอกชนตื่นตัวในการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว การปรับโครงสร้างองค์กร โครงสร้างการบริหารจัดการ กำลังคน รวมถึงการวางกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อให้องค์กรสามารถอยู่รอดในภาวะการณ์เช่นนี้ ซึ่งความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรทุกระดับในองค์กร ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงไปจนถึงพนักงานระดับปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดผลที่พึงประสงค์ในทุกระดับชั้นในองค์กร

ปัจจัยแห่งความสำเร็จประการหนึ่งที่สำคัญและมีผลต่อการพัฒนาองค์กรเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก คือ การตัดสินใจของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพโดยอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงและทันเหตุการณ์ แต่เนื่องจากข้อมูลที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีมากมายจนผู้บริหารเกิดความสับสนในการเลือกข้อมูลใดในการตัดสินใจเพื่อที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ข้อมูลทางบัญชีเป็นหนึ่งในข้อมูลซึ่งมีความสำคัญอย่างมากและเป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรในองค์กรที่มีอยู่อย่างจำกัดเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งข้อมูลด้านบัญชีนั้นสามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นเพื่อใช้ในการตัดสินใจดังกล่าว แต่เนื่องจากข้อมูลทางบัญชีส่วนมากเป็นข้อมูลด้านบัญชีการเงินซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีต จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการผู้บริหารอย่างตามที่คาดหวัง ดังนั้น องค์กรหรือผู้บริหารจึงต้องอาศัยข้อมูลทางการบัญชีบริหาร ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทางเลือกที่ดีที่สุดและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ทันต่อสถานการณ์ทางธุรกิจที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ข้อมูลทางการบัญชีบริหารจึงเป็นข้อมูลที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นและเป็นไปได้ภายใต้สภาวะแวดล้อมทางธุรกิจ ดังนั้นข้อมูลที่ถูกนำเสนอให้แก่ผู้บริหารส่วนใหญ่จึงเป็นข้อมูลที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้บริหาร

บุคลากรที่ทำงานด้านบัญชีบริหารจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อองค์กร นักบัญชีบริหารคือผู้ที่มีความรอบรู้ทั้งทางทฤษฎีบัญชีและสามารถนำข้อมูลทางบัญชีมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ผู้บริหารระดับสูงในองค์กรใหญ่ ๆ จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากนักบัญชีบริหารเพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ซึ่งนับว่าเป็นหนึ่งในขั้นตอนที่สำคัญที่สุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของธุรกิจ ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงการวิเคราะห์คุณสมบัติและกรอบความรู้ของนักบัญชีบริหาร รวมถึงความคาดหวังของผู้บริหารต่อนักบัญชีบริหารประเทศไทยในประเด็นต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอถึงประเด็นความพร้อมที่ประเทศไทยควรมีการออกใบอนุญาตนักบัญชีบริหาร

■ ประโยชน์ของสารสนเทศการบัญชีบริหาร

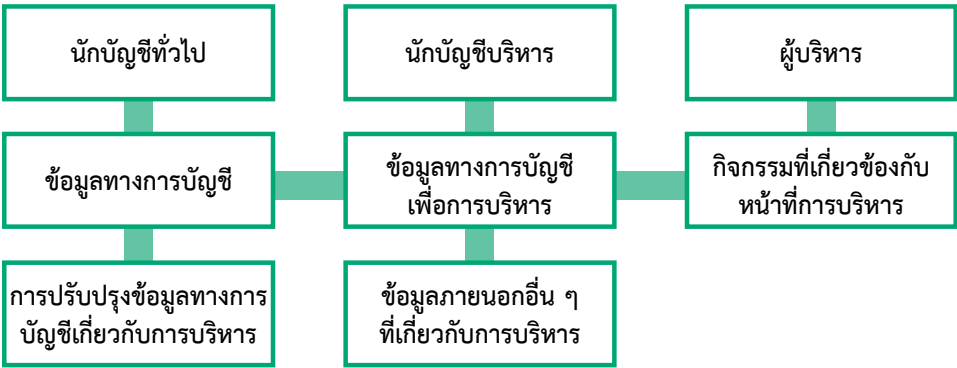
ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ (2560) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของสารสนเทศทางบัญชีบริหารต่อมูลค่ากิจการ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าสารสนเทศทางบัญชีบริหารมีผลกระทบเชิงบวกต่อมูลค่ากิจการ ขณะที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณของสารสนเทศการบัญชีบริหารกับมูลค่าของกิจการ จึงเห็นได้ว่าข้อมูลทางบัญชีบริหารที่มีคุณภาพสามารถสร้างคุณค่าให้แก่กิจการได้ จากเหตุผลดังกล่าว จึงส่งผลให้มีการสนับสนุนให้องค์กรธุรกิจเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชีบริหารเพื่อส่งสัญญาณไปที่ตลาดทุนให้รับรู้ถึงมูลค่าของกิจการทำให้นักลงทุนสามารถใช้ข้อมูลที่เปิดเผยในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแผนการลงทุนที่วางไว้ ซึ่งทำให้บริษัทสามารถสะท้อนมูลค่ากิจการอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้บุญอนันต์ ไชยชลอ (2546) เห็นว่าการบัญชีบริหารช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับองค์กร (Organization Value) โดยมีส่วนทำให้

สมาชิกขององค์กรโดยเฉพาะผู้บริหาร ตัดสินใจและบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรได้ดีขึ้นและถูกต้องมากขึ้น ตัวอย่าง เช่น สารสนเทศที่เกี่ยวกับต้นทุนจากระบบบัญชีเพื่อการบริหารนั้นช่วยให้ผู้จัดการในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ การขายและการให้บริการ ให้ไปในทิศทางเดียวกัน สารสนเทศทางการบัญชีบริหารช่วยในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของผู้บริหารแต่ละคน นอกจากนี้การบัญชีบริหารยังสามารถรวบรวมมุมมองเกี่ยวกับกลยุทธ์ของกิจการและการตัดสินใจ ต่าง ๆ ทางการเงินให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

■ ลักษณะของข้อมูลบัญชีบริหาร

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ (2549) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารขององค์กรจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลทางบัญชี เพื่อทำการ ตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลทางการบัญชีจึงมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามพลวัตรของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ที่ผันแปรตามภาวะเศรษฐกิจในขณะใดขณะหนึ่ง บทบาทของนักบัญชีบริหารมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร โดยนักบัญชีเหล่านั้นสามารถนำองค์ความรู้ทางบัญชีมาผสมผสานกับความรู้ทางการบริหารผ่านทักษะและประสบการณ์ ในวิชาชีพของตนเองแล้วต่อยอดความรู้ที่สังเคราะห์ขึ้นมาใช้เป็นเครื่องมือทางการบริหารที่ทรงประสิทธิภาพ ทำให้ผู้บริหาร ระดับสูงสามารถใช้เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจวางกลยุทธ์ เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์ นักบัญชี ที่ทำหน้าที่เหล่านี้จึงถูกขนานนามว่านักบัญชีบริหาร ในทางปฏิบัติข้อมูลด้านบัญชีบริหารไม่มีรูปแบบตายตัวหรือต้องจัด ทำตามหลักเกณฑ์ทางบัญชีที่ยอมรับโดยทั่วไป แต่เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ผู้บริหารกำหนด นักบัญชีบริหารจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อประเมินสถานการณ์ความน่าจะเป็น ภายใต้อิทธิพลทางธุรกิจต่าง ๆ เพื่อใช้ในการตัดสินใจสำหรับองค์กร ซึ่งเห็นได้ว่าข้อมูลบัญชีบริหารที่ต้องการส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการคาดการณ์ทำให้มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ โดยลักษณะของข้อมูลนั้นประกอบไปด้วย สามด้าน คือ ด้านการใช้งาน ด้านการนำเสนอและการเข้าถึง และด้านตัวข้อมูลเอง อย่างไรก็ตามข้อมูลทางการบัญชี บริหารก็มีข้อจำกัดที่สำคัญที่ต้องพิจารณา เช่น ความล่าช้าของข้อมูลทำให้ไม่ทันเวลาต่อการตัดสินใจ ความไม่แน่นอน ของข้อมูล และความลำเอียงของข้อมูล (วิจิตรดา กิनावงศ์, 2553)

ดังนั้น หน้าที่ของนักบัญชีจึงเปรียบเสมือนเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้บริหารกับการปฏิบัติงานผ่านทางข้อมูลที่มี ประโยชน์ในการตัดสินใจ นั่นคือ เมื่อผู้บริหารต้องตัดสินใจในเรื่อง ๆ หนึ่ง แต่อาจขาดทักษะในด้านการจัดการนำข้อมูล ที่มีอยู่อย่างมากมายมาใช้ในการตัดสินใจ นักบัญชีบริหารจึงทำหน้าที่นำข้อมูลที่มีอยู่นั้นทำการวิเคราะห์เป็นสารสนเทศ และเสนอให้แก่ผู้บริหารเพื่อทำการตัดสินใจดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากความสัมพันธ์ของนักบัญชี ผู้บริหาร และ ข้อมูลทางการบัญชี จึงสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของนักบัญชี ผู้บริหาร และข้อมูลทางการบัญชี

ที่มา: สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ (2549)

■ คุณลักษณะและบทบาทของนักบัญชีบริหาร

คุณลักษณะนักบัญชีที่องค์กรธุรกิจต้องการนั้นมีส่วนประกอบที่ใกล้เคียงกันเพียงแต่ลำดับความต้องการในแต่ละสมรรถนะอาจแตกต่างกัน โดยสมรรถนะทางด้านความรู้ทางการบัญชีที่องค์กรธุรกิจต้องการในลำดับแรก คือความสามารถในการบันทึกบัญชีตลอดจนความสามารถในการจัดทำรายงานทางการเงินและความรู้เกี่ยวกับภาษีอากร รองลงมาคือความรู้ด้านบัญชีบริหารและบัญชีต้นทุนการวางแผนงบประมาณ ต่อมาคือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพที่องค์กรธุรกิจให้ความสำคัญ เช่น การวางแผนทางการเงิน การบริหารความเสี่ยง การตรวจสอบภายใน และสารสนเทศเพื่อการบริหาร สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ต่อคุณลักษณะของนักบัญชี (กุสุมา คำพิทักษ์, 2556) นอกจากนี้นักบัญชียังควรต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอันประกอบไปด้วย ความโปร่งใส อิศระ เที่ยงธรรมและประโยชน์สาธารณะ ความรอบรู้ในธุรกิจและโลกาภิวัตน์ ทักษะในการบริหารและตัดสินใจ ทักษะในการปรับตัวและทำงานเป็นทีม และความรู้ทางจรรยาบรรณวิชาชีพและกฎหมาย (ธนภัทร กิริติยุทธ, 2554) และควรต้องมีทักษะด้านอื่น นอกเหนือจากความรู้ทางบัญชี เช่น ทางด้านการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหา (Hassall, Joyce, Arquero Montaña and Donoso Anes. 2005)

■ สถาบันรับรองนักบัญชีบริหารและกรอบความรู้ของนักบัญชีบริหาร

ปัจจุบันนี้สถาบันที่รองรับและออกใบอนุญาตให้แก่นักบัญชีบริหาร มีการกำหนดกรอบความรู้ของนักบัญชีบริหารที่สำคัญและจำเป็น ซึ่งเป็นแนวทางหรือคุณสมบัติที่ต้องการของแต่ละสถาบันที่ให้การรับรอง ดังต่อไปนี้

1) Institute of Management Accountants (IMA)

Institute of Management Accountants (IMA) เป็นสถาบันที่ให้ความร่วมมือแก่นักบัญชีที่เชี่ยวชาญการเงินและธุรกิจ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาความเป็นมืออาชีพของนักบัญชีบริหาร โดยออกใบอนุญาตนักบัญชีบริหาร (Certified Management Accountant: CMA) เพื่อพัฒนาความรู้การทำงาน และมุ่งสู่จริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ โดยสถาบัน IMA ได้ระบุทักษะหลักและขอบเขต เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จในการเป็นนักบัญชีบริหาร ซึ่งขอบเขตที่กำหนดมานั้น เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ให้นักบัญชีบริหารพัฒนาสายอาชีพของตน อีกทั้งยังช่วยให้ผู้บริหารสามารถใช้ประโยชน์จากความเป็นนักบัญชีให้เกิดประสิทธิผลการจ้างงานและตัดสินใจในเรื่องผลตอบแทน รวมถึงการสร้างทักษะการทำงาน ซึ่งทั้งหมดนี้จะทำให้องค์กรมีการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน โดย IMA ได้กำหนดกรอบความสามารถของนักบัญชีบริหารอันประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

- การวางแผนและการรายงาน (Planning and Reporting) นักบัญชีบริหารต้องมีทักษะด้านการมองเห็นภาพที่ชัดเจนของเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่อาจเกิดในอนาคต การวัดประสิทธิภาพการทำงาน และการทำรายงานทางการเงิน โดยใช้ทักษะทางบัญชีการเงินเพื่อบันทึกและวิเคราะห์รายการทางการเงิน เช่น การวางแผนทางบัญชีให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ คาดการณ์ทางการเงินและรูปแบบการปฏิบัติงานให้เพียงพอต่อทรัพยากรที่มี เช่น เงินสด สินค้า ยอดขาย ดำเนินงานทั้งขั้นตอนและกระบวนการเพื่อความมั่นใจว่ากลยุทธ์ทางภาษีจะถูกต้องและทันเวลาต่อการยื่นภาษี
- การตัดสินใจ (Decision Making) นักบัญชีบริหารต้องมีทักษะด้านการตัดสินใจ การจัดการกับความเสี่ยง และสร้างสภาพแวดล้อมที่มีจริยธรรม รวมถึงต้องมีความสามารถด้านบริหารจัดการด้านการเงินขององค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ด้านการแนะนำทางเลือกสำหรับการเพิ่มทุน ด้านการรักษาความสัมพันธ์ที่ีระหว่างสถาบันการเงินและแหล่งเงินทุนอื่น ด้านการตัดสินใจโดยใช้ฐานของการวิเคราะห์และระเบียบวิธีที่สร้างสรรค์

เช่น เป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจในระดับที่ซับซ้อนและอยู่ภายใต้ความเสี่ยงสูง อีกทั้งผลลัพธ์ส่งผลกระทบต่อเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ นักบัญชีบริหารควรต้องสามารถระบุชี้ชัดและประเมินความเสี่ยงภายในองค์กร และดำเนินการบริหารความเสี่ยงด้วยแผนการเชิงกลยุทธ์ขององค์กรรวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งธรรมาภิบาลที่ดี

- เทคโนโลยี (Technology) นักบัญชีบริหารต้องมีทักษะด้านการดำเนินงานที่สร้างสรรค์ผ่านการใช้เทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน เช่น สามารถนำองค์กรมาปรับใช้เทคโนโลยีใหม่ที่เกิดขึ้นรวมทั้งดำเนินการปรับปรุงเทคโนโลยีที่มีอยู่ให้ทันสมัย

- การปฏิบัติการ (Operations) นักบัญชีบริหารต้องมีทักษะทางด้านปรับโฉมด้านการดำเนินงาน เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวงกว้างต่อลูกค้า โดยต้องทำความเข้าใจกลไกและตัวขับเคลื่อนที่จะนำธุรกิจไปสู่ความสำเร็จในอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง เช่น นักบัญชีบริหารอาจทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมนั้น โดยรอบรู้เกี่ยวกับวงจรห่วงโซ่อุปทานและความได้เปรียบเชิงแข่งขันรวมถึงกฎระเบียบต่าง ๆ แล้ววางแผนและจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านบุคลากรและด้านการเงินเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

ดังนั้น การได้รับใบอนุญาต CMA นั้น ต้องเป็นสมาชิกของสถาบัน IMA และต้องมีประสบการณ์การทำงานด้านบัญชีบริหารหรือบัญชีการเงินเป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี รวมถึงต้องผ่านการทดสอบทั้งด้านรายงานทางการเงิน การวางแผน ประสิทธิภาพ และการควบคุม และด้านการตัดสินใจทาง

2) Chartered Institute of Management Accountants (CIMA)

Chartered Institute of Management Accountants (CIMA) เป็นองค์กรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับโดยมีใบอนุญาตทางบัญชีบริหาร Chartered Global Management Accountant (CGMA) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยสนับสนุนบุคลากรและองค์กรทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับบัญชี โดยการรวบรวมองค์ความรู้ทางบัญชีบริหารที่สำคัญ ซึ่งมีครอบคลุมความรู้ด้านบัญชีบริหารด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ความรู้เฉพาะทาง (Technical skill) คือ ทักษะในเชิงความรู้ทางการเงินและการบัญชีมาประยุกต์ให้เข้ากับการทำงานได้ ทักษะด้านนี้ครอบคลุมถึงเรื่องความรู้เกี่ยวกับด้านโครงสร้างธุรกิจ (business structure) ด้านการดำเนินธุรกิจ (operation) และด้านการเงิน (finance)
- ความรู้ทางธุรกิจ (Business skills) คือ ทักษะในการดำเนินธุรกิจโดยมีความรู้รอบด้านในโลกธุรกิจและเข้าใจถึงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่มีผลกระทบต่อองค์กรธุรกิจ รวมถึงมีความรอบรู้ถึงประวัติและความสนใจของผู้มีส่วนได้เสียสำคัญในแวดวงธุรกิจ รวมทั้งข้อกฎหมายต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ
- ภาวะผู้นำ (Leadership skill) คือ ทักษะความมีภาวะผู้นำ โดยต้องมีทักษะการเป็นผู้นำในสถานการณ์ต่าง ๆ รู้จักแก้ไขปัญหาเมื่อประสบเหตุต่าง ๆ รวมทั้งเข้าใจกระบวนการของการบริหารของธุรกิจ
- บุคลากร (People skill) คือ ทักษะความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น ผู้มิตร และสร้างสัมพันธ์ไมตรี รวมทั้งความสามารถในการสื่อสารให้บุคลากรในองค์กรเข้าใจข้อมูลทั้งเชิงตัวเลขและเชิงบริหาร
- จริยธรรมทางธุรกิจ (Business Ethics, Integrity, and Professionalism) คือ ความมีจริยธรรมทางธุรกิจ มีคุณธรรม และศีลธรรมจรรยาความเป็นมืออาชีพ มีจรรยาบรรณของวิชาชีพ มีธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้

โดยการได้รับ CGMA นั้น จะต้องมีคุณวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปหรือมีใบอนุญาตจาก American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) และมีประสบการณ์การทำงาน 3 ปี ในด้านการบัญชีบริหาร รวมถึงต้องผ่านการทดสอบสถานการณ์ธุรกิจเสมือนจริงผ่านกรอบความรู้ทั้ง 5 ด้าน

3) Institute of Certified Management Accountants (ICMA)

สถาบัน Institute of Certified Management Accountants (ICMA) เป็นสถาบันทางด้านบัญชีบริหารในประเทศออสเตรเลียซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ทางบัญชีบริหารทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติงาน เพื่อมุ่งสู่ความเป็นมืออาชีพ โดยมีการรับรองนักบัญชีบริหารรับอนุญาต (Certified Management Accountant: CMA) โดยผู้ที่มีคุณสมบัติสามารถสอบเพื่อขอใบอนุญาตนั้นต้องเป็นผู้ที่จบปริญญาทางบัญชี นอกจากนี้สถาบันได้เปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ไม่มีความรู้ทางบัญชีโดยจะต้องผ่านรายวิชา 4 ก่อน คือ การเงิน (Corporate Finance) การบัญชีสำหรับธุรกิจ (Accounting for Business) การบัญชีบริหาร (Managerial Accounting) และการวิเคราะห์งบการเงิน (Financial Statement Analysis) สำหรับผู้ที่มีปริญญาทางบัญชีต้องสอบผ่านรายวิชา การบริการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Cost Management) และการวิเคราะห์กลยุทธ์ธุรกิจ (Strategic Business Analysis) เมื่อสอบผ่านและมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับบัญชีบริหารจำนวน 5 ปี

■ ทักษะที่จำเป็นของนักบัญชีบริหารในประเทศไทย

ศรัณย์ ชูเกียรติ และ ประจित หาวัตร (2548) งานที่นักบัญชีบริหารส่วนใหญ่ทำเกี่ยวกับการเป็นที่ปรึกษาให้แก่หน่วยงานอื่น การจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีความรู้ทางด้านบริหารธุรกิจที่เกี่ยวข้อง การมีวิสัยทัศน์ ความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาและลดความขัดแย้ง ความเป็นผู้นำ ความมีจริยธรรม และความสามารถในการให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานอื่น ศรัณย์ ชูเกียรติ และ ประจित หาวัตร (2548) ได้สำรวจบริษัทขนาดใหญ่ระดับความสำคัญของทักษะ ความรู้ ของนักบัญชีบริหาร ซึ่งพบว่าคุณสมบัติที่นักบัญชีบริหารควรมี คือ ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างงบดุล งบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสด ความสามารถในการแปลและวิเคราะห์งบการเงิน ทักษะในการวิเคราะห์งบการเงิน ความเข้าใจและสามารถจัดทำงบการเงิน ความสามารถในการเสนอความคิด และรายงานการเงิน การนำเสนอปัญหา แนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ และสามารถอธิบายเป็นรูปธรรมแบบและชัดเจน ความรู้ในหลักการบัญชี และสามารถใช้อย่างถูกต้อง ความมีจริยธรรมในการทำงาน ความรู้ในด้านภาษีอากร และสามารถใช้อย่างถูกต้อง การรู้จักควบคุมอารมณ์ให้คงที่ยามที่มีปัญหากับงาน เพื่อนร่วมงาน หรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การรู้จักเปิดโลกให้กว้าง ให้ความสนใจหรือชวนขยายหาความรู้ใหม่ที่ใกล้เคียงในสายบริหารธุรกิจประกอบอยู่เสมอ

■ การวิเคราะห์ถึงคุณสมบัติของนักบัญชีบริหารของประเทศไทย

การวิเคราะห์ถึงคุณสมบัติของนักบัญชีบริหาร นอกจากพิจารณาข้อมูลจากการศึกษาอื่น ๆ และข้อมูลจากสถาบันการบัญชีบริหารชั้นนำของโลก ยังได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้บริหารที่ใช้ข้อมูลบัญชีบริหารจากกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ทรัพยากร และเทคโนโลยี อันประกอบไปด้วยผู้บริหารระดับสูง และผู้อำนวยการด้านการเงิน พบว่าคุณสมบัติของนักบัญชีบริหารของประเทศไทยควรเป็นผู้ที่มีการศึกษาขั้นต่ำระดับปริญญาตรีทางบัญชีหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับใบอนุญาตในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น CPA CIA และมีประสบการณ์การทำงานในด้านบัญชี การเงิน หรือบริหาร อย่างน้อย 3 ปี นอกจากนี้ควรมีกรอบความรู้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- การบัญชีบริหาร (Managerial Accounting) โดยต้องเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างงบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน และกระแสเงินสด
- การจัดเตรียมงบการเงิน (Financial Statement Preparation) คือ มีความเข้าใจและสามารถจัดทำงบการเงิน
- การวิเคราะห์งบการเงิน (Financial Statement Analysis) คือ สามารถแปลและวิเคราะห์งบการเงิน
- การรายงาน วางแผน และควบคุมด้านการเงิน (Financial Reporting, Planning, Performance, and Control) คือ มีความสามารถในการเสนอความคิดและรายงานทางการเงิน การนำเสนอปัญหา และแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ และสามารถอธิบายเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน
- การตัดสินใจด้านการเงิน (Financial Decision Making) คือ มีความสามารถในการตัดสินใจจากข้อมูลทางการเงินที่มี รวมถึงการคาดการณ์ธุรกิจในอนาคต การบริหารจัดการความเสี่ยง
- การจัดการด้านต้นทุนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Cost Management) คือ บริหารจัดการระบบบัญชีต้นทุน
- กฎหมายธุรกิจ (Business Law) คือ มีความรู้ด้านกฎหมายธุรกิจ และสามารถใช้งานได้ถูกต้อง
- จริยธรรม (Ethics) คือ มีจริยธรรมในการทำงาน
- ภาษี (Tax) คือ มีความรู้ในด้านภาษีอากรและสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง
- การจัดการธุรกิจ (Business Management) คือ วางแผนและตรวจสอบกิจกรรมหรือการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง
- สภาพแวดล้อมด้านตลาดและกฎระเบียบ (Market and Regulatory Environment) คือ เข้าใจในตลาดและธุรกิจที่ทำ รวมถึงสามารถระบุความเสี่ยงและโอกาสที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบข้อปฏิบัติ
- กลยุทธ์ (Strategy) คือ เข้าใจภาพรวมขององค์กร ทิศทางที่ผู้บริหารหรือผู้ถือหุ้นต้องการ
- การสื่อสาร (Communication) คือ มีทักษะการสื่อสาร ถ่ายทอดข้อมูลให้พนักงานหรือผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- การเจรจาต่อรองและการตัดสินใจ (Negotiation and Decision-Making) คือ ทักษะการเจรจาต่อรอง และการตัดสินใจในทางธุรกิจ
- การทำงานร่วมกัน (Collaboration and Teamwork) คือ ทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้อย่างราบรื่น
- ความรู้เฉพาะในอุตสาหกรรม (Industrial Specific Knowledge) มีความเข้าใจในธุรกิจที่ดำเนินการอยู่

ดังนั้น กรอบความรู้ของนักบัญชีบริหารสามารถถูกสรุปเป็น 5 ด้าน คือ ด้านความรู้ทางบัญชีและการเงิน ด้านความรู้ทางบริหาร ด้านทักษะการทำงาน ด้านความรู้ทางกฎหมายและภาษี และด้านจริยธรรม ซึ่งแสดงไว้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบความรู้บัญชีบริหารของประเทศไทย

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่ากรอบความรู้ของนักบัญชีบริหารประกอบด้วย 4 หมวดความรู้ โดยหมวดความรู้ที่สำคัญอันดับแรกคือ ความรู้ทางบัญชีและการเงินรวมถึงความรู้ทางบริหาร ซึ่งความรู้ทั้งสองนี้สำคัญต่อการเป็นนักบัญชีบริหาร เพื่อการวิเคราะห์ คาดการณ์ จัดเตรียมรายงานเสนอต่อผู้บริหาร ลำดับต่อมาคือ ทักษะการทำงานและ ความรู้ทางกฎหมายและภาษี เพราะนอกจากความรู้ทางบัญชีที่ใช้สำหรับการทำงานแล้ว ทักษะการทำงานก็เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งทักษะการสื่อสาร การตัดสินใจ รวมถึงความรู้เฉพาะทางธุรกิจที่ตนทำด้วย สุดท้ายคือความรู้ทางกฎหมายและภาษี เพื่อใช้ประกอบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สุดท้ายความรู้ทั้ง 4 หมวดนี้จะต้องอยู่ภายใต้จริยธรรม เพราะ นักบัญชีบริหารต้องทำงานกับข้อมูลที่อาจเป็นข้อมูลที่เป็นความลับ และข้อมูลที่ได้จากนักบัญชีบริหารที่เสนอมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร ดังนั้นข้อมูลที่ได้จะต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้

■ สรุป

คุณสมบัติของนักบัญชีบริหารของประเทศไทยนั้นควรมีการศึกษาระดับปริญญาตรีทางบัญชีหรือปริญญาตรีในสาขาที่เกี่ยวข้อง มีทักษะและกรอบความรู้ทั้งทางด้านเชิงวิชาการ เชิงปฏิบัติ และมีทักษะด้านการบริหารและด้านคน เช่น การบริหารจัดการองค์กร การเจรจาต่อรอง รวมถึงต้องมีคุณสมบัติในเรื่องจริยธรรม นอกจากนี้ นักบัญชีบริหารยังต้องมีทักษะด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากนักบัญชีบริหารต้องติดต่อสื่อสารและเกี่ยวข้องทำงานกับหลากหลายแผนก รวมถึงการนำเสนอข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้อง และต้องเป็นผู้ที่ต้องการเพิ่มเติมความรู้ทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ เช่น ข่าวเศรษฐกิจ การออกกฎระเบียบจากหน่วยงานราชการ หรือความรู้ทางเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้ การมีใบอนุญาตนักบัญชีบริหารนั้นสามารถแสดงถึงความสามารถของนักบัญชี เป็นการสร้างคุณค่าให้แก่วิชาชีพการบัญชีด้านบัญชีบริหาร รวมถึงเป็นการยกระดับมาตรฐานการทำงานด้านบัญชีบริหารให้สูงขึ้น และเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำงานในองค์กรขนาดใหญ่และองค์กรระดับนานาชาติ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กุสุมา คำพิทักษ์. (2556). *นักบัญชีที่องค์กรธุรกิจต้องการ เก่ง+ดี*. เอกสารเผยแพร่ความรู้. สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ธนภัทร กิริติยุทธ. (2554). *ความพึงพอใจของผู้ว่าจ้างที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต่อคุณลักษณะนักบัญชี*. การค้นคว้าอิสระระดับมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ. (2560). *สารสนเทศทางบัญชีบริหารมีผลกระทบต่อมูลค่ากิจการหรือไม่: หลักฐานจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 13(40), 43-55.
- บุญอนันต์ ไชยชลอ. (2546). *การบัญชีบริหาร*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิจิตรา กิณาวศ. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีบริหารและประสิทธิภาพการตัดสินใจของธุรกิจที่ได้รับมาตรฐาน ISO 9000 ในกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระระดับมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรัณย์ ชูเกียรติ และประจิต หาว์ตร. (2548). *การวิเคราะห์การปฏิบัติงานและการสำรวจทักษะที่จำเป็นของนักบัญชีบริหารในบริษัทขนาดใหญ่*. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 1(2), 32-45.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2549). *การบัญชีบริหาร*. สำนักพิมพ์แมคกรอ-ฮิล.

ภาษาอังกฤษ

- Butler, S. A., & Ghosh, D. (2015). Individual differences in managerial accounting judgments and decision making. *The British Accounting Review*, (1), 33. doi:10.1016/j.bar.2014.09.002.
- Hassall, T., Joyce, J., Arquero Montaña, J.L., & Donoso Anes, J.A. (2005). Priorities for the development of vocational skills in management accountants: A European perspective. *Accounting Forum*, 29379-394. doi:10.1016/j.03.00. accfor.20052.

คุณสมบัติและองค์ความรู้ ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย

THE QUALIFICATION AND FRAMEWORK OF COMPETENCY
OF TAX CONSULTANTS IN THAILAND

วิกานดา รสชุ่ม
พนักงานตรวจสอบภายใน
บริษัท ไอ.โอ.พี. ฟู้ดส์ จำกัด

Wikanda Rotchum
Internal Audit Officer
I.O.P. Foods Co., Ltd.

คุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย

วิภาดา รสชุ่ม

พนักงานตรวจสอบภายใน

บริษัท ไอ.โอ.พี. ฟู้ดส์ จำกัด

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงคุณสมบัติและองค์ความรู้ที่เหมาะสมของวิชาชีพที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย โดยนำเสนอถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบัญชี กฎหมาย ภาษี และการให้คำปรึกษาด้านภาษี ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยพบว่าคุณสมบัติของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย ควรมีระดับการศึกษาในสาขาวิชาที่เหมาะสม ประสบการณ์วิชาชีพ และการอบรมความรู้ด้านภาษีอย่างต่อเนื่องด้านภาษี รวมถึงมีองค์ความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้อง และจรรยาบรรณวิชาชีพ

คำสำคัญ: ที่ปรึกษาภาษีอากร คุณสมบัติ องค์ความรู้

THE QUALIFICATION AND FRAMEWORK OF COMPETENCY OF TAX CONSULTANTS IN THAILAND

Wikanda Rotchum

Internal Audit Officer

I.O.P. Foods Co., Ltd.

ABSTRACT

The purpose of this paper is to present qualifications and framework of competency of tax consultant profession in Thailand. In-depth interviews and study from research paper related to professions of accounting, law, tax, and tax consulting services both in Thailand and abroad. The paper demonstrates that qualifications of tax consultants in Thailand should include in suitable fields of education, professional experience, and continuous training in taxation as well as professional knowledge, skills, and professional ethics.

***Keywords:** Tax consultant, Qualification, Framework of competency*

ภาษีอากรเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ต้องนำมาพิจารณาในการดำเนินธุรกิจของภาคธุรกิจในทุกประเทศ งานให้บริการปรึกษาทางภาษีจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยทั่วไปในต่างประเทศ บริษัทขนาดใหญ่มักใช้บริการที่ปรึกษาภาษีไปพร้อมกันกับการตรวจสอบบัญชี เพื่อให้การเสียภาษีมีความถูกต้องมากที่สุด ในประเทศไทยหลายบริษัทมักมอบหมายหน้าที่ด้านการปฏิบัติทางภาษีอากรให้แก่ฝ่ายบัญชี ซึ่งอาจไม่มีความรู้และความชำนาญที่เพียงพอในการทำความเข้าใจกับกฎหมายภาษีอากร ทำให้เกิดการปฏิบัติผิดพลาดและทำให้ถูกประเมินภาษีเพิ่มเติมพร้อมเบี้ยปรับและเงินเพิ่มจำนวนมาก นอกจากนั้นบางบริษัทมักสอบถามปัญหาภาษีจากผู้สอบบัญชี ซึ่งผู้สอบบัญชีก็มีผู้เชี่ยวชาญด้านภาษีเช่นกัน สังเกตได้จากการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินในส่วนของหมายเหตุประกอบงบการเงิน ซึ่งมักก่อให้เกิดประเด็นทำให้ถูกเจ้าหน้าที่กรมสรรพากรหยิบยกขึ้นมาออกหนังสือเชิญพบหรือออกหมายเรียก หรือถูกประเมินภาษีเป็นจำนวนมากอยู่บ่อยครั้ง ในต่างประเทศให้ความสำคัญในงานที่ปรึกษาภาษีเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้สอบบัญชีมีความรู้เฉพาะในด้านบัญชีและการตรวจสอบ แต่ในรายละเอียดทางด้านภาษีอากรนั้นอาจจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้อย่างลึกซึ้งเนื่องจากมีความละเอียดอ่อน และอาจต้องมีความเกี่ยวพันกันกลยุทธขององค์กร ดังนั้น บริษัทขนาดใหญ่ในต่างประเทศจึงมักใช้บริการที่ปรึกษาภาษีไปพร้อมกันกับการตรวจสอบบัญชี เพื่อให้มีความถูกต้องและได้รับประโยชน์มากขึ้น

สำหรับที่ปรึกษาภาษีในประเทศไทย บริษัทขนาดใหญ่หรือบริษัทข้ามชาติ (Multinational Companies) มักใช้บริการที่ปรึกษาภาษีในกลุ่มบริษัทผู้ให้บริการตรวจสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง (Big Four) โดยบริษัทเหล่านี้มีบุคลากรที่ให้คำปรึกษาทางด้านภาษีเฉพาะ ซึ่งอาจรวมอยู่ในด้านกฎหมายรับปรึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและภาษี นอกจาก Big Four แล้ว สำนักงานบัญชีหรือสำนักงานกฎหมายทั่วไป ก็มีที่ปรึกษาภาษีให้บริการแก่บุคคลธรรมดา นิติบุคคลขนาดเล็ก ซึ่งในกลุ่มคนเหล่านี้อาจมีความรู้ทางด้านภาษีค่อนข้างดี แต่ไม่สามารถรู้ได้ว่าผู้ให้บริการให้คำปรึกษาทางด้านภาษีเหล่านี้มีมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับอย่างไร ทั้งนี้ ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดใดให้การรับรองคุณสมบัติที่เหมาะสมของที่ปรึกษาภาษีอากร เช่นเดียวกับผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ผู้สอบบัญชีภาษีอากรหรือทนายความ อีกทั้งการศึกษาในอดีตยังไม่เคยมีการศึกษาหรือทำการวิจัยในประเด็นเหล่านี้ บทความนี้จึงมีความสนใจที่จะนำเสนอถึงคุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทยที่ควรมี เพื่ออาจใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบมาตรฐานคุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทยต่อไปในอนาคต

■ ความหมายของวิชาชีพที่ปรึกษาภาษีอากร

ที่ปรึกษาภาษีอากร (Tax Consultant หรือ Tax Advisor) คือ อาชีพที่ให้บริการด้านคำปรึกษาทางกฎหมายภาษีอากร ซึ่งที่ปรึกษาภาษีอากรเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีทักษะความรู้ในด้านภาษีและให้บริการคำแนะนำแก่บุคคลและธุรกิจ สามารถจัดเตรียมและยื่นภาษีให้กับผู้เสียภาษีอากร รวมถึงให้คำแนะนำในสถานการณ์ทางการเงินที่ซับซ้อนเพื่อลดจำนวนภาษีโดยเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนด นอกจากนี้ที่ปรึกษาภาษีอากรยังเป็นตัวแทนของผู้เสียภาษีในระหว่างการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่กรมสรรพากร หรือมีข้อพิพาทเกี่ยวกับภาษีอื่น ๆ (Adigamova and Tufetulov, 2014)

Adigamova and Tufetulov (2014) ได้กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของที่ปรึกษาภาษีอากร ประกอบด้วย การให้คำแนะนำในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี การจัดการงานบริการทางเศรษฐกิจและกฎหมายในนิติบุคคล การวางแผนและบรรเทาภาษีในนิติบุคคล และการป้องกันการละเมิดกฎหมายหรือหลีกเลี่ยงภาษีอากร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า

ที่ปรึกษาทางภาษีอากรมีความสำคัญในการช่วยลดปัญหาและความเสี่ยงในการดำเนินกิจการ เนื่องจากที่ปรึกษาทางภาษีอากรมีการวางโครงสร้างเป็นกรอบปฏิบัติสำหรับการดำเนินธุรกิจเอาไว้ในแนวทางที่ถูกต้องและเป็นสากล ช่วยให้ผู้ประกอบการทราบถึงหลักการที่ใช้ในการบริหารและจัดการธุรกิจ รวมทั้งเทคนิคการแก้ปัญหาระหว่างผู้ลงทุน กรรมการ และลูกค้าของบริษัท รวมถึงช่วยในการวางระบบบัญชีภาษีอากรของผู้ประกอบการให้ถูกต้องตามหลักกฎหมาย

■ งานที่ปรึกษาด้านภาษีอากรในต่างประเทศ

การให้คำปรึกษาด้านภาษีอากรถือเป็นส่วนสำคัญของการจัดเก็บภาษีอากร เป็นการวางแผนสนับสนุนในด้านกฎหมายให้องค์กรเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายภาษี และการนำวิธีทางกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกิจการ โดยการให้คำปรึกษาด้านภาษีช่วยให้มีเสถียรภาพในการชำระหนี้และความมั่นคงทางการเงิน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของกิจกรรมทางการเงินและเศรษฐกิจขององค์กร หากบริษัทมีความมั่นคงทางการเงินและสามารถชำระหนี้ให้หมดได้ ย่อมมีโอกาสมากกว่าองค์กรธุรกิจอื่น ๆ เช่น ด้านการลงทุน การกู้เงิน การเลือกซัพพลายเออร์ (Suppliers) และการสรรหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้แก่องค์กร นอกจากนี้บริษัทยังสามารถลดภาระภาษีจากการหักค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นไปตามกฎหมาย เช่น การจ่ายเงินเดือน การจ่ายเงินปันผล การจ่ายชำระคืนเงินกู้ยืมและดอกเบี้ย เป็นต้น (Adigamova, 2016) ปัจจุบันพบว่า มีองค์กรซึ่งก่อตั้งขึ้นสำหรับวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในด้านกฎหมายภาษี เพื่อเป็นการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ และสนับสนุนให้มีความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมด้านภาษีอากรระหว่างประเทศทั้งในทวีปยุโรปและในภูมิภาคเอเชีย ดังนี้

■ สมาคมที่ปรึกษาด้านภาษีระหว่างประเทศของยุโรป

สมาคมที่ปรึกษาด้านภาษีระหว่างประเทศแห่งยุโรป (CFE Tax Advisers Europe: CFE) เดิมรู้จักกันในชื่อ Confederation Fiscale Europeenne เป็นสมาคมที่ปรึกษาด้านภาษีของประเทศเบลเยียมซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1959 เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์กรที่ปรึกษาภาษีทั้งหมดของประเทศในยุโรป ปกป้องผลประโยชน์ทางวิชาชีพของที่ปรึกษาด้านภาษี และรับประกันคุณภาพของการบริการด้านภาษีที่ให้แก่สาธารณชน โดย CFE มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม มาตรฐานวิชาชีพด้านภาษีให้เป็นแบบแผนเดียวกัน และการสนับสนุนให้มีการอภิปรายและปรึกษาหารือระหว่างประเทศในยุโรป นอกจากนี้ยังคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เสียภาษี สร้างสัมพันธที่ดีกับหน่วยงานทางภาษี และกำหนดมาตรฐานที่เป็นไปได้สำหรับการบริการระดับมืออาชีพในวิชาชีพที่ปรึกษาทางภาษีอากร (CFE Tax Advisers Europe, 2011) ปัจจุบัน CFE (2018) ประกอบด้วยองค์กรสมาชิก 30 แห่งจาก 24 ประเทศในยุโรป ซึ่งเป็นตัวแทนให้คำปรึกษาด้านภาษีกว่า 200,000 ราย สมาชิก CFE เป็นองค์กรวิชาชีพที่จัดตั้งขึ้นในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบด้วยที่ปรึกษาด้านภาษีที่เป็นอิสระ CFE Tax Advisers Europe, 2018)

■ สมาคมที่ปรึกษาด้านภาษีอากรแห่งเอเชียโอเชียเนีย

สมาคมที่ปรึกษาด้านภาษีอากรแห่งเอเชียโอเชียเนีย (Asia Oceania Tax Consultants' Association: AOTCA) เป็นองค์กรความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมด้านภาษีอากรระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างองค์กรสมาชิกและที่ปรึกษาด้านภาษีในภูมิภาคเอเชียโอเชียเนีย รวมถึงสนับสนุนการขยายธุรกิจของ สมาชิกรายย่อยที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีและด้านอื่น ๆ

ที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมมิตรภาพระหว่างสมาชิก (AOTCA, 2017) ปัจจุบัน AOTCA มีสมาชิกรวม 19 องค์กรและสมาชิกสมทบอีก 2 องค์กร จาก 13 ประเทศในภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนีย ประกอบด้วยองค์กรวิชาชีพจากประเทศต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกองค์กร AOTCA ในแต่ละประเทศนั้นประกอบด้วยองค์กรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทางด้านบัญชี กฎหมาย และที่ปรึกษาภาษีอากรทั้งสิ้นซึ่งดำรงอยู่ด้วยมาตรฐานที่ดีตามที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป หรือเป็นไปตามกฎหมายภายในประเทศของตน

■ คุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในต่างประเทศ

หลายประเทศได้ให้การรับรองวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับด้านภาษีอากร ซึ่งดำเนินการภายใต้กฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ การให้บริการและคำแนะนำเกี่ยวกับภาษีอากรของประเทศนั้น ๆ (Adigamova & Tufetulov, 2014) ซึ่งมีการกำหนดคุณสมบัติและองค์ความรู้ที่จำเป็นและเหมาะสมมีความแตกต่างกันไปในบางประเทศ รวมถึงมีการออกใบอนุญาตเฉพาะสำหรับที่ปรึกษาด้านภาษีหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษี

สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้น มีการออกใบอนุญาตเฉพาะสำหรับที่ปรึกษาด้านภาษี ซึ่งเรียกว่า นักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาต (Certified Public Tax Accountant: CPTA) หรือ ‘ไซริชิ’ (Zeirishi) ภายใต้การกำกับดูแลของสหพันธ์นักบัญชีภาษีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น (Japan Federation of Certified Public Tax Accountants' Associations: JFCPTAA) เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยนักบัญชีภาษีอากรที่ได้รับการรับรอง ประกอบด้วย 15 สมาคมระดับภูมิภาคที่ตั้งอยู่ทั่วประเทศญี่ปุ่น (JFCPTAA, 2017) ซึ่งพันธกิจและบทบาทของนักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาตในประเทศญี่ปุ่นทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกิจทางสังคมตามที่กำหนดในพันธกิจของนักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาตแห่งพระราชบัญญัตินักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาตแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น (Certified Public Tax Accountant Act or Zeirishi Act) โดยนักบัญชีภาษีอากรที่ได้รับการรับรองต้องปฏิบัติตามพื้นฐานของความเป็นอิสระและความเป็นธรรมตามหลักเกณฑ์ของระบบการประเมินตนเอง เพื่อพิสูจน์ให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือจากผู้เสียภาษีและตระหนักถึงการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับภาษีอากร (JFCPTAA, 2016) ทั้งนี้ การปฏิบัติภารกิจของนักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาตที่สำคัญคือช่วยให้การจัดการภาษีเป็นไป ตามระบบการประเมินตัวตนอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถรักษาการจัดเก็บรายได้จากภาษีซึ่งเป็นพื้นฐานทางการเงินของประเทศ

ประเทศเกาหลีใต้นั้นได้มีการใบอนุญาตเฉพาะสำหรับที่ปรึกษาด้านภาษี ซึ่งเรียกว่า ‘นักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาต’ (Certified Public Tax Accountant: CPTA) เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น โดยผู้ที่จะเป็นนักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาตในประเทศเกาหลีใต้นั้น ต้องผ่านการทดสอบความรู้ที่จำเป็นสำหรับนักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาต ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัตินักบัญชีภาษีอากรรับอนุญาตแห่งประเทศไทยใต้ (Certified Tax Accountant Act) โดยได้ยกเลิกคุณสมบัติในข้อกำหนดสำหรับผู้ที่เป็นทนายความตามกฎหมายหรือผู้ที่เป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตสามารถมีคุณสมบัติเป็น CPTA ได้ โดยทุกคนต้องผ่านการทดสอบความรู้เฉพาะวิชาชีพนักบัญชีภาษีอากรตามที่กำหนดไว้ในบทบัญญัตินี้เท่านั้น จึงสามารถเป็น CPTA ได้ (KACPTA, 2017)

■ วิธีการวิเคราะห์คุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย

การวิเคราะห์คุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย ในบทความนี้ผ่านการดำเนินการศึกษาวิจัยจากเอกสาร รวมถึงการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลในมุมมองและความเห็นของผู้ให้คำปรึกษาทางภาษีทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน โดยอิงกับระเบียบวิธีวิจัยแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) (Groenewald, 2004; Mack, Woodsong, Macqueen, Guest and Namey, 2005) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) คือ การตีความ สร้างข้อสรุป แบบอุปนัย (Induction) จากเอกสารดังกล่าวประกอบกับเอกสารอื่น ๆ โดยอาจมีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสาร และเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารไม่ได้สนใจเพียงแค่ข้อความที่ปรากฏในเอกสาร หากทว่าพยายามค้นหาและตีความหมายที่แฝงอยู่ในข้อความเหล่านั้นอีกด้วย โดยอาศัยข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ด้วยวิธีการอื่น เช่น ข้อมูล การสัมภาษณ์ มาประกอบการวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลในเอกสาร (Eurmpon Lhinjareon, 2012) ในประเด็นเชิงเหตุผลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความจำเป็นในการกำหนดคุณสมบัติและองค์ความรู้ที่เหมาะสมของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย ทั้งนี้คุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทยได้นำเสนอในตารางที่ 1

■ คุณสมบัติของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย

คุณสมบัติของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทยที่พึงมี ได้แก่ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ทางวิชาชีพ โดยระดับการศึกษานั้น ที่ปรึกษาภาษีอากรควรเป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีในสาขากฎหมาย สาขาบัญชี หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง และควรมีประสบการณ์ทางวิชาชีพ หรือประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาทางด้านภาษีอากรอย่างน้อย 3 ปี ที่ปรึกษาภาษีอากรควรมีความรู้ทางวิชาชีพอย่างเหมาะสม แต่การมีประสบการณ์ในทางปฏิบัติงานด้านการจัดเก็บภาษีอากรย่อมเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากเช่นกัน (Adigamova and Tufetulov, 2014) โดยระยะเวลาของประสบการณ์ที่เหมาะสมจะทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในสภาพแวดล้อมที่อยู่ในการควบคุมดูแล และสามารถพัฒนาและแสดงสมรรถนะได้อย่างมีคุณภาพ (Federation of Accounting Professions, 2017) นอกจากนี้ ที่ปรึกษาภาษีอากรอาจเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้สอบบัญชีภาษีอากร (Tax Auditor: TA) ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPA) หรือทนายความ ซึ่งได้จดทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เป็นทนายความ ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยในองค์กรสมาชิกใน AOTCA พบว่า องค์กรสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องในสายงานด้านการตรวจสอบบัญชี ซึ่งคุณสมบัติในด้านประสบการณ์ทางวิชาชีพนั้นอาจรวมไปถึงผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPA) หรือเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตในสาขาที่เกี่ยวข้อง (AOTCA, 2017)

ส่วนในด้านการฝึกอบรมเพิ่มเติมสำหรับที่ปรึกษาภาษีอากรนั้น Adigamova (2016) ได้ระบุว่า การฝึกอบรมความรู้ในด้านภาษีอากรของที่ปรึกษาด้านภาษี เป็นกระบวนการที่ควรกระทำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากต้องคำนึงถึงความเสี่ยงทั้งจากภายนอกและภายในของผู้รับปรึกษา อันเกี่ยวข้องกับการพัฒนากฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายตามประมวลรัษฎากรและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

■ องค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย

จากการพิจารณาข้อมูลทั้งในส่วนเอกสารและการสัมภาษณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่าความรู้ของที่ปรึกษาอากรในประเทศไทยควรประกอบด้วย ความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะทางวิชาชีพ และจรรยาบรรณและทัศนคติทางวิชาชีพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ความรู้ทางวิชาชีพ ควรประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านภาษีอากร ความรู้ทางด้านบัญชีการเงิน และความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความรู้ทางองค์กรและธุรกิจ ซึ่งนอกจากความรู้ในเชิงวิชาการแล้ว ที่ปรึกษาภาษีอากรมีความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศ และความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- ทักษะทางวิชาชีพ ควรประกอบด้วยทักษะ 6 ด้าน ได้แก่ ทักษะทางปัญญา ทักษะทางวิชาการ เชิงปฏิบัติและหน้าทำงาน ทักษะทางคุณลักษณะเฉพาะบุคคล ทักษะทางปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสาร ทักษะทางการบริหารองค์การและการจัดการธุรกิจ และทักษะที่เกิดจากการศึกษาทั่วไป

จากความรู้ทางวิชาชีพกับทักษะทางวิชาชีพนั้น สามารถแสดงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากร ได้โดยที่ปรึกษาภาษีอากรมีความรู้ความเข้าใจถึงหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บภาษีตามหลักประมวลรัษฎากรในเชิงลึก มีความรู้ความสามารถในการวางแผนภาษี สามารถตรวจสอบการปฏิบัติตามทางภาษีของแต่ละธุรกิจได้ สามารถระบุความเสี่ยงด้านภาษีที่อาจเกิดขึ้นของธุรกิจและให้คำแนะนำได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสามารถจัดเตรียมและยื่นแบบแสดงรายการภาษีต่าง ๆ ตามข้อบังคับภาษีอากรได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

- จรรยาบรรณและทัศนคติทางวิชาชีพ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการให้บริการของที่ปรึกษาทางภาษีอากร ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้ให้บริการ จากข้อมูลการศึกษา พบว่า จรรยาบรรณและทัศนคติทางวิชาชีพนั้น ย่อมนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานให้คำปรึกษาที่ดี การปฏิบัติตนให้อยู่ในจรรยาบรรณเปรียบเสมือนตัวชี้วัดมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Darmayasa and Aneswari (2015) กล่าวว่า จรรยาบรรณวิชาชีพของผู้ให้คำปรึกษาด้านภาษีนั้น มีความสำคัญต่อรูปแบบของหลักการปฏิบัติงาน

■ บทสรุป

บทความนี้ได้นำเสนอการวิเคราะห์เรื่องคุณสมบัติและองค์ความรู้ที่ควรมีของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย โดยเสนอถึงความจำเป็นและความสำคัญของที่ปรึกษาภาษีอากรต่อธุรกิจ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ค้นคว้าได้จากข้อกฎหมาย งานวิจัย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมถึงได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องด้านบัญชี กฎหมาย และภาษีอากร ในประเทศไทย ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ถึงความจำเป็นและความสำคัญของที่ปรึกษาภาษีอากรต่อธุรกิจ เนื่องมาจากความซับซ้อน ความเข้าใจยาก และความเปลี่ยนแปลงของหลักเกณฑ์และเงื่อนไขทางกฎหมายภาษีทั้งในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ทำให้มีความจำเป็นที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้เสียภาษี เช่น ผู้ประกอบการ ผู้บริหารขององค์กรธุรกิจ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ต้องได้รับคำปรึกษาด้านภาษีอากรจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์อย่างเพียงพอ โดยคุณสมบัติของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทย ควรเป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีในสาขากฎหมาย สาขาบัญชี หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง และควรมีประสบการณ์ทางวิชาชีพ อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป หรือเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาต

ในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้สอบบัญชีภาษีอากร (TA) ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (CPA) หรือทนายความ ซึ่งได้จดทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เป็นทนายความ และต้องได้รับการฝึกอบรมความรู้ในด้านภาษีอากรอย่างต่อเนื่อง ในด้านองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทยควรประกอบด้วย ความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะทางวิชาชีพ และจรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพที่ดี

คุณสมบัติและองค์ความรู้ของที่ปรึกษาภาษีอากรตามที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการกำหนดมาตรฐานการให้คำปรึกษาของที่ปรึกษาภาษีอากรเพื่อให้มีคุณภาพและความน่าเชื่อถือ ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้รับบริการคำปรึกษา หากในอนาคตจะมีองค์กรหรือหน่วยงานใดให้การรับรองวิชาชีพที่ปรึกษาภาษีอากรในประเทศไทยขึ้น ข้อมูลของบทความนี้อาจเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบมาตรฐานสำหรับคุณสมบัติ และองค์ความรู้ที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในระดับสากลได้

References

- Adigamova, F. F. (2016). Advanced training of tax consultants. *SHS Web of Conferences*. 26(0126). Advance online publication. DOI: 10.1051/shsconf/20162601026.
- Adigamova, F. F., & Tufetulov, M. A. (2014). Training of tax consultants: Experience and prospects. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 152, 1133-1136.
- AOTCA (Asia Oceania Tax Consultants' Association). (2017). *Statutes of Asia-Oceania Tax Consultants' Association*. Retrieved from <http://aotca.org/about/statutes/>.
- AOTCA (Asia Oceania Tax Consultants' Association). (2017). *Members*. Retrieved from <http://aotca.org/members/>.
- CFE Tax Advisers Europe. (2011). CFE INPO – *Constitution/statutes*. Retrieved from <http://taxadviserseurope.org/wp-content/uploads/2018/05/CFE-Statutes.pdf>.
- CFE Tax Advisers Europe. (2018). *Members*. Retrieved from <http://taxadviserseurope.org/members/>.
- Darmayasa, I. N., & Aneswari, Y. R. (2015). The ethical practice of tax consultant based on local culture. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 211, 142-148.
- De Widt, D., Mulligan, E., & Oats, L. (2016). *Regulating tax advisers: A European comparison of recent developments and future trends*. Retrieved from <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1055242/FULLTEXT01.pdf>.
- Eurmpon Lhinjareon. (2012). Analysis Techniques for Qualitative Information. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 17 (1), 17 – 29.
- Federation of Accounting Professions. (2017). *The International Accounting Education Standards*. Retrieved from <http://www.fap.or.th/upload/9414/VAP157NZQV.pdf>.
- Groenewald, T. (2004). A phenomenological research design illustrated. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(1), 42-55.
- JFCPTAA (Japan Federation of Certified Public Tax Accountants' Associations). (2016). *Certified Public Tax Accountant Act*. Retrieved from http://www.nichizeiren.or.jp/eng/pdf/Zeirishi_Act.pdf.
- JFCPTAA (Japan Federation of Certified Public Tax Accountants' Associations). (2017). *About Japan Federation of Certified Public Tax Accountants' Associations*. Retrieved from <http://www.nichizeiren.or.jp/eng/organization.html>.
- KACPTA (Korean Association of Certified Public Tax Accountants). (2017). *Certified tax accountant act*. Retrieved from <http://kacpta-english.or.kr/wp-content/uploads/2017/12/CERTIFIED-TAX-ACCOUNTANT-ACT-English.pdf>.
- Mack, N., Woodsong, C., Macqueen, K. M., Guest, G., and Namey E. (2005). *Qualitative research methods: A data collector's field guide*. Research Triangle Park, NC: Family Health International.

ผลกระทบของระดับการกระจาย การลงทุนธุรกิจในแนวตั้งต่อมูลค่าของกิจการ: กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ แห่งประเทศไทยกลุ่ม SET100

Effect of Level of Vertical Integration on Firm Value:
The Case of Listed Companies in Thailand in SET100

พัทธ์ลดา สุนกรชัยมงคล

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการเงิน)

Patlada Tanakornchaimongkol

M.S. in Financial Management

ดร.ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Teerachai Arunruangsirilert, Ph.D., CPA

Assistant Professor of Department of Accounting,

Thammasat Business School, Thammasat University

ผลกระทบของระดับการกระจายการลงทุนธุรกิจในแนวตั้ง ต่อมูลค่าของกิจการ: กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ แห่งประเทศไทยกลุ่ม SET100

พัทธ์ลดา รนกรชัยมงคล

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการเงิน)

ดร.ธีรชัย อรุณเรืองศิริเลิศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของระดับการกระจายการลงทุนธุรกิจในแนวตั้งต่อมูลค่าของกิจการ และผลกระทบของประเภทของอุตสาหกรรมต่อความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายการลงทุนธุรกิจในแนวตั้งกับมูลค่าของกิจการ การศึกษานี้อาศัยกลุ่มตัวอย่างเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2558 รวมจำนวน 262 บริษัท จากทั้งหมด 6 กลุ่มอุตสาหกรรม และทำการวิเคราะห์ผลทางสถิติด้วยวิธีสมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) โดยใช้อัตราส่วนที่คำนวณจากมูลค่าเพิ่มต่อยอดขาย (Value Added to Sale) ในการวัดระดับการกระจายการลงทุนแนวตั้งและใช้ Tobin's q ในการวัดมูลค่าของกิจการ ผลการวิจัยพบว่า บริษัทที่มีระดับการกระจายการลงทุนแนวตั้งสูงส่งผลให้มูลค่าของกิจการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และประเภทกลุ่มอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว

คำสำคัญ: การกระจายการลงทุนแนวตั้ง มูลค่ากิจการ กลุ่ม SET100

Effect of Level of Vertical Integration on Firm Value: The Case of Listed Companies in Thailand in SET100

Patlada Tanakornchaimongkol

M.S. in Financial Management

Teerachai Arunruangsirilert, Ph.D., CPA

Assistant Professor of Department of Accounting,
Thammasat Business School, Thammasat University

ABSTRACT

This research aims to study an impact of corporate vertical integration on firm value and also study effects of industry types on relationship between vertical integration and firm value. This study examines 262 firms-year observations between 2013 and 2015 in SET 100 of the Stock Exchange of Thailand from 6 industry groups by using multiple regression analysis. This study measures level of vertical integration by Value Added to Sale and also measures firm value by Tobin's q. Results show that the level of vertical integration has a positive effect on firm value and almost all industry types affect such relationship.

Keywords: *Vertical integration, firm value, SET100*

■ บทนำ

รูปแบบกลยุทธ์การขยายกิจการแบ่งออกเป็นหลาย ๆ ประเภท โดยหนึ่งในกลยุทธ์ที่น่าสนใจ คือ กลยุทธ์การกระจายการลงทุนแนวดิ่งของบริษัท ที่มีจุดเด่นคือการกระจายการลงทุนไปยังบริษัทอื่นที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจหลัก โดยเชื่อว่าเป็นกลยุทธ์ที่สร้างขึ้นมาสืสร้างสร้างความแตกต่างให้กับธุรกิจและมีอิทธิพลตอบสนองทางบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจากการที่บริษัทหลักสามารถเข้าไปควบคุมและบริหารการดำเนินงานของบริษัทเป้าหมายที่เป็นหนึ่งในกิจกรรมของห่วงโซ่คุณค่าได้โดยตรง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรของบริษัทภายในเครือมากมาย (Fan and Goyal, 2006) แต่ในขณะเดียวกันในงานวิจัยหลายงานที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานของบริษัทที่มีการกระจายการลงทุนแนวดิ่งกลับให้ผลลัพธ์ที่หลากหลายแตกต่างกันไป (Dreyer, Iseksen, and Gronhaug, 2011) ดังนั้น ในงานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการควบรวมหรือกระจายการลงทุนของกิจการในแนวดิ่ง (Vertical Integration) เมื่อเปรียบเทียบต้นทุน (Cost) และผลประโยชน์ (Benefit) จะส่งผลอย่างไรต่อมูลค่ากิจการจากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของระดับการกระจายการลงทุน รวมทั้งศึกษาว่าประเภทอุตสาหกรรมใดที่เหมาะสม ในบริบทของตลาดทุนไทย เพื่อให้แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารของบริษัทและนักลงทุนในการตัดสินใจดำเนินกลยุทธ์และตัดสินใจลงทุนในบริษัทที่มีการขยายกิจการด้วยการกระจายธุรกิจแนวดิ่ง

■ บททวนวรรณกรรม

การกระจายการลงทุนในแนวดิ่ง (Vertical Integration)

การกระจายการลงทุนในแนวดิ่งคือ การแลกเปลี่ยนทรัพยากรและสินค้านี้ระหว่างกลุ่มบริษัทภายในเครือห่วงโซ่อุปทานทั้งหมด รวมถึงเป็นการขยายขอบเขตของธุรกิจให้กว้างขึ้น มีความครบวงจรในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chains) มากขึ้น หรือลงทุนไปยังธุรกิจอื่นที่อยู่ในขั้นตอนกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสายการดำเนินการทั้งหมดของสินค้าและบริการหลักของบริษัท โดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากกิจการที่ขยายการลงทุนจากผลประโยชน์หลักคือ การควบคุมต้นทุนทั้งหมดได้ เนื่องจากบริษัทสามารถลดค่าใช้จ่ายทางการตลาด ต้นทุนวัตถุดิบ และเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น และเพิ่มอำนาจการแข่งขันในอุตสาหกรรมตนเองได้ ทำให้กำไรมีโอกาสเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งกลยุทธ์นี้ตามสายการผลิตได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การรวมธุรกิจไปข้างหลัง (Backward Integration) คือ การเข้าไปลงทุนในบริษัทเป้าหมายที่อยู่ส่วนบนของห่วงโซ่อุปทานของบริษัท หรือบริษัทที่มีธุรกิจอยู่ในขั้นตอนก่อนกระบวนการผลิตของบริษัทหลัก เพื่อสามารถเพิ่มอำนาจควบคุมและต่อรองเหนือบริษัทเหล่านั้น ตัวอย่างของบริษัทเป้าหมายในการรวมธุรกิจแบบนี้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทที่เป็นฝ่ายจัดหาวัตถุดิบ วัตถุดิบและสินค้าและบริการต่าง ๆ ให้กับบริษัทหลัก และ 2) การรวมธุรกิจไปข้างหน้า (Forward Integration) คือ การลงทุนในบริษัทเป้าหมายที่อยู่ส่วนล่างของห่วงโซ่อุปทานของบริษัท หรือบริษัทที่มีธุรกิจอยู่ในขั้นตอนหลังจากกระบวนการผลิตของบริษัทหลักไปแล้ว ซึ่งจะทำให้บริษัทลดอำนาจต่อรองของบริษัทเป้าหมายลงไป และบริษัทได้ใกล้ชิดกับลูกค้ามากขึ้น ตัวอย่างของบริษัทเป้าหมายในการรวมธุรกิจแบบนี้ ได้แก่ บริษัทขนส่งและจัดจำหน่ายสินค้า ร้านค้า เป็นต้น โดยอาศัยช่องทางการตลาดที่มีอยู่ของบริษัทเป้าหมายในการสร้างโอกาสเพิ่มขึ้น ดังนั้น กลยุทธ์การกระจายการลงทุนแนวดิ่งนี้มีเป้าหมายหลัก เพื่อส่งเสริมให้ผลการดำเนินงานของบริษัทดีขึ้น ผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นของบริษัทย่อมส่งผลให้ภาพลักษณ์ของบริษัทในมุมมองของนักลงทุนดีขึ้น และจะมีผลให้มูลค่าของกิจการเพิ่มขึ้นตามไปด้วย จึงเกิดเป็นสมมติฐานการวิจัยว่า ระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อมูลค่าของกิจการ

■ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทฤษฎีและผลวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งกับมูลค่าของกิจการ พบว่ามีความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้ทั้งสองทิศทาง คือ การกระจายธุรกิจแนวดิ่งทำให้มูลค่ากิจการเพิ่มขึ้นหรือลดลง ดังนี้

การกระจายธุรกิจแนวดิ่งทำให้มูลค่ากิจการเพิ่มขึ้น

เป้าหมายของกลยุทธ์ในที่นี้สามารถอธิบายด้วยทฤษฎีคือ เพื่อที่จะสามารถลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายจากการทำธุรกรรมต่างๆ (Transaction Cost) อ้างอิงจาก Williamson (1985) การใช้ประโยชน์จากการกระจายการลงทุนแนวดิ่งนี้ ทำให้บริษัทได้รับผลประโยชน์หลักคือ ความสามารถในการบริหารประสิทธิภาพของสายการดำเนินงานทั้งหมดหรือห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ซึ่งความสามารถดังกล่าวทำให้บริษัทสามารถควบคุมต้นทุนและคุณภาพไปจนถึงการบริหารสินค้าคงคลัง การกระจายสินค้า และการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์ รวมถึงสามารถควบคุมความผันผวนของราคาวัตถุดิบและค่าใช้จ่ายอื่นในห่วงโซ่อุปทาน (Supply assurance) ได้ตามนโยบายที่ต้องการ พร้อมกับเกิดการประหยัดจากขนาดการผลิตซึ่งจะทำให้เกิดเป็นต้นทุนที่ต่ำลง ส่งผลต่อกำไรสุทธิของบริษัทที่มีโอกาสเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การกระจายการลงทุนแนวดิ่งทั้ง 2 ทิศทางจะเป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองของบริษัททั้งในฝั่งซัพพลายเออร์และฝั่งลูกค้า สร้างความได้เปรียบต่อคู่แข่งในอุตสาหกรรม เกิดการผูกขาดของระบบสินค้า นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ในประเด็นของอุปสรรคในการเข้าสู่อุตสาหกรรมของคู่แข่งรายใหม่สูงขึ้น (Higher entry barriers) ดังนั้นเมื่อบริษัทมีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรดีขึ้น กำไรเพิ่มขึ้นจากการที่สามารถบริหารต้นทุน รวมถึงความเชื่อมั่นในชื่อเสียงของบริษัทย่อมส่งผลให้ความมั่นคงและการเติบโตในอนาคตรวมทั้งมูลค่ากิจการของบริษัทดีขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน (Pitts, 2006)

จากการศึกษางานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องพบว่า ในงานของ Mitchell (1976) ศึกษากลุ่มตัวอย่างหลักเพียงอุตสาหกรรมเดียวเท่านั้นคืออุตสาหกรรมทรัพยากร (น้ำมัน) ได้ผลออกมาว่าการกระจายธุรกิจแนวดิ่งได้ส่งผลทำให้ต้นทุนลดลงและมีกำไรเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับ Chatterjee and Wernerfelt (1991) ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่าง 116 บริษัทที่มีการควบรวมแนวดิ่งมาเปรียบเทียบความสามารถในการทำกำไรส่วนเกินกับบริษัททั่วไปในอุตสาหกรรมเดียวกัน พบว่าบริษัทเป้าหมายมีกำไรสูงขึ้นกว่าร้อยละ 20 พร้อมกับเสนอแนวทางว่าช่วงเวลาใดไหนจึงเหมาะกับการควบรวมกิจการในแนวดิ่งที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด และในงานวิจัยของ Perry (1989) ได้เพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นศึกษาในหลายอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยผลที่ได้คือการกระจายการลงทุนแนวดิ่งส่งผลทำให้ผลการดำเนินงานดีขึ้นเช่นกัน

การกระจายธุรกิจแนวดิ่งทำให้มูลค่ากิจการลดลง

การกระจายการลงทุนแนวดิ่งเพื่อขยายการเติบโตของบริษัทอาจได้รับผลประโยชน์ระหว่างภายในร่วมกัน แต่ในความเป็นจริง การกระจายการลงทุนแนวดิ่ง จำเป็นต้องพิจารณาความสามารถในการจัดการทรัพยากรและการทำงานของผู้บริหารและพนักงานภายในบริษัทด้วย เนื่องด้วยจากการกระจายการลงทุนลักษณะนี้เป็นความเกี่ยวข้องกันในสายการดำเนินงาน หากยังช่องระหว่างห่วงโซ่คุณค่ายังห่างกัน ยิ่งทำให้ความเชี่ยวชาญของบริษัทลดลง และความซับซ้อนของโครงสร้างสายการดำเนินงานตามระดับของการกระจายการลงทุน และยังมีการรวมตัวสูง ต้นทุนของการบริหารและการสื่อสารร่วมมือกันยิ่งสูงขึ้น อาจทำให้การบริหารบริษัทเป้าหมายได้ดีไม่เพียงพอและไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ตามที่คาดหวัง นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงต้นทุนที่เสียไป อย่างต้นทุนค่าเสียโอกาส (D'Aveni and Ravenscraft, 1994) ตัวอย่างเช่น การเสียโอกาสในการลงทุนในบริษัทสายการดำเนินการผลิตอื่น และเสียโอกาสในทางเลือกกับธุรกิจซัพพลายเออร์อื่น ๆ ซึ่งหากการกระจายการลงทุนไม่เป็นไปตามที่คาดหวังย่อมทำให้เกิดการสูญเสียมูลค่าจากการลงทุน

Pyrdol (1980) ได้ศึกษาการกระจายการลงทุนแนวดิ่งในกลุ่มตัวอย่างอุตสาหกรรมสาธารณูปโภคไฟฟ้าโดยการเปรียบเทียบกันระหว่างบริษัทผลิตไฟฟ้าที่มีเหมืองถ่านหินเป็นของตัวเองกับบริษัทผลิตไฟฟ้าอีกแห่งที่ไม่มีเหมืองเป็นของตัวเอง และพบว่า บริษัทที่มีเหมืองถ่านหินเป็นของตนเองกลับมีประสิทธิภาพในการผลิตน้อยกว่า โดยคาดว่าสาเหตุมาจากแรงจูงใจของบริษัทในการสร้างประสิทธิภาพมีไม่เพียงพอ และเช่นเดียวกับงานวิจัยของ Bhuyan (2002) ซึ่งอาศัยกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารในประเทศสหรัฐอเมริกาในการศึกษาความสัมพันธ์ของการกระจายการลงทุนแนวดิ่งต่อความสามารถในการทำกำไรของบริษัท พบว่า ความสัมพันธ์มีการตอบสนองทิศทางลบต่อกำไรของบริษัท ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวให้เหตุผลว่ามาจากการรวมตัวกันไม่สามารถสร้างผลการดำเนินงานที่แตกต่างไปจากปกติได้

การจัดระดับการกระจายการลงทุน

การวัดระดับการกระจายการลงทุนของบริษัท Dreyer et al. (2011) ได้กล่าวถึงแนวทางการวัดระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งว่า การค้นหาความสัมพันธ์นี้เป็นความสัมพันธ์ที่คลุมเครือ มีโครงสร้างที่ซับซ้อนหลายมิติ ทำให้งานวิจัยจำนวนมากใช้วิธีวัดระดับที่แตกต่างกันไปตามมุมมองของผู้วิจัย ซึ่งจากการทบทวนได้พบวิธีการวัดระดับที่แตกต่างกัน ได้แก่ Vesey (1978) ใช้อัตราส่วนของมูลค่าเพิ่มต่อยอดขาย (Value Added over Sales:VA/S) ในการวัดระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่ง และมีงานวิจัยของ Maddigan and Zaima (1985) มีแนวคิดในการวัดระดับการกระจายแนวดิ่งด้วยสมการ Vertical Industry Connection (VIC) โดยอาศัยข้อมูลจาก Input-Output Table ตามแบบจำลองของ Leontief (1986) เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลบริษัทกับข้อมูลอุตสาหกรรม

สำหรับวิธีการวัดระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งในงานวิจัยฉบับนี้ได้เลือกวิธีการที่อาศัยการคำนวณจาก Value added to sale โดย Value added ตัวนี้ในการอธิบายของ Haller and Stolowy (1998) เป็นแนวคิดที่ต้องการหาความมั่งคั่งที่เป็นส่วนต่าง (Subtractive method) ของผลลัพธ์ที่ได้ (Output) หักออกด้วย ต้นทุนที่ใช้ไป (Input) แต่ในขณะเดียวกันสามารถหาได้ด้วยวิธีนำส่วนประกอบที่มีส่วนในการสร้างความมั่งคั่ง หรือมูลค่าเพิ่มมารวมกัน (Additive method) ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญคือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับแรงงานและพนักงาน ส่วนแบ่งต่อภาครัฐ ส่วนแบ่งต่อเจ้าหน้าที่ และส่วนแบ่งต่อนักลงทุน หรือกล่าวโดยรวมได้ว่ามีลักษณะคล้ายกับรูปแบบการหักกำไรสะสมของบริษัท ตามทฤษฎีอัตราส่วนนี้สามารถนำมาใช้ในการวัดระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งได้โดยจะมีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 ยิ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 ยิ่งหมายความว่ามีการกระจายการลงทุนแนวดิ่งที่สูง เกิดค่าใช้จ่ายต่อบริษัทภายนอกกลุ่มบริษัทน้อยมาก อาศัยการใช้ทรัพยากรจากบริษัทภายในเครื่องมือมาก เกิดเป็นมูลค่าเพิ่มสูงตามเช่นกัน

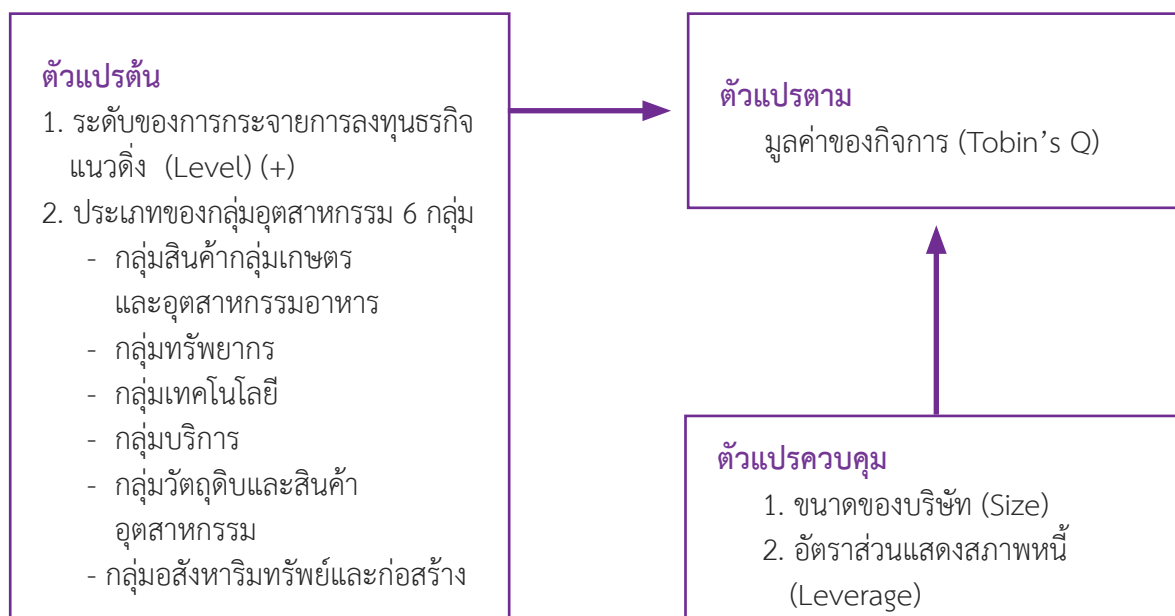
ความแตกต่างของประเภทอุตสาหกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าในกลุ่มยุทธการกระจายการลงทุนแนวดิ่งของแต่ละอุตสาหกรรมมีความแตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น งานวิจัย Capon, Farley, and Hoening (1990) ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่าง 320 ตัวอย่างโดยผลลัพธ์ที่ออกมามีความหลากหลายของผลตอบสนองของการกระจายการลงทุนแนวดิ่งต่อผลการทำกำไร โดยให้เหตุผลหนึ่งคือความแตกต่างของประเภทอุตสาหกรรมมีลักษณะห่วงโซ่อุปทานที่แตกต่างกันไป จึงเป็นเหตุให้งานวิจัยฉบับนี้ต้องการศึกษาถึงอิทธิพลของประเภทอุตสาหกรรมต่อความสัมพันธ์ระหว่างระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งกับมูลค่าของกิจการ และจึงนำประเภทของอุตสาหกรรมมาเป็นหนึ่งในตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ตัวแปรควบคุม

การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อมูลค่าของกิจการ ตัวแปรที่มีพบว่าความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานของกิจการ และมูลค่ากิจการ ได้แก่ ขนาดของกิจการ และ ความเสี่ยงทางการเงิน จากงานวิจัยของ Worapong Keawkam (2014) และ Patrapon Sealao (2015) พบว่าด้วยตัวแปรควบคุมนี้เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบริษัทซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานแต่ละบริษัท

จากการทบทวนวรรณกรรม จึงนำมาซึ่งกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพ 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวแปรที่ศึกษา คือ ระดับของการกระจายการลงทุนธุรกิจแนวดิ่งและความแตกต่างในแต่ละอุตสาหกรรม โดยศึกษาถึงผลกระทบต่อมูลค่าของกิจการ ซึ่งมีสมมติฐานความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีทิศทางเดียวกัน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 ที่มีการดำเนินการอยู่ในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2558 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างนี้มีมูลค่าของกิจการและมีระดับการกระจายการลงทุนของธุรกิจที่สูง โดยยกเว้นบริษัทในอุตสาหกรรมการเงินและอุตสาหกรรมที่ให้บริการเกี่ยวกับการเงิน เนื่องจากข้อมูลทางบัญชีในกลุ่มอุตสาหกรรมการเงินมีความซับซ้อน อีกทั้งนโยบายการลงทุนอยู่ภายใต้กฎระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทย ทำให้นำมาเปรียบเทียบผลการดำเนินงานได้ยาก ข้อมูลในการศึกษานี้จะแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มอุตสาหกรรม ได้แก่ กลุ่มสินค้ากลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง กลุ่มทรัพยากร กลุ่มบริการ และกลุ่มเทคโนโลยี โดยรวมทั้งสิ้น 262 บริษัท ทั้งนี้ เมื่อหักข้อมูลตัวแปรของบางบริษัทที่ไม่ปรากฏอยู่รายงานทางการเงินทำให้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างคงเหลือรวมทั้งหมด 258 บริษัท

ตัวแปรที่ใช้ศึกษาผลกระทบของระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งต่อมูลค่าของกิจการเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ เป็นการวัดระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งที่วัดโดย Valued Added to Sale ด้วยวิธี VA/S ตามการศึกษาของ Haller & Stolowy (1998) และ Dreyer et al. (2011) ด้วยแนวคิดว่ายังมีการกระจายการลงทุนแนวดิ่งมาก ตัววัดจะยิ่งมีค่า ยิ่งเข้าใกล้ 1 เนื่องจากไม่มีรายการต้นทุนที่อาศัยบริษัทภายนอกบริษัทเลย และสามารถหา Value added ได้ตาม รูปแบบของกำไรสะสมจากวิธีการของ Bluszcz, Kijewska, and Sojda (2015) ดังนี้

Valued Added = Wages and Salaries + Interest Paid + Depreciation + Dividends + Tax + Retained Earnings

Wages and Salaries คือ ค่าแรงและเงินเดือนพนักงาน Interest paid คือ ดอกเบี้ยจ่าย Depreciation คือ ค่าเสื่อมราคาสะสม Dividend คือ เงินปันผลจ่าย Taxes คือ ภาษีจ่าย และ Retained Earnings คือ กำไรสะสมต่อการทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ของระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งต่อมูลค่ากิจการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงพรรณนา การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร อาศัยเครื่องมือ Pearson's Correlation Coefficient และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยสมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยวิเคราะห์ผ่านสมการการวิจัยดังนี้

$$\text{Tobin's } q = \beta_0 + \beta_1 \text{LEVEL} + \beta_2 \text{SIZE} + \beta_3 \text{LEV} + \beta_4 \text{INDUS1} + \beta_5 \text{INDUS2} + \beta_6 \text{INDUS3} + \beta_7 \text{INDUS4} + \beta_8 \text{INDUS5} + e$$

โดย Tobin's q Ratio แทน มูลค่าของกิจการ

LEVEL แทน ระดับของการกระจายการลงทุนแนวดิ่งของธุรกิจ (VA/S)

SIZE แทน ขนาดของกิจการ

LEV แทน อัตราส่วนแสดงสภาพหนี้

INDUS1 = 1 เมื่อบริษัทอยู่ในอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร และ 0 เมื่อบริษัทไม่อยู่ในอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

INDUS2 = 1 เมื่อบริษัทอยู่ในอุตสาหกรรมกลุ่มทรัพยากร และ 0 เมื่อบริษัทไม่อยู่ในอุตสาหกรรมกลุ่มทรัพยากร

INDUS3 = 1 เมื่อบริษัทอยู่ในอุตสาหกรรมกลุ่มเทคโนโลยี และ 0 เมื่อบริษัทไม่อยู่ในอุตสาหกรรมกลุ่มเทคโนโลยี

INDUS4 = 1 เมื่อบริษัทอยู่ในอุตสาหกรรมบริการ และ 0 เมื่อบริษัทไม่อยู่ในอุตสาหกรรมบริการ

INDUS5 = 1 เมื่อบริษัทอยู่ในอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม และ 0 เมื่อบริษัทไม่อยู่ในอุตสาหกรรมวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม

■ ผลการศึกษา

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของข้อมูลทางการเงินจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 258 บริษัทที่ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Max) ค่าต่ำสุด (Min) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จะเห็นว่ามูลค่าของกิจการของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษามีค่าเฉลี่ยที่ 1.9336 เท่า ในมุมมองทางตลาดหมายความว่าโดยเฉลี่ยแล้วกลุ่มตัวอย่างมีการบริหารบริษัทอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มมูลค่าของกิจการได้ และสำหรับตัวแปรตามหรือระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งมีค่าสูงสุดเท่ากับ 0.9993 เท่า เข้าใกล้ 1 เท่าหมายความว่ามีความเสี่ยงที่มีระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งในระดับที่สูงสามารถใช้ทรัพยากรเครือข่ายภายในบริษัทให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้เป็นอย่างมาก

ตารางที่ 1 สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปร

ตัวแปร	สถิติเชิงพรรณนา			
	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
Tobin's q Ratio (เท่า)	1.9336	14.7756	0.1484	1.9330
LEVEL(เท่า)	0.3466	0.9993	-0.2894	0.2208
SIZE (Log)	10.5824	12.3523	9.1740	0.5657
LEV (เท่า)	0.5466	0.9806	0.1077	0.1707

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยสัมประสิทธิ์สหพันธ์

Pearson	Tobin's q Ratio	LEVEL	SIZE
Correlation			
LEVEL	0.1811***		
SIZE	- 0.4079***	-0.1541**	
LEV	- 0.2175***	-0.2619***	0.3871***

,* บ่งชี้ถึงระดับความมีนัยสำคัญที่ 5% และ 1% ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่ามูลค่าของกิจการ (Tobin's q) มีความสัมพันธ์กับระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่ง (LEVEL) และตัวแปรควบคุมทั้งสอง คือ ขนาดของกิจการ และอัตราส่วนแสดงสภาพหนี้ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99% โดยผลที่แสดงมานั้น มูลค่าของกิจการ มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่ง แต่มีความสัมพันธ์ในทิศทางลบกับอัตราส่วนแสดงสภาพหนี้และขนาดของกิจการจากมากไปน้อยตามลำดับ นอกจากนี้ระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งยังมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับขนาดของกิจการและอัตราส่วนแสดงสภาพหนี้ในทิศทางลบเช่นเดียวกัน นอกจากนี้พบว่าตัวแปรไม่แสดงถึงปัญหา Multicollinearity เนื่องจากไม่มีตัวแปรคู่ใดมีความค่าสหสัมพันธ์มากกว่า 0.7

ตารางที่ 3 แสดงถึงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และพบว่าระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งของกิจการ มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 กับมูลค่าของกิจการ หมายความว่า ถ้าบริษัทยังมีระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งในระดับสูงขึ้น จะส่งผลให้มีมูลค่ากิจการมีค่าเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานทางทฤษฎีและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mitchell (1976) และ Perry (1989) ที่พบว่า การกระจายการลงทุนแนวดิ่งส่งผลให้ผลการดำเนินงานดีขึ้นเช่นกัน อาจเป็นผลมาจากความสามารถในการบริหาร เพื่อลดต้นทุน และเพิ่มกำไรของบริษัท สำหรับตัวแปรควบคุม พบว่าขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์ในทิศทางลบอย่าง มีนัยสำคัญต่อมูลค่ากิจการ เป็นไปตามงานวิจัยของ Patrapon Sealao (2015) ที่เป็นเพราะบริษัทที่มีขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพ คล่องในการบริหารน้อยกว่าบริษัทขนาดเล็ก มีการระดมทุนในการบริหารที่สูงกว่า ทำให้แม้มีมูลค่าทางบัญชีของสินทรัพย์ สูงแต่สามารถสร้างมูลค่ากิจการทางการตลาดได้ต่ำกว่า

ในการศึกษาผลกระทบของประเภทอุตสาหกรรมต่อความสัมพันธ์ ผลการวิเคราะห์พบว่ามียอดอุตสาหกรรมถึง 5 อุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างระดับการกระจายการลงทุนแนวดิ่งกับมูลค่าของกิจการอย่างมีนัยสำคัญ โดย ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 99 ประกอบด้วยอุตสาหกรรมประเภทกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง กลุ่มบริการ และกลุ่มเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในทิศทางบวกตามลำดับ และ ณ ความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 มีอุตสาหกรรม ประเภทกลุ่มทรัพยากร และกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารส่งผลต่อความสัมพันธ์ในทิศทางบวกตามลำดับเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยตามแบบจำลอง

ตัวแปร	LEVEL		
	Coefficient	Robust Std. Error	P-value
LEVEL	0.9729**	0.3861	0.012
SIZE	-1.255045***	0.3230	0.000
LEV	-0.4519	0.6714	0.502
เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร	0.5351**	0.2110	0.012
ทรัพยากร	0.8207**	0.3772	0.031
เทคโนโลยี	0.8356***	0.2915	0.004
บริการ	1.0849***	0.2741	0.000
วัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม	0.3819	0.3758	0.31
อสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง	14.52266***	3.2956	0.000

, * ป่งชี้ถึงระดับความมีนัยสำคัญที่ 5% และ 1% ตามลำดับ

ผลของอุตสาหกรรมทั้ง 5 กลุ่มอุตสาหกรรมที่ส่งผลในทิศทางบวกต่อความสัมพันธ์นี้ สาเหตุหลักอาจเป็นเพราะในมุมมองของทั้งบริษัทและนักลงทุนต่างเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากกลยุทธ์ ด้วยกลุ่มตัวอย่างที่นำมาเป็นกลุ่มที่มีมูลค่าธุรกิจ และมีสภาพคล่องในการซื้อขายสูง เป็นที่โดดเด่นของแต่ละอุตสาหกรรม ดังนั้นเมื่อเกิดการกระจายการลงทุน แนวตั้งไปยังธุรกิจหรือกิจการที่มีความสัมพันธ์กัน ย่อมส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการบริหารต้นทุน การบริหารการจัดการขายได้ หรือเรียกโดยรวมว่าเกิดประสิทธิภาพในบริหารห่วงโซ่คุณค่าของบริษัท (Value Chain) ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) รวมถึงการกระจายการลงทุนแนวตั้งยังคงเน้นในธุรกิจหลักอยู่ความเชี่ยวชาญเดิมที่มีของบริษัทไม่ได้ไปไหนแต่การเพิ่มเข้ามาของธุรกิจที่เกี่ยวข้องในแนวตั้งทำให้ยังอยู่ในห่วงโซ่อุปทานเดิม(Supply Chain) มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาธุรกิจให้อุตสาหกรรมเดิมได้ ทั้งนี้ผลความสัมพันธ์สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตารางสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์

สมมติฐาน	ผลลัพธ์ที่ได้
1. ผลกระทบของระดับการกระจายการลงทุนแนวตั้งต่อมูลค่าของกิจการ	มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก
2. ประเภทอุตสาหกรรมต่อความสัมพันธ์ระหว่างระดับการกระจายการลงทุนแนวตั้งกับมูลค่าของกิจการ	มีความสัมพันธ์ทิศทางบวก 5 อุตสาหกรรม ได้แก่ กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง กลุ่มบริการ กลุ่มเทคโนโลยี กลุ่มทรัพยากร กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร

■ อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

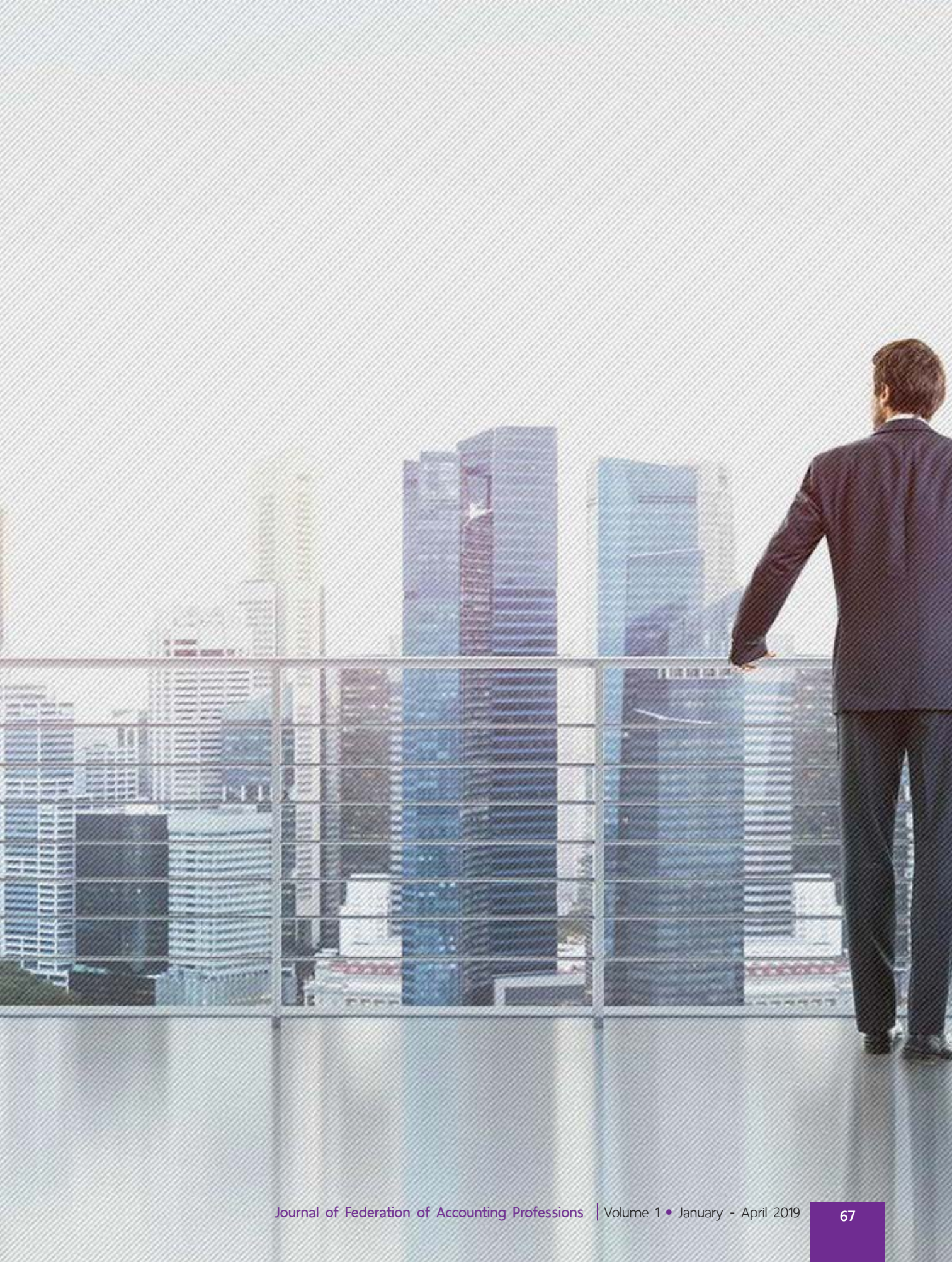
ผลการศึกษาพบว่าในระดับการกระจายการลงทุนแนวตั้งส่งผลต่อมูลค่ากิจการในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ โดยเป็นผลหลักมาจากการที่บริษัทยังมีการกระจายการลงทุนในแนวตั้งมาก จะทำให้เกิดการบริหารต้นทุนได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมกับบริหารค่าใช้จ่ายอื่น ๆ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการทำธุรกรรมร่วมกันและระหว่างกันทำให้ต้นทุนลดลง นอกจากการลดต้นทุนแล้ว อ้างอิงจากงานของ Williamson,1985 ที่กล่าวว่าประโยชน์หลักของกลยุทธ์นี้คือเพื่อการบริหารห่วงโซ่คุณค่าทั้งหมดของธุรกิจให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นเมื่อบริษัทได้มีการนำกลยุทธ์มาใช้ ในมุมมองของผู้บริหารสิ่งได้เพิ่มอีกคือ อำนาจในการต่อรองธุรกิจที่เพิ่มขึ้น การแลกเปลี่ยนความรู้ความเชี่ยวชาญของธุรกิจอื่น ๆ ของห่วงโซ่อุปทาน และสามารถควบคุมความผันผวนของเศรษฐกิจจากสายการผลิตตนเองได้ นอกจากนี้ในมุมมองของนักลงทุนย่อมเห็นถึงผลประโยชน์กำไรที่เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนได้เช่นกัน ถึงแม้ว่ากลยุทธ์การกระจายการลงทุนแนวตั้งนี้ไม่เกิดผลประโยชน์ในด้านการกระจายความเสี่ยง แต่หากมองในทางกลับกัน นักลงทุนอาจมองว่าการที่บริษัทยังคงเน้นในสายธุรกิจที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญมากที่สุดอยู่ เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถกำหนดความมั่นคงยั่งยืนของบริษัทในอนาคตได้ด้วย นอกจากนี้ยังพบว่ามีถึง 5 กลุ่มอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างระดับการกระจายการลงทุนธุรกิจ ในแนวตั้งของบริษัทกับมูลค่ากิจการในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ คืออุตสาหกรรมกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง กลุ่มบริการ กลุ่มเทคโนโลยี กลุ่มทรัพยากร และกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งหมายความว่าหากมี

การกระจายการลงทุนแนวดิ่งในระดับที่สูงขึ้นในอุตสาหกรรมที่กล่าวมาจะส่งผลเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ระหว่างระดับการกระจายการลงทุนธุรกิจในแนวดิ่งของบริษัทกับมูลค่ากิจการเพราะด้วยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกลุ่มหลักทรัพย์ SET100 เป็นกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม มีความโดดเด่นละเป็นที่สนใจของนักลงทุน โดยความเคลื่อนไหวของบริษัทในการดำเนินกลยุทธ์นี้นักลงทุนอาจมองเห็นโอกาสในการทำกำไรเพิ่มขึ้นและอำนาจในการต่อรองในธุรกิจรวมถึงการสร้างอุปสรรคในการเข้ามาแข่งขันของผู้ค้ารายใหม่หรือคู่แข่งที่มีอยู่แล้วด้วย และเช่นเดียวกับงานวิจัยของ D'Aveni and Ravenscraft (1994) ที่ได้ศึกษาแล้วพบว่าในการกระจายการลงทุนแนวดิ่งของกิจการแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมไม่ได้มีความแตกต่างกันต่อความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานบริษัท

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจของแต่ละบริษัท โดยสามารถอาศัยผลงานวิจัยเป็นข้อมูลสนับสนุนในแนวทางตัดสินใจ ทำให้สามารถสะท้อนถึงมุมมองของนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ และทำให้ทราบได้ว่านักลงทุนและตลาดมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อกลยุทธ์ในการกระจายการลงทุนธุรกิจในแนวดิ่ง ซึ่งผลการศึกษาสะท้อนออกมาถึงข้อเสนอแนะให้บริษัทควรกำหนดกลยุทธ์ในการกระจายการลงทุนธุรกิจในแนวดิ่งในระดับที่เพิ่มขึ้นเพื่อส่งเสริมมูลค่าของกิจการ อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ศึกษาเฉพาะบริษัทที่อยู่ใน SET 100 ซึ่งถ้าสามารถขยายการศึกษาเป็นทั้งตลาดหรือมีการเปรียบเทียบการศึกษาระหว่างประเทศต่าง ๆ อาจทำให้เห็นประเด็นและผลการศึกษาที่น่าสนใจมากขึ้น

References

- Bluszcz, A., Kijewska, A., and Sojda, A. (2015). Economic value added in metallurgy and mining sector in Poland. *Metalurgija -Sisak then Zagreb*, 54 (2), 437-440.
- Bhuyan, S. (2002). Impact of Vertical Mergers on Industry Profitability: An Empirical Evaluation. *Review of Industrial Organization*, 20 (1), 61-79.
- Capon, N., Farley, J., and Hoenig, S. (1990). A Meta-Analysis of Financial Performance. *Management Science*, 36 (10): 1143-1159.
- Chatterjee, S. and Wernerfelt, B. (1991). The link between resources and type of diversification: Theory and evidence. *Strategic Management Journal*, 12, 33-48.
- D'Aveni, R. A. and Ravenscraft, D. J. (1994). Economies of Integration versus Bureaucracy Costs: Does Vertical Integration Improve Performance?. *The Academy of Management Journal*, 37 (5), 1167-1206.
- Dreyer, B., Iseksen J. R., and Gronhaug K. (2011). Vertical integration and performance: The impact of measurements and industry. *Økonomisk Fiskeriforskning*, 21(1), 41-59.
- Fan, J.P.H. and Goyal, V.K. (2006). On the Patterns and Wealth Effects of Vertical Mergers. *The Journal of Business*. 79 (2), 877-902.
- Haller, A. and Stolowy, H. (1998). Value Added in Financial Accounting, A Comparative Study between Germany and France. *Advances in International Accounting*. 11 (1).
- Leontief, Wassily W. (1986). *Input-Output Economics*. 2nd ed., New York: Oxford University Press.
- Lewellen, Wilbur G. and Badrinath, S.G. (1997). On the measurement of Tobin's q. *Journal of Financial Economics*, 44 (1), 77-122.
- Maddigan, R.J. and Zaima, J.K. (1985). The Profitability of Vertical Integration. *Managerial and Decision Economics*. 6 (3), 178-179.
- Mitchell, E.J. (1976). *Capital cost savings of vertical integration*, in E.J. Mitchell (ed.) *Vertical Integration in the Oil Industry*. Washington, D.C.: American Enterprise Institute.
- Patrapon Sealao. (2015). *Effect of diversification of business investment on firm value of firms in the capital market of Thailand SET100*. Thammasat Library.
- Perry, M. K. (1989). *Handbook of Industrial Organization: Chapter 4 Vertical integration: Determinants and effects*, Vol1. Elsevier.
- Pitts, R. A. (2006). *Strategic Management: Building and Sustaining Competitive Advantage*. Thomson/South-Western.
- Pyrdol J. (1980). *The Effects of Electric Utilities' Captive Coal Operations on Performance and Competition in the Coal Industry*. Federal Energy Regulatory Commission.
- Vesey, J. (1978). Vertical integration: Its effects on business performance. *Managerial Planning*, 26 (6), 11-15.
- Williamson, O. E. (1985). *The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting*. New York, NY: Free Press.
- Worapong Keawkam. (2014). *Extent and components of board of directors and firm value*. Prince of Songkla University.

การกำกับดูแลกิจการ และต้นทุนของเงินทุน: การศึกษาเชิงประจักษ์บริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

Corporate Governance and Cost of Capital: An Empirical Study
of Listed Firms in The Stock Exchange of Thailand

นัฐชา อตถพลพิทักษ์
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Nutcha Atapolpitak
Thammasat Business School,
Thammasat University

การกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุน: การศึกษาเชิงประจักษ์ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

นางสาวณัฐชา อรรถพลพิทักษ์

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุน (Cost of Capital) ทั้งต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น (Cost of Equity) และต้นทุนของหนี้สิน (Cost of Debt) การศึกษานี้วิเคราะห์ข้อมูลของตัวอย่างทั้งหมด 555 บริษัท ระหว่างปี พ.ศ. 2554 – พ.ศ. 2558 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) จากการศึกษาพบว่า การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัทสามารถลดต้นทุนของทั้งส่วนของผู้ถือหุ้นและของหนี้สิน ขณะที่การกำกับดูแลกิจการที่ดี และขนาดของคณะกรรมการบริษัท สามารถลดต้นทุนของหนี้สิน

คำสำคัญ: การกำกับดูแลกิจการ ต้นทุนของเงินทุน ต้นทุนของเงินทุนส่วนของผู้ถือหุ้น ต้นทุนของหนี้สิน

Corporate Governance and Cost of Capital: An Empirical Study of Listed Firms in The Stock Exchange of Thailand

Nutcha Atapolpitak

Thammasat Business School, Thammasat University

ABSTRACT

The main objective of this article is to present an analysis of the qualification and knowledge framework of management accountants including the expectation of the executives towards management accountants in Thailand in various aspects. The article also analyses whether Thailand is now ready for having of certificated license of a management accountant. The analysis includes interviews of Thailand listed companies' executives and finds that a management accountant should have knowledge framework of accounting, finance, analysis and problem solving. In addition, expectations of the executives to a management accountant are skills, knowledge seeking, and well preparing for changes. The article also finds that having a certificate license of management accountant assures competency of a management accountant and adds value for accounting professions. Firms having certified management accountants would enhance confidence and trust in information and works from them. This value leads shareholders or stakeholders having decision making with confidence from good quality and accuracy of information.

Keywords: *Corporate Governance, Cost of Capital, Cost of Equity, Cost of Debt*

ปัจจุบันมีนักลงทุนจำนวนมากที่ให้ความสนใจในการลงทุนผ่านตลาดทุนหรือลงทุนในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แต่การลงทุนในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นั้น นักลงทุนหรือผู้ถือหุ้นโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าไปบริหารจัดการบริษัทเองได้อย่างใกล้ชิด จึงจำเป็นต้องมีตัวแทนที่มีความรู้มีความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการเพื่อเข้าไปบริหารงานแทนผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการ แต่การแบ่งแยกกันระหว่างผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการกับฝ่ายผู้บริหาร อาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล (Asymmetric Information) ระหว่างผู้ถือหุ้นและผู้บริหาร ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาตัวแทน (Agency Problem) เนื่องจากผู้บริหารอาจบริหารกิจการเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงมูลค่าเพิ่มของบริษัทและผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการ (Mazzotta and Veltri, 2014) หรือผู้บริหารอาจฉวยโอกาสในการกระทำบางสิ่งบางอย่างจากตำแหน่งของตน เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งการกระทำนั้นอาจเป็นการทำลายมูลค่าของกิจการและมูลค่าของผู้ถือหุ้น (Ramly, 2012)

ปัญหาตัวแทนทำให้ผู้ถือหุ้นมีความกังวลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริหาร ดังนั้นผู้ถือหุ้นจึงทำการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อเข้าไปควบคุมดูแลผู้บริหารบริษัทอีกทอดหนึ่ง เพื่อให้ผู้บริหารปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม ซึ่งการที่ผู้ถือหุ้นหรือนักลงทุนจะไว้วางใจให้คณะกรรมการเข้าไปควบคุมดูแลผู้บริหารนั้น บริษัทจำเป็นต้องมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี กล่าวคือ คณะกรรมการที่เข้าไปควบคุมดูแลผู้บริหารต้องทำหน้าที่เพื่อรักษาผลประโยชน์ของบริษัทและผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นอย่างเต็มที่ และไม่ใช่ตำแหน่งของตัวเองเพื่อหาประโยชน์หรือฉวยโอกาสจากบริษัท รวมถึงคณะกรรมการต้องควบคุมดูแลผู้บริหารและฝ่ายจัดการให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ถือหุ้นได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับเงินลงทุนที่ได้นำมาลงทุนในบริษัท ขณะเดียวกันก็ต้องให้สิทธิผู้ถือหุ้นในการรับทราบข้อมูลต่าง ๆ ของบริษัท หรือให้สิทธิในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ รวมถึงมีสิทธิในการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการและผู้บริหาร การมีการกำกับดูแลกิจการที่ดีสามารถลดปัญหาตัวแทนได้ จึงทำให้ปัจจุบันการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก จากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งจากสาธารณชน หน่วยงานกำกับดูแล รวมถึงผู้บริหารของบริษัท เนื่องจากมองว่าการที่บริษัทมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี จะเป็นการแสดงให้เห็นว่าบริษัทมีระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และมีการคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (ศิลปพร ศรีจันเพชร, 2555) จึงเป็นการลดความเสี่ยงจากปัญหาตัวแทนของนักลงทุนหรือผู้ถือหุ้นลงได้ พร้อมทั้งยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน ผู้ถือหุ้น รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับบริษัท และผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริษัททุกฝ่าย นอกจากนี้การที่บริษัทมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี ยังส่งผลดีในด้านต่าง ๆ ให้กับบริษัท ไม่ว่าจะเป็นการที่บริษัทสามารถระดมทุนได้ด้วยต้นทุนที่เหมาะสม อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนการผลิต ทำให้บริษัทมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น

สำหรับต้นทุนของเงินทุนนั้น นอกจากจะเป็นต้นทุนหรือผลตอบแทนที่บริษัทต้องจ่ายให้กับเจ้าของเงินทุนแล้ว ผู้ถือหุ้นหรือนักลงทุนยังนำต้นทุนของเงินทุนไปใช้ในการประเมินหามูลค่าที่เหมาะสมของราคาหลักทรัพย์อีกด้วย โดยนักลงทุนจะใช้ต้นทุนของเงินทุนเป็นตัวคิดลดกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของบริษัท ดังนั้นการที่บริษัทมีต้นทุนของเงินทุนในระดับต่ำ จะทำให้ราคาหลักทรัพย์ของบริษัทนั้น ๆ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยมีงานวิจัยในอดีตหลายงานที่พบความสัมพันธ์ของการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุน ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยของ Ramly (2012), Mazzotta and Veltri (2014) และ Zhu (2014) ที่พบว่าบริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี จะมีต้นทุนของผู้ถือหุ้น (Cost of Equity) ต่ำกว่าบริษัทอื่น ๆ เนื่องจากผู้ถือหุ้นมองว่าบริษัทที่มีการกำกับควบคุมดูแลกิจการภายในที่ดี มีความโปร่งใส และมีความยุติธรรม จะเป็นบริษัทที่มีความเสี่ยงต่ำกว่าบริษัทอื่น ดังนั้นผู้ถือหุ้นจึงต้องการอัตราผลตอบแทนเพื่อชดเชยความเสี่ยงในระดับที่ต่ำลง จึงทำให้บริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี จะมีต้นทุนของผู้ถือหุ้นลดลงไปด้วยเช่นกัน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Bhojraj and Sengupta (2003), Anderson, Mansi, and Reeb (2004),

Lin, Fangyu, Yifang, Haijun, and Shouyang (2016) และ Zhu (2014) ที่พบว่าบริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะมีต้นทุนในการกู้ยืมเงินหรือต้นทุนของหนี้สินลดลง (Cost of Debt) ซึ่งมาจากการที่บริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะเป็นบริษัทที่มีความเสี่ยงน้อยลง หรือมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้เจ้าหนี้ต้องการอัตราผลตอบแทนเพื่อชดเชยความเสี่ยงของบริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับที่น้อยลง แต่อย่างไรก็ตาม Juniatri and Natalia (2012) กลับไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของหนี้สิน ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดีเพียงอย่างเดียวไม่สามารถใช้ประเมินความเสี่ยงของบริษัทได้ ดังนั้นเจ้าหนี้จึงไม่สามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของบริษัทต่าง ๆ จากการพิจารณาเพียงปัจจัยการกำกับดูแลกิจการของบริษัทนั้น ๆ เพียงอย่างเดียว

ตามที่กล่าวไปข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุน (Cost of Capital) ทั้งต้นทุนของผู้ถือหุ้น (Cost of Equity) และต้นทุนของหนี้สิน (Cost of Debt) ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ว่าบริษัทที่มีระดับการกำกับดูแลกิจการที่ดี จะสามารถลดต้นทุนของเงินทุนให้ต่ำกว่าบริษัทอื่นได้หรือไม่

■ ทฤษฎีบทสมมติฐาน

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory)

ทฤษฎีตัวแทนมาจากแนวคิดของ Jensen and Meckling (1976) ที่มองว่าผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการอาจไม่สามารถบริหารกิจการได้ด้วยตัวเอง จึงจำเป็นต้องมีตัวแทนที่เข้ามาทำหน้าที่บริหารกิจการแทนผู้ถือหุ้น จึงเกิดเป็นสัญญาที่ตัวการ (Principal) ว่าจ้างตัวแทน (Agent) ให้เข้ามาบริหารงานแทนตัวการ โดยที่ตัวการพยายามควบคุมตัวแทนไม่ให้ดำเนินการที่ไม่เหมาะสม และให้ค่าตอบแทนกับตัวแทน เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ตัวแทนบริหารกิจการตามที่ตัวการกำหนด (ธาริณี จวงมุกิตา, ดุชนิย์ ส่องเมือง และขวัญสกุล เต็งอำนวย, 2550) โดยทฤษฎีตัวแทนนี้จะเป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยผลประโยชน์ นั่นก็คือ ฝ่ายตัวการ (Principal) ที่เป็นฝ่ายมอบอำนาจ และฝ่ายตัวแทน (Agent) หรือฝ่ายที่ได้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่บริหารงานแทน ซึ่งถ้าหากผู้บริหารที่เป็นฝ่ายตัวแทนสามารถสร้างผลตอบแทนสูงสุดด้วยวิธีที่สอดคล้องกับการสร้างผลประโยชน์สูงสุดให้กับผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการที่เป็นฝ่ายตัวการแล้ว ก็จะไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายตัวการและตัวแทน แต่เมื่อใดก็ตามที่ผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ของผู้บริหารกับผู้ถือหุ้นไม่สอดคล้องกัน ก็จะนำมาสู่ปัญหาการเป็นตัวแทน (Agency Problem) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นปัญหาที่ผลประโยชน์ของผู้บริหารขัดแย้งกับผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น (Conflict of Interest) ซึ่งสาเหตุอาจมาจากการที่ผู้บริหารเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป จนไปขัดแย้งกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ดังเช่นการที่ผู้บริหารใช้โอกาสหรือใช้ตำแหน่งหน้าที่ในการหาผลประโยชน์เข้าตัวเองแทนที่จะทำเพื่อผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับบริษัท หรือการที่ผู้บริหารอาจไม่ได้ทุ่มเท แรงกาย แรงใจ ให้กับการบริหารงานอย่างเต็มที่เต็มความสามารถ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสูงสุดให้กับบริษัท หรือเพื่อสร้างผลตอบแทนสูงสุดให้กับผู้ถือหุ้น เนื่องจากค่าตอบแทนสูงสุดหรือผลประโยชน์สูงสุดของผู้บริหารอาจไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของกิจการ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างตัวการและตัวแทน (Conflict of Interest) สามารถบรรเทาลงได้ด้วยการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance)

แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุนของเงินทุน

แหล่งเงินทุนที่บริษัทจัดหาเพื่อใช้ในการดำเนินกิจการโดยทั่วไปจะประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนของผู้ถือหุ้น (Equity) และส่วนของหนี้สิน (Debt) ซึ่งทั้งสองส่วนล้วนแล้วแต่มีค่าใช้จ่ายในการจัดหาเงินทุนที่เรียกว่า “ต้นทุนของเงินทุน” (Cost of Capital) เพื่อจ่ายเป็นผลตอบแทนให้กับผู้ที่นำเงินเข้ามาใส่ในกิจการ ไม่ว่าจะเป็นการที่นักลงทุนนำเงินมาลงทุนในบริษัท ทั้งในรูปแบบของผู้ถือหุ้นของบริษัท หรือในรูปแบบผู้ถือตราสารหนี้ ก็ย่อมต้องการผลตอบแทนจากการลงทุนทั้งสิ้น หรือสถาบันการเงินที่ให้เงินกู้ยืมกับบริษัท ก็ย่อมต้องการผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย ซึ่งต้นทุนของเงินทุนจะมากหรือน้อยนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเสี่ยง ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงจากการรับรู้ข้อมูลที่ไม่เท่ากัน ระหว่างฝ่ายผู้บริหารกับฝ่ายนักลงทุนหรือฝ่ายเจ้าหนี้ หรือความเสี่ยงจากการบริหารงานของผู้บริหาร ดังนั้นหากนักลงทุนพบว่ามีความเสี่ยงจากการลงทุนมากก็ย่อมต้องการอัตราผลตอบแทนที่สูงขึ้น เพื่อเป็นการชดเชยความเสี่ยงจากการลงทุนนั้น แต่ในทางกลับกันหากการลงทุนนั้นมีความเสี่ยงต่ำ อัตราผลตอบแทนที่นักลงทุนต้องการก็จะต่ำลงกว่าเดิม เนื่องจากนักลงทุนต้องการส่วนชดเชยความเสี่ยงจากการลงทุนที่น้อยลง อย่างไรก็ตาม Porta, Lopez-de-Silanes, Shleifer and Vishny (2000) พบว่าต้นทุนของเงินทุน (Cost of Capital) สามารถลดลงได้ด้วยการกำกับดูแลกิจการ เนื่องจากมองว่าการกำกับดูแลกิจการ ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้ให้นักลงทุน ผู้ถือหุ้น หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับบริษัทสามารถปกป้องตัวเองจากการใช้ข้อมูลภายในของผู้บริหารได้ ซึ่งกระบวนการการกำกับดูแลกิจการนี้ จะสามารถลดต้นทุนของเงินทุนได้ 3 ทางด้วยกัน คือ

1) ช่วงที่ตลาดซบเซาเป็นช่วงที่พบปัญหาการใช้ข้อมูลภายในมากกว่าปกติ แต่การกำกับดูแลกิจการที่ดี จะสามารถช่วยลดความเสี่ยงของการใช้ข้อมูลภายในได้ เมื่อความเสี่ยงลดลง ทำให้นักลงทุน ผู้ถือหุ้น และเจ้าหนี้ ต้องการอัตราผลตอบแทนเพื่อชดเชยความเสี่ยงในระดับที่ลดลง ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนเงินทุนของบริษัทลดลงด้วย

2) การที่บริษัทมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี ทำให้ข้อมูลต่าง ๆ ของบริษัทมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางการเงิน หรือข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลทางการเงิน เมื่อนักลงทุน ผู้ถือหุ้น หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายมีความเชื่อถือในบริษัทมากขึ้น และมองว่าบริษัทมีความเสี่ยงต่ำลง ก็จะส่งผลให้ต้นทุนเงินทุนของบริษัทลดลง อีกทั้งการที่บริษัทมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี ยังทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบกิจการจากภายนอกได้อีกด้วย เนื่องจากนักลงทุนมีความเชื่อมั่นในบริษัทมากยิ่งขึ้น

3) การกำกับดูแลกิจการที่ดีจะช่วยลดปัญหาการใช้ข้อมูลภายในได้ เนื่องจากมีงานวิจัยในอดีตของ Diamond and Verrecchia (1991) และ Leuz and Verrecchia (2000) ที่พบว่า การประเมินการกำกับดูแลกิจการนั้น มีข้อกำหนดเงื่อนไข และมาตรการควบคุมการใช้ข้อมูลภายในหลายประการ อีกทั้งยังมีในเรื่องของความโปร่งใส และเป็นธรรมชาติที่ทำให้บริษัทต้องเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ออกสู่สาธารณชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และทันเวลา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยลดปัญหาการใช้ข้อมูลภายในลง ส่งผลให้การลงทุนของผู้ถือหุ้น นักลงทุน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับกิจการ มีความเสี่ยงลดลงไปด้วย จึงทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องการอัตราผลตอบแทนเพื่อชดเชยความเสี่ยงในระดับที่ต่ำลง และส่งผลให้ต้นทุนของเงินทุนของบริษัทลดลงตามไปด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุน ทั้งต้นทุนของผู้ถือหุ้น และต้นทุนของหนี้สินที่สำคัญ คือ การศึกษาของ Zhu (2014) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุนใน 23 ประเทศ และพบหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า บริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี มีต้นทุนของส่วน

ของผู้ถือหุ้น (Cost of Equity) และต้นทุนของส่วนของหนี้สิน (Cost of Debt) อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าบริษัทอื่น นอกจากนี้ Zhu (2014) ยังพบว่า ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นจะมีความสัมพันธ์กับการกำกับดูแลกิจการที่เด่นชัดกว่าในประเทศที่มีระบบกฎหมายที่แข็งแกร่งกว่า และมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างกว้างขวาง แต่ในทางกลับกันความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของส่วนของหนี้สินจะเด่นชัดกว่าในประเทศที่รัฐบาลไม่มีคุณภาพ หรือประเทศที่กฎหมายไม่เข้มแข็ง หรือมีความโปร่งใสของข้อมูลข่าวสารต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ramly (2012) ที่ศึกษาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นในประเทศมาเลเซีย ซึ่งพบว่าการกำกับดูแลกิจการสามารถลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นลงได้ เนื่องจากบริษัทที่มีคุณภาพของการกำกับดูแลกิจการที่สูงกว่า จะมีระบบการควบคุมภายในที่ดี ผู้ถือหุ้นสามารถเชื่อถือข้อมูลจากรายงานทางการเงินได้ อีกทั้งยังมีคณะกรรมการที่ทำการตรวจสอบหรือควบคุมดูแลที่เชื่อถือได้อีกด้วย จึงทำให้นักลงทุนต้องการอัตราผลตอบแทนจากบริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับที่ต่ำลง เนื่องจากมองว่าบริษัทมีความเสี่ยงต่ำ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Mazzotta and Veltri (2014) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นในประเทศอิตาลี และพบว่าคะแนนการกำกับดูแลกิจการมีความสัมพันธ์กับต้นทุนของผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Ashbaugh-Skaife, Collins and LaFond (2004), Byun, Kwak and Hwang (2008) และงานวิจัยของ Reverte (2009) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการ และต้นทุนของผู้ถือหุ้น ซึ่งทั้งหมดพบว่าคุณภาพของการกำกับดูแลกิจการมีความสัมพันธ์แปรผกผันกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าบริษัทที่มีคุณภาพของการกำกับดูแลกิจการที่ดี จะเป็นบริษัทที่มีต้นทุนของผู้ถือหุ้นที่ต่ำ แต่ในทางกลับกัน ถ้าหากบริษัทนั้นมีการกำกับดูแลกิจการอย่างไม่มีคุณภาพ ก็จะเป็นบริษัทที่มีต้นทุนของผู้ถือหุ้นที่สูง

สำหรับการศึกษาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของหนี้สินนั้น ยังมีงานวิจัยของ Bhojraj and Sengupta (2003) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลไกการกำกับดูแลกิจการ และตราสารหนี้ที่มีอันดับความน่าเชื่อถือสูงหรือก็คือตราสารหนี้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ พบว่ากลไกการกำกับดูแลกิจการสามารถช่วยลดความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระหนี้ (Default Risk) ด้วยการลดต้นทุนตัวแทน (Agency Cost) และลดต้นทุนจากการตรวจสอบการบริหารงาน อีกทั้งกลไกการกำกับดูแลกิจการยังสามารถช่วยลดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลข่าวสาร (Asymmetric Information) ระหว่างบริษัทและเจ้าหนี้ได้อีกด้วย ทั้งนี้ Bhojraj and Sengupta (2003) ยังพบว่าบริษัทที่มีการกระจายตัวของความเป็นเจ้าของสูง และมีคณะกรรมการจากภายนอกเป็นผู้ตรวจสอบควบคุมดูแล จะมีอันดับความน่าเชื่อถือที่สูงกว่า และสามารถออกตราสารหนี้รุ่นใหม่ด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Anderson et al. (2004) ที่พบว่าต้นทุนของหนี้สิน (Cost of Debt) จะแปรผกผันกับคณะกรรมการอิสระและขนาดของคณะกรรมการ อีกทั้งยังพบว่าบริษัทที่มีคณะกรรมการตรวจสอบอิสระนั้น จะมีต้นทุนจากกิจกรรมจัดหาเงินทุนด้วยหนี้สินที่ต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญ และยังพบว่าขนาดของคณะกรรมการตรวจสอบอิสระ รวมถึงความถี่ในการประชุมของคณะกรรมการมีผลทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลงอีกด้วย ซึ่งจากทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า คณะกรรมการและคณะกรรมการตรวจสอบนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้รายงานทางการเงินมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ความเสี่ยงลดลง จึงทำให้เจ้าหนี้ต้องการอัตราผลตอบแทนเพื่อชดเชยความเสี่ยงในระดับที่ต่ำลง

แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของ Juniarti and Natalia (2012) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับต้นทุนของหนี้สิน และพบว่าคะแนนการกำกับดูแลกิจการไม่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของต้นทุนของหนี้สิน เนื่องจากมองว่าแค่เพียงคะแนนการกำกับกิจการนั้น อาจไม่เพียงพอที่จะให้เจ้าหนี้ใช้ประเมินความเสี่ยงของบริษัท ดังนั้นเจ้าหนี้จึงไม่สามารถพิจารณาและกำหนดอัตราดอกเบี้ย ซึ่งเป็นต้นทุนของหนี้สินให้กับบริษัทใดบริษัทหนึ่ง จากการพิจารณาเพียงแค่คะแนนการกำกับดูแลกิจการเพียงปัจจัยเดียว

■ วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยฉบับนี้ มีประชากรคือบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 722 บริษัท (ณ วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560) โดยจะศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2558 รวมทั้งสิ้น 5 ปี ยกเว้นบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน กลุ่มธุรกิจประกันภัย รวมถึงกลุ่มบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการ จำนวน 138 บริษัท และบริษัทที่เพิ่งจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2559 อีกจำนวน 29 บริษัท ผู้วิจัยจึงได้รวมบริษัทเหล่านี้อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง คงเหลือกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 555 บริษัท การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนการจัดอันดับการกำกับดูแลกิจการของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จากรายงาน Corporate Governance Report of Thai Listed Companies จาก www.thai-iod.com รายงานประจำปี (Annual Report) แบบแสดงข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) จาก www.set.or.th และเว็บไซต์ของบริษัทจดทะเบียนเอง ส่วนข้อมูลทางการเงินจากรายงานทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลได้จาก www.set.or.th และ www.setsmart.com

แบบจำลองของการศึกษาวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุน ทั้งต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นและต้นทุนของหนี้สิน โดยจะใช้ต้นทุนเงินของส่วนของผู้ถือหุ้น (Cost of Equity) และต้นทุนเงินของหนี้สิน (Cost of Debt) เป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) และใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ซึ่งประกอบไปด้วยคะแนนการกำกับดูแลกิจการ (CG score: CGS), ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size: BS), สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (Board Independence: BI), การควบรวมตำแหน่งของประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุด (CEO Duality: CEOD) การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท (Ownership Concentration: OC) และ สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหาร (Managerial Ownership: MO) นอกจากนี้ยังมีตัวแปรควบคุม (Control Variable) อีก 4 ตัวแปร ซึ่งได้แก่ ขนาดของบริษัท (Firm Size: FS), สัดส่วนการก่อหนี้ (Leverage: Lev), อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Return on Asset: ROA), และ อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย (Interest Coverage Ratio: IC)

จากตัวแปรตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น สามารถสร้างเป็นแบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทดสอบสมมติฐาน และหาความสัมพันธ์ได้ 2 แบบจำลอง ดังนี้

$$COE_{it} = \beta_0 + \beta_1 CGS_{it} + \beta_2 BS_{it} + \beta_3 BI_{it} + \beta_4 CEOD_{it} + \beta_5 OC_{it} + \beta_6 MO_{it} + \beta_7 FS_{it} + \beta_8 Lev_{it} + \beta_9 ROA_{it} + \beta_{10} IC_{it} + \varepsilon_{it} \dots \dots \dots (1)$$

$$COD_{it} = \beta_0 + \beta_1 CGS_{it} + \beta_2 BS_{it} + \beta_3 BI_{it} + \beta_4 CEOD_{it} + \beta_5 OC_{it} + \beta_6 MO_{it} + \beta_7 FS_{it} + \beta_8 Lev_{it} + \beta_9 ROA_{it} + \beta_{10} IC_{it} + \varepsilon_{it} \dots \dots \dots (2)$$

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

คะแนนการกำกับดูแลกิจการ (CG Score): ในรายงาน Corporate Governance Report of Thai Listed Companies จะมีการเปิดเผยระดับการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่ได้รับคะแนนการกำกับดูแลกิจการอยู่ในระดับ “ดี” จนถึงระดับ “ดีเลิศ” ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ ดังนั้นเพื่อให้ตัวแปรคะแนนการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) สามารถพยากรณ์ตัวแปรตามอย่างต้นทุนของเงินทุนได้ ผู้วิจัยจะใช้ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดยตัวแปรหุ่นจะมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อบริษัทได้รับการจัดอันดับอยู่ในเกณฑ์ “ดี” “ดีมาก” และ “ดีเลิศ” และตัวแปรหุ่นจะมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อบริษัทได้รับการจัดอันดับต่ำกว่าเกณฑ์ “ดี” ลงไป (บริษัทที่ไม่มีรายชื่ออยู่ในรายงาน Corporate Governance Report of Thai Listed Companies)

ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size): จะคำนวณจากลอการิทึมของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดของบริษัทในแต่ละปี

สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (Board Independence): จะคำนวณจากสัดส่วนของกรรมการอิสระต่อคณะกรรมการทั้งหมดของบริษัทในแต่ละปี

การควบรวมตำแหน่งของประธานกรรมการและผู้บริหารสูงสุด (CEO Duality): ตัวแปรการควบรวมตำแหน่งของประธานกรรมการและผู้บริหารระดับสูงเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงแปลงข้อมูลเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดยกำหนดให้ตัวแปรหุ่นมีค่าเท่ากับ 1 ถ้าหากบริษัทนั้นมีประธานกรรมการและผู้บริหารสูงสุดเป็นคนเดียวกัน และตัวแปรหุ่นจะมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อบริษัทนั้นมีประธานกรรมการและผู้บริหารสูงสุดเป็นคนละคนกัน

การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท (Ownership Concentration): จะคำนวณจากอัตราส่วนหุ้นที่ผู้ถือหุ้นรายใหญ่สุด 5 อันดับถืออยู่ส่วนด้วยจำนวนหุ้นทั้งหมด

สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการและผู้บริหาร (Managerial Ownership): คำนวณจากจำนวนหุ้นที่ถือครองโดยคณะกรรมการและผู้บริหาร ส่วนด้วยจำนวนหุ้นทั้งหมด

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ต้นทุนเงินทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น (Cost of Equity): จะคำนวณจากผลต่างระหว่างอัตราส่วนกำไรต่อราคา (Earnings-Price Ratio) ของแต่ละบริษัท และค่ามัธยฐาน (Median) ของอัตราส่วนกำไรต่อราคาในแต่ละอุตสาหกรรม ต้นทุนเงินทุนของหนี้สิน (Cost of Debt): คำนวณจากดอกเบี้ยจ่ายของบริษัทในแต่ละปี ส่วนด้วยค่าเฉลี่ยของหนี้สินที่มีภาระดอกเบี้ยระหว่างปี

ตัวแปรควบคุม (Control Variables)

ขนาดของบริษัท (Firm Size): จะคำนวณจากลอการิทึม (Logarithm) ของสินทรัพย์รวมของบริษัท

สัดส่วนการก่อหนี้ (Leverage): จะคำนวณจากหนี้สินรวม (Total Debt) ส่วนด้วยสินทรัพย์รวม (Total Asset) ของบริษัท

อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Return on Asset): จะคำนวณจากกำไรสุทธิ (Net Income) ของบริษัทส่วนด้วยสินทรัพย์รวมของบริษัท (Total Asset)

อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย (Interest Coverage Ratio): จะคำนวณจากกำไรจากการดำเนินงาน (Earnings before Interest and Tax) ของบริษัทส่วนด้วยดอกเบี้ยจ่าย (Interest Paid)

ผลการศึกษา

จากตารางที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ตัวแปรควบคุม และตัวแปรตาม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,179 ตัวอย่าง พบว่ามีเพียงตัวแปรควบคุม 2 ตัวแปร คือ อัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ และอัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับตัวแปรตามอย่างต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) อยู่ที่ 0.6695 และ 0.4970 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีอัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ และอัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยยิ่งสูง ไม่สามารถลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นลงได้ แต่กลับทำให้ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มสูงขึ้น

สำหรับตัวแปรตามอย่างต้นทุนของหนี้สิน พบว่ามีตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ คะแนนการกำกับดูแลกิจการ และการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัทเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับต้นทุนของหนี้สิน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) อยู่ที่ -0.1089 และ -0.1112 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี สามารถช่วยลดต้นทุนของหนี้สินลงได้ อีกทั้งการที่บริษัทมีการถือหุ้นโดยผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 5 อันดับแรกยิ่งสูง จะสามารถช่วยลดต้นทุนของหนี้สินลงได้เช่นกัน

ตารางที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient)

Variables	COE	COD	CGS	BS	BI	CEOD	OC	MO	FS	Lev	ROA
COE	1.0000										
COD	-0.1254	1.0000									
CGS	0.1702	-0.1089	1.0000								
BS	0.0398	-0.0572	0.1928	1.0000							
BI	0.0260	0.0379	0.0194	-0.2385	1.0000						
CEOD	-0.0291	-0.0289	-0.0896	-0.1192	-0.0185	1.0000					
OC	0.0505	-0.1112	0.0596	0.0069	-0.1322	0.0837	1.0000				
MO	0.0307	-0.0251	-0.0361	-0.1462	-0.0149	0.0676	0.0135	1.0000			
FS	0.0470	-0.0405	-0.0706	-0.1257	-0.0366	0.0397	0.0339	0.1286	1.0000		
Lev	-0.0727	0.0782	0.0509	0.0566	0.0708	-0.0234	-0.1511	-0.0487	-0.0469	1.0000	
ROA	0.6695	-0.0810	0.1719	0.0517	-0.0349	-0.0754	0.1379	0.0631	0.0248	-0.2709	1.0000
IC	0.4970	0.0173	0.1347	0.0648	-0.0127	-0.0821	0.0873	0.0670	0.0191	-0.0247	0.4863

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

Variables	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
(Constant)		
CG score	0.892	1.121
Board size	0.720	1.388
Board independence	0.889	1.125
CEO duality	0.967	1.034
Ownership concentration	0.881	1.136
Managerial ownership	0.882	1.134
Firm size	0.643	1.555
Leverage	0.819	1.221
ROA	0.877	1.140
Interest coverage ratio	0.970	1.031

จากตารางที่ 2 พบว่าค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวต่ำกว่า 10 อีกทั้งค่า Tolerance ของตัวแปรอิสระทุกตัวยังมีค่ามากกว่า 0 (ค่าเข้าใกล้ 1) ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีความสัมพันธ์กันเอง หรือไม่พบปัญหา Multicollinearity จึงสามารถใช้ตัวแปรอิสระทุกตัวที่เก็บข้อมูลมาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณของการกับกำดูแลกิจการและต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นหลังจากตัดตัวอย่างที่มีค่าผิดปกติออกไป

Variables	Coefficient	Std. Error	t-statistic	p-value
constant	-87.9233	72.6045	-1.21	0.226
CG score	56.4826**	20.9252	2.70	0.007
Board size	-0.4301	4.1183	-0.10	0.917
Board independence	3.0847*	1.2695	2.43	0.015
CEO duality	63.9742**	23.3290	2.74	0.006
Ownership concentration	-0.0469*	0.0189	-2.48	0.013
Managerial ownership	-0.0265	0.0188	-1.41	0.159
Firm size	0.0366*	0.0154	2.37	0.018
Leverage	0.0832**	0.0161	5.15	0.000
ROA	0.5884**	0.0184	31.89	0.000
Interest coverage ratio	0.2273**	0.0187	12.12	0.000
No. of observation	2154			
R-squared	0.5021			
Adjusted R-square	0.4998			

* มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05, ** มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

จากตารางที่ 3 ผู้วิจัยได้ตัดตัวอย่างบางตัวอย่างที่มีค่าผิดปกติมาก ๆ (Outliers) ออกไป ทำให้เหลือตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเพียง 2,154 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจะใช้ผลจากการศึกษาตามตารางที่ 3 ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัวแปรเพื่อทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

H1: คะแนนการกำกับดูแลกิจการ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

ผลจากการทดสอบสมมติฐานจากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนการกำกับดูแลกิจการมีความสัมพันธ์กับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น แต่เมื่อพิจารณาถึงค่าสัมประสิทธิ์ของคะแนนการกำกับดูแลกิจการ พบว่ามีค่าในทิศทางบวก ซึ่งมีค่าในทิศทางตรงข้ามกับสมมติฐาน กล่าวคือ ผลจากการทดสอบสมมติฐานแสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดีหรือบริษัทที่มีคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่สูงขึ้นไม่ได้ช่วยลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น แต่กลับทำให้ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น

H2: ขนาดของคณะกรรมการบริษัท มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

ผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรขนาดของคณะกรรมการบริษัทมีค่าเท่ากับ -0.4301 โดยมีทิศทางเป็นลบ ซึ่งมีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐาน แต่เมื่อพิจารณาถึงค่า p-value พบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทมีค่า p-value เท่ากับ 0.917 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าขนาดของคณะกรรมการบริษัทที่มีขนาดใหญ่หรือบริษัทที่มีคณะกรรมการจำนวนมากว่าไม่สามารถช่วยลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นได้อย่างมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

H3: สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

ผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระมีค่าเท่ากับ 3.0847 โดยมีทิศทางเป็นบวก ซึ่งมีทิศทางตรงข้ามกับทิศทางตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ จำนวนของคณะกรรมการอิสระที่มากขึ้นไม่สามารถช่วยลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นให้ลดลง แต่กลับทำให้ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น

H4: การควบรวมตำแหน่งของประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

จากตารางที่ 3 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นบวก ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางตามสมมติฐาน แสดงว่าการควบรวมตำแหน่งของประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น กล่าวคือ การที่บริษัทมีการควบรวมตำแหน่งของประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุดหรือการที่บริษัทมีประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุดเป็นคนเดียวกัน จะทำให้ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น

H5: การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัทมีทิศทางเป็นลบ ซึ่งตรงข้ามกับทิศทางตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่า การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัทที่เพิ่มขึ้นหรือสัดส่วนหุ้นที่ถือครองโดยผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 5 อันดับแรกของบริษัทที่มากขึ้น จะสามารถลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นได้

H6: สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหาร มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นลบ ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางตามสมมติฐานในข้างต้น จึงสรุปได้ว่า สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารที่มากขึ้นหรือจำนวนหุ้นที่ถือครองโดยคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารที่มากขึ้น ไม่สามารถลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นได้

H7: ขนาดของบริษัท มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นบวก ซึ่งตรงข้ามกับสมมติฐาน แสดงว่า ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ขนาดของบริษัทที่ใหญ่ขึ้นไม่สามารถลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นลงได้ แต่กลับทำให้ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น

H8: สัดส่วนการก่อหนี้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นบวก ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางตามสมมติฐาน ซึ่งสรุปได้ว่า สัดส่วนการก่อหนี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น กล่าวคือ สัดส่วนการก่อหนี้ที่เพิ่มขึ้นหรือบริษัทที่มีสัดส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ในระดับสูงขึ้น จะทำให้ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Modigliani and Miller (1958) และ Ramly (2012) ที่พบว่าต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นจะเพิ่มขึ้นตามอัตราส่วนการก่อหนี้ของบริษัท

H9: อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก ซึ่งตรงข้ามกับทิศทางตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่า อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น หรือกล่าวอีกนัยได้ว่า อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นไม่สามารถช่วยลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นให้ลดลง แต่กลับทำให้ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น

H10: อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของผู้ถือหุ้น

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเป็นบวก ซึ่งตรงข้ามกับทิศทางตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่า อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นหรือบริษัทที่มีความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยในระดับสูง ไม่สามารถลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นลงได้ แต่กลับทำให้ต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น

■ การวิเคราะห์ผลการถดถอยเชิงพหุคูณของการกำกับกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของหนี้สิน

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ผลการถดถอยเชิงพหุคูณของการกำกับกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของหนี้สิน

Variables	Coefficient	Std. Error	t-statistic	p-value
constant	1348.438	98.828	13.64	0.000
CG score	-136.757**	28.404	-4.81	0.000
Board size	-14.009*	5.598	-2.50	0.012
Board independence	0.228	1.713	0.13	0.894
CEO duality	-38.727	31.755	-1.22	0.223
Ownership concentration	-0.104**	0.025	-4.10	0.000
Managerial ownership	-0.034	0.025	-1.34	0.179
Firm size	-0.042*	0.021	-2.04	0.041
Leverage	0.043*	0.022	2.00	0.046
ROA	-0.089**	0.024	-3.69	0.000
Interest coverage ratio	0.132**	0.024	5.61	0.000
No. of observation		2179		
R-squared		0.0482		
Adjusted R-square		0.0438		

* มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ** มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น หรือค่า R-square มีค่าเท่ากับ 0.0482 หรือเท่ากับร้อยละ 4.82 ซึ่งหมายความว่าตัวแปรที่อยู่ในแบบจำลองข้างต้น สามารถอธิบายตัวแปรตามหรือก็คือต้นทุนของหนี้สินได้เพียงร้อยละ 4.82 แต่อย่างไรก็ตาม จากตารางที่ 4 ผู้วิจัยพบว่ามีตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร ได้แก่ คะแนนการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) และการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท (Ownership Concentration) ที่มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของหนี้สิน

นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรควบคุมทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดของบริษัท (Firm Size) สัดส่วนการก่อหนี้ (Leverage) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Return on Asset) และอัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย (Interest Coverage Ratio) ก็มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของหนี้สินของผู้ถือหุ้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัวแปรเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

H1: คะแนนการกำกับดูแลกิจการ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าในทิศทางลบ ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐาน คะแนนการกำกับดูแลกิจการ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า บริษัทที่ได้รับคะแนนการกำกับดูแลกิจการที่ดี หรือบริษัทที่มีคะแนนการกำกับกิจการที่สูงขึ้น สามารถช่วยลดต้นทุนของหนี้สินลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Byun (2007) และ Blom and Schauten (2008) ที่พบว่าคะแนนการกำกับดูแลกิจการมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

H2: ขนาดของคณะกรรมการบริษัท มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าในทิศทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางตามสมมติฐาน จึงสรุปได้ว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทที่มีขนาดใหญ่หรือบริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการที่มากกว่า จะสามารถลดต้นทุนของหนี้สินให้ลดลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson et al. (2004) ที่พบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

H3: สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าในทิศทางบวก ซึ่งตรงข้ามกับทิศทางตามสมมติฐาน แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงสรุปได้ว่า สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระไม่ได้มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระที่มากขึ้นหรือบริษัทที่มีจำนวนคณะกรรมการอิสระที่มากกว่า ไม่สามารถทำให้ต้นทุนของหนี้สินให้ลดลงได้

H4: การควมรวมตำแหน่งของประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นลบ ซึ่งตรงข้ามกับสมมติฐาน แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การควมรวมตำแหน่งของประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุดไม่ได้มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า บริษัทที่มีการควมรวมตำแหน่งของประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุด หรือบริษัทที่มีประธานบริษัทและผู้บริหารสูงสุดเป็นคนคนเดียวกัน ไม่ได้ทำให้ต้นทุนของหนี้สินเพิ่มขึ้น

H5: การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นลบ ซึ่งตรงข้ามกับทิศทางตามสมมติฐาน แสดงว่า การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญกับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัทที่เพิ่มขึ้น หรือสัดส่วนการถือครองหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 5 อันดับแรกของบริษัทที่มากขึ้น สามารถช่วยลดต้นทุนของหนี้สินลงได้

H6: สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหาร มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นลบตรงตามสมมติฐาน แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารไม่มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารที่เพิ่มขึ้น หรือจำนวนหุ้นที่ถือครองโดยคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารที่มากขึ้น ไม่สามารถช่วยลดต้นทุนของหนี้สินให้ลดลงได้

H7: ขนาดของบริษัท มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นลบ ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐาน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ขนาดของบริษัทที่ใหญ่ขึ้นหรือบริษัทที่มีขนาดใหญ่กว่าจะสามารถลดต้นทุนของหนี้สินลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตหลายงาน เช่น Bhojraj and Sengupta (2003) และ Juniarti and Natalia (2012) ที่พบว่า ขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน เนื่องจากเจ้าหนี้จะมีความเชื่อมั่นกับบริษัทที่มีขนาดใหญ่มากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็ก เพราะบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีการเปิดเผยข้อมูล และมีความโปร่งใสมากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็ก ซึ่งสามารถลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลลงได้ จึงทำให้เจ้าหนี้ต้องการอัตราผลตอบแทนในระดับที่ต่ำลง และส่งผลให้ต้นทุนของหนี้สินของบริษัทลดลงตามไปด้วย

H8: สัดส่วนการก่อหนี้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นบวก ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐาน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สัดส่วนการก่อหนี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า บริษัทที่มีสัดส่วนการก่อหนี้ในระดับที่สูงหรือบริษัทที่มีหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมที่สูงกว่า จะทำให้ต้นทุนของหนี้สินของบริษัทเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cheng, Collins, and Huang (2006), Byun et al. (2008) และ Gray, Koh, and Tong (2009) ที่พบว่าบริษัทที่มีการก่อหนี้ในระดับสูง จะมีความเสี่ยงด้านการผิดนัดชำระหนี้ ทำให้เจ้าหนี้ต้องการอัตราผลตอบแทนที่สูงขึ้นเพื่อชดเชยความเสี่ยง จึงส่งผลให้ต้นทุนของหนี้สินของบริษัทเพิ่มสูงขึ้นด้วย

H9: อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นลบ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน กล่าวคือ บริษัทที่มีอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ในระดับที่สูง สามารถทำให้ต้นทุนของหนี้สินลดลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรนนท์ แสงอำ (2556) ที่พบว่า อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

H10: อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีทิศทางเป็นบวก ซึ่งตรงข้ามกับสมมติฐาน แสดงว่า อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวได้ว่า อัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นหรือบริษัทที่มีความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยในระดับสูง ไม่สามารถลดต้นทุนของหนี้สินของผู้ถือหุ้นลงได้ แต่กลับทำให้ต้นทุนของหนี้สินของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น

■ อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของเงินทุน ทั้งต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น และต้นทุนของส่วนของหนี้สิน ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2558 รวมทั้งสิ้น 5 ปี โดยศึกษาในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ยกเว้นกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน กลุ่มธุรกิจประกันภัย รวมถึงกลุ่มบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการ และกลุ่มบริษัทที่เพิ่งเข้าตลาดหลักทรัพย์หลังวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 จึงทำให้มีบริษัทที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้จำนวน 555 บริษัท และมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 2,179 ตัวอย่าง โดยตัวแปรการกำกับดูแลกิจการที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีทั้งหมด 6 ตัวแปร ได้แก่ คะแนนการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (Board Independence) การควบรวมตำแหน่งของประธานกรรมการและผู้บริหารสูงสุด (CEO Duality) การกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท (Ownership Concentration) และสัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการและผู้บริหาร (Managerial Ownership) นอกจากนี้ยังมีตัวแปรควบคุมอีก 4 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดของบริษัท (Firm Size) สัดส่วนการก่อหนี้ (Leverage) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Return on Asset) และอัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย (Interest Coverage Ratio)

ผลการวิจัยพบว่า มีตัวแปรการกำกับดูแลกิจการมากถึง 4 ตัวแปร ได้แก่ คะแนนการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (Board Independence) การควบรวมตำแหน่งของประธานกรรมการและผู้บริหารสูงสุด (CEO Duality) และการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท (Ownership Concentration) ที่มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แต่อย่างไรก็ตาม กลับมีเพียงตัวแปรการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัทเพียงตัวเดียวเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น ส่วนตัวแปรอื่นๆ กลับมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรควบคุมทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดของบริษัท (Firm Size) สัดส่วนการก่อหนี้ (Leverage) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Return on Asset) และอัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย (Interest Coverage Ratio) ก็มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีตัวแปรใดที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นเลย กล่าวคือ ไม่มีตัวแปรใดเลยที่ช่วยลดต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้น

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของหนี้สิน พบว่า มีตัวแปรการกำกับดูแลกิจการจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ คะแนนการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) และการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท (Ownership Concentration) ที่มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของหนี้สิน ซึ่งทั้ง 3 ตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ทั้งคะแนนการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) และการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของของบริษัท (Ownership Concentration) สามารถลดต้นทุนของหนี้สินลงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรควบคุมทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดของบริษัท (Firm Size) สัดส่วนการก่อหนี้ (Leverage) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Return on Asset) และอัตราส่วนความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ย (Interest Coverage Ratio) ก็มีความสัมพันธ์กับต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน ซึ่งมีเพียงตัวแปรขนาดของบริษัท (Firm Size) และอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Return on Asset) 2 ตัวแปรเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของหนี้สิน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกวรรณ ลิ้มพิผลไพบูลย์. (2557). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการควบคุมส่วนเกินของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ และต้นทุนเงินทุนของบริษัท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธาริณี จวงมูทิตา, ดุษณีย์ ส่องเมือง และขวัญสกุล เต็งอันทวย. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของคณะกรรมการและการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1, หน้า 17-26
- จิรนนท์ แสงอำ. (2556). การกำกับดูแลกิจการและต้นทุนของหนี้สิน กรณีศึกษา : บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรกมล เกษมทรัพย์. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและผลการดำเนินงานของกิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิลาพร ศรีจันทเพช. (2555). หลักสำคัญของการกำกับดูแลกิจการ. วารสารบริหารธุรกิจ. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 35(133), 1-4.
- ศาสตราจารย์ ดร. ศาสตราจารย์. (2557). ระดับบรรษัทภิบาลส่งผลอย่างไรต่ออันดับความน่าเชื่อถือของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, R.C., Mansi, S.A. and Reeb, D.M. (2004). Board characteristics, accounting report integrity, and the cost of debt. *Journal of Accounting and Economics*, 37(3), 315-342.
- Ashbaugh-skaife, H., Collins, D.W. and LaFond, R. (2004). *Corporate governance and the cost of equity capital*. Working Paper, Retrieved from <https://www.researchgate.net/profile>
- Ashbaugh-skaife, H., Collins, D.W. and LaFond, R. (2006). The effects of corporate governance on firm credit ratings. *Journal of Accounting and Economics*, 42, 203-243.
- Bhojraj, S. and Sengupta, P. (2003). Effect of Corporate Governance on Bond Ratings and Yields: The Role of Institutional Investors and Outside Directors. *Journal of Business*, 76(3), 455- 475.
- Blom, J. and Schauten, M.J. (2008). Corporate governance and the cost of debt. *New developments in financial modelling*, 116-145.
- Byun, H. (2007). The Cost of Debt Capital and Corporate Governance Practices. *Asia-Pacific Journal of Financial Studies*, 36(5), 765-806.
- Byun, H., Kwak, S., and Hwang, L. (2008). The implied cost of equity capital and corporate governance practices. *Asia-Pacific Journal of Financial Studies*, 37(1), 139-184.
- Chen, K.C.W., Chen, Z. and Wei, K.C. (2009). Legal protection of investors, corporate governance, and the cost of equity capital. *Journal of Corporate Finance*, 15(3), 273-289.
- Cheng, C.S., Collins, D., and Huang, H. H. (2006). Shareholder rights, financial disclosure and the cost of equity capital. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 27(9), 175-204.
- Diamond, D.W. and Verrecchia, R.E. (1991). Disclosure, Liquidity, and the Cost of Capital. *The Journal of Finance*, 46 (4), 1325 – 1359.

- Elluoumi, F. and Gueyie, J. p. (2001). Financial distress and corporate governance. *Corporate Governance*, 1(1), 15-23.
- Fan, J. P. H., Wong, T. J. and Zhang, T. (2005). The emergence of corporate pyramids in China, Working Paper, The Social science research network.
- Francis, J. R., Khurana, I. K. and Pereira, R. (2005). Disclosure incentives and effects on cost of capital around the world. *Accounting Review*, 80(4), 1125-1162.
- Gray, P., Koh, P. and Tong, Y. H. (2009). Accruals quality, information risk and cost of capital: Evidence from Australia. *Journal of Business Finance and Accounting*, 36, 51-72.
- Hail, L. and Leuz, C. (2006). International differences in cost of equity capital: Do legal institutions and securities regulations matter? *Journal of Accounting Research*, 44(3), 485-532.
- Jensen, M. C. and Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Finance Economics*, 3(4), 305-360.
- Juniarti, and Natalia, T. L. (2012). Corporate Governance Perception Index (CGPI) and Cost of Debt. *International Journal of Business and Social Science*, 3(18), 223-232.
- Klein, A. (2002). Economic determinants of Audit Committee Independence. *Accounting Review*, 77, 435-452.
- Leuz, C. and Verrecchia, R.E. (2000). The Economic Consequences of Increased Disclosure. *Journal of Accounting Research*, 38, 91 – 124.
- Lin, L., Fangyu, D., Yifang, L., Haijun, H. and Shouyang, W. (2016). The effect of corporate governance on debt financing cost of listed companies. *Journal of Systems Science and Complexity*, 29(3), 772-789.
- Lombardo, D. and Pagano, M. (2002). Law and equity markets: A simple model, Working Paper, Centre for studies in economics and finance (CSEF).
- Mazzotta, R. and Veltri, S. (2014). The relationship between corporate governance and the cost of equity capital. Evidence from the Italian stock exchange. *Journal of Management and Governance*, 18(2), 419-448.
- Modigliani, F. and Miller, M.H. (1958) The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment. *The American Economic Review*, 48, 261-297.
- Pham, P. K., Suchard, J. A. and Zein, J. (2012). Corporate Governance and the Cost of Capital: Evidence from Australian Companies. *Journal of Applied Corporate Finance*, 24(3), 84-93.
- Porta, R.L., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R.W. (2000). Agency Problems and Dividend Policies around the World. *The Journal of Finance*, 55(1), 1-33.
- Ramly, Z. (2012). Impact of corporate governance quality on the cost of equity capital in an emerging market: Evidence from Malaysian Listed firms. *Journal of Business Management*, 6(4), 1733-1748.
- Reverte, C. (2009). Do better governed firms enjoy a lower cost of equity capital? Evidence from Spanish firms. *Corporate Governance: The International Journal of Effective Board Performance*, 9(2), 133-145.
- Singhal, A. (2014). Corporate Governance, Cost of Capital and Value Creation: Evidence from Indian Firms. *Journal of Economics and Finance*, 4(6), 36-54.
- Zhu, F. (2014). Corporate Governance and the Cost of Capital: An International Study. *International Review of Finance*, 14(3), 393-429.

ความมีประสิทธิภาพ

ของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร
ด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ
ของกองทัพอากาศไทย

THE EFFECTIVENESS OF ENTERPRISE RISK MANAGEMENT
ON FINANCE, ACCOUNTING, AND BUDGETING
OF ROYAL THAI AIR FORCE

ร.น.ธีระศักดิ์ ใจห้าว
กองทัพอากาศ

Flg.Off. Teerasak Jaihaow
Royal Thai Air Force

ความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร ด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ ของกองทัพอากาศไทย

ร.ท.ธีระศักดิ์ ใจห้าว

กองทัพอากาศ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยง และประสิทธิผลของการบริหารความเสี่ยง ด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ ของกองทัพอากาศไทย โดยวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทั้งแปดด้าน คือ การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความเข้าใจในระบบบริหารความเสี่ยง การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยง กระบวนการบริหารความเสี่ยง การสื่อสาร การวัดผลความเสี่ยง การฝึกอบรม และการติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง ส่งผลให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยง

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยง ความมีประสิทธิภาพ งบประมาณ กองทัพอากาศไทย

THE EFFECTIVENESS OF ENTERPRISE RISK MANAGEMENT ON FINANCE, ACCOUNTING, AND BUDGETING OF ROYAL THAI AIR FORCE

Flg.Off. Teerasak Jaihaow

Royal Thai Air Force

ABSTRACT

This research aims to study relationship between component factors of risk management and effectiveness of the risk management in financial, accounting, and budgeting functions of the Royal Thai Air Force by applying multiple regression analysis. Results show that all of the eight factors - which comprise management support, understanding of risk management, risk management compliance, process of risk management, communication, evaluation, training, and monitoring of risk management - lead risk management to be effective. The factor having a most impact on risk management effectiveness is risk management compliance.

Keywords: Risk Management, Effectiveness, Budgeting, Royal Thai Air Force

■ บทนำ

ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐได้นำการบริหารความเสี่ยงมาใช้ในองค์กร เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น องค์กรภาครัฐเป็นองค์กรที่ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไร ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการบริหารความเสี่ยงจะมุ่งเน้นการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ทำให้ภาครัฐสามารถควบคุมความเสี่ยงหรือลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายการบริหารแผ่นดินของรัฐบาล ช่วยให้มีการใช้งบประมาณได้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด มุ่งเน้นให้การปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐนั้น ๆ เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งหน่วยงานภาครัฐในแต่ละแห่ง จะมีการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับภาระและหน้าที่รับผิดชอบ ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงย่อมแตกต่างกันออกไป

กองทัพอากาศไทย (กองทัพอากาศ) เป็นหน่วยงานราชการ สังกัดกระทรวงกลาโหมที่มีภารกิจพื้นฐานในการรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 มาตรา 21 กำหนดให้กองทัพอากาศมีหน้าที่เตรียมกำลังกองทัพอากาศ ป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังกองทัพอากาศตามหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม มีผู้บัญชาการทหารอากาศเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ นอกเหนือจากภารกิจหลักในการปกป้องประเทศ กองทัพอากาศยังกำหนดเจตนารมณ์ตามทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติภายใต้กรอบหน้าที่สำคัญในการพัฒนากองทัพอากาศ ในทุกด้านอย่างเป็นระบบ ตลอดจนดำรงเป้าหมายการพัฒนากองทัพอากาศมุ่งสู่วิสัยทัศน์ “กองทัพอากาศชั้นนำในภูมิภาค” โดยการกำหนดนโยบายทั่วไปเพื่อให้หน่วยงานมีแผนและเป้าหมายที่ชัดเจน รวมถึงมีการติดตามความสำเร็จของหน่วยขึ้นตรงให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์และแผนแม่บทกองทัพอากาศ

การที่กองทัพอากาศจะประสบความสำเร็จตามความมุ่งหวังได้นั้น ต้องอาศัยงานที่มีความสำคัญต่อการควบคุมและดูแลด้านการเงิน ซึ่งได้แก่ หน่วยงานด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงในงานด้านต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นจึงมีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จของกองทัพอากาศ ดังนั้นวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ ของกองทัพอากาศ และเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของแต่ละตัวแปรที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการบริหารความเสี่ยง เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารความเสี่ยงให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้กองทัพอากาศสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

■ บททวนวรรณกรรม

จากองค์ประกอบเดิมของ the Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) ที่กำหนดโครงสร้างของการควบคุมภายใน (COSO Internal Control Framework: COSO-IC) 5 องค์ประกอบ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ได้มีการพัฒนาปรับปรุงขยายแนวความคิดของการควบคุมภายใน โดยนำองค์ประกอบเดิมมาขยายขอบเขตเพื่อให้องค์กรสามารถขยายจากกรอบการควบคุมภายในเดิมมาเป็นกรอบการจัดการความเสี่ยง หรือเรียกว่า COSO Enterprise Risk Management (COSO ERM) เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและใช้ได้กับทุกองค์กร กรอบแนวความคิด COSO-ERM นั้นประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมภายใน การกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุเหตุการณ์ การประเมินความเสี่ยง การตอบสนองความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม สารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามผล และต่อมาในปี พ.ศ. 2556 COSO ได้มีการปรับปรุงกรอบแนวคิดใหม่เพื่อให้มีการยอมรับมากขึ้น โดยการเพิ่มหลักการจำนวน 17 หลักการเพื่อเชื่อมโยงกับ 5 องค์ประกอบใน COSO framework และล่าสุดในปี พ.ศ. 2560 COSO มีการปรับปรุงกรอบแนวคิดใหม่ของการบริหารความเสี่ยงเพื่อให้กรอบแนวคิดการบริหารความ

เสี่ยงมีส่วนช่วยและสนับสนุนการจัดการยุทธศาสตร์และการดำเนินงานขององค์กร โดยการปรับปรุงกรอบแนวคิดเป็น 5 องค์ประกอบ คือ การกำกับดูแลกิจการและวัฒนธรรมองค์กร การกำหนดกลยุทธ์และวัตถุประสงค์ขององค์กร การจัดการความเสี่ยง การทบทวนและแก้ไขข้อมูล การสื่อสาร และการรายงานผล (The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, 2017)

การบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศยึดแนวทางการบริหารความเสี่ยงตาม COSO ERM ตามกรอบแนวคิดในปี พ.ศ. 2547 โดยการนำกรอบแนวคิด 8 องค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายใน การกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุเหตุการณ์ การประเมินความเสี่ยง การตอบสนองความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม สารสนเทศและการสื่อสาร และการติดตามผล รวมทั้งแนวทางการตรวจสอบการบริหารความเสี่ยงของกรมบัญชีกลาง และระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ.2544 มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ (สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ, 2560)

จากกรอบแนวความคิดของ COSO ERM กองทัพอากาศได้นำกรอบแนวคิดมาปรับปรุงให้เข้ากับการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ โดยการจัดทำกระบวนการในการบริหารความเสี่ยงจำนวน 6 ขั้นตอน ซึ่งระบุขั้นตอนการบริหารความเสี่ยงครบถ้วนตามองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยง ดังนี้

- 1) การระบุและวิเคราะห์ความเสี่ยง
- 2) การประเมินผลการควบคุมและการจัดการความเสี่ยง
- 3) การจัดทำแผนการบริหารความเสี่ยง
- 4) สารสนเทศและการสื่อสาร
- 5) การติดตามผลการบริหารความเสี่ยง
- 6) การสรุปแผนบริหารความเสี่ยง และรายงานผลการบริหารความเสี่ยง

ทั้งนี้ ประเภทของความเสี่ยงในการบริหารราชการของประเทศไทยที่เป็นสาเหตุให้การบริหารราชการไม่เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์และไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความเสี่ยงเชิงนโยบาย ความเสี่ยงจากการดำเนินงาน ความเสี่ยงทางการเงิน การบริหารงบประมาณที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ความเสี่ยงด้านเหตุการณ์ ซึ่งความเสี่ยงดังกล่าวเป็นความเสี่ยงที่ไม่ได้เกิดขึ้นประจำ แต่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ผลตามแผนยุทธศาสตร์ (นฤมล สะอาดโณม, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารความเสี่ยงในระดับการดำเนินการขององค์กรภาครัฐ โดยที่การบริหารความเสี่ยงในบางประเด็นอยู่นอกเหนือขอบเขตการบริหารงานของหัวหน้างาน ส่วนราชการ หรือองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวกับด้านการเงิน ทำให้การบริหารราชการไม่เป็นไปตามแผน (ก้องกิติ พูลสวัสดิ์ และพรเทพ อนุสรณิตินสาร, 2549)

นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมยังพบหลักฐานที่แสดงถึงความเสี่ยงที่ทำให้องค์กรไม่บรรลุผลตามแผนยุทธศาสตร์ โดยจากการศึกษาการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษาของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดปทุมธานี พบสาเหตุที่ทำให้การบริหารความเสี่ยงไม่เป็นตามแผนยุทธศาสตร์ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ การปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบ และความเสี่ยงด้านการเงิน ที่ส่งผลให้การบริหารงานของสถานศึกษาไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ทั้งจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง (ณัชธิญา ปัทมพัฒตานนท์, 2553) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 26 ที่พบว่าปัจจัยที่ทำให้การบริหารความเสี่ยงไม่เป็นไปตามแผน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ความเสี่ยงด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบ และความเสี่ยงด้านบุคลากร (พุดิสสรค์ ศรีรัตนประชากุล, พชรวิทย์ จันทรศิริสระ และพัชรกฤษฎ์ พวงนิล, 2559)

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารความเสี่ยงในอดีตที่เกี่ยวข้องกับองค์กรของรัฐที่มีผลการศึกษาที่น่าสนใจ คือ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารความเสี่ยงของโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงของกองทัพอากาศ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การบริหารความเสี่ยงของโรงพยาบาลมีประสิทธิภาพ คือการสนับสนุนจากผู้บริหารของโรงพยาบาลและหัวหน้าหน่วยที่เกี่ยวข้อง (สืบสุข ศิริธร, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความเสี่ยงด้านการรักษาพยาบาลและระบบบริหารความเสี่ยงในโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช พบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารโรงพยาบาลได้กำหนดให้การบริหารความเสี่ยงของโรงพยาบาลเป็น 1 ใน 5 ของนโยบายคุณภาพ โดยมีคณะกรรมการเป็นคณะในการทำงานในการบริหารความเสี่ยง เป็นปัจจัยที่ทำให้ผลการบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ (มานิตย์ ศัตรูลี, 2544) โดยผลงานวิจัยในเรื่องการบริหารความเสี่ยงของโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ในสองช่วงเวลาพบว่า มีความต่างกันในเรื่องของการมีส่วนร่วมของข้าราชการ พนักงานราชการ และผู้ปฏิบัติงาน โดยในปี 2551 พบว่าการมีส่วนร่วมของข้าราชการ พนักงานราชการ และผู้ปฏิบัติงานเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากทุกคนในโรงพยาบาลมีความเข้าใจในระบบการบริหารความเสี่ยง ทำให้การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ และผลการบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่างจากปี 2554 ที่การบริหารความเสี่ยงของโรงพยาบาลดำเนินการโดยคณะกรรมการเป็นหลัก โดยยังไม่มีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร

ส่วนในเรื่องขององค์ประกอบในการบริหารความเสี่ยง จากการศึกษาการบริหารความเสี่ยงทางการเงินและบัญชีของสถานศึกษาภาครัฐแห่งหนึ่ง พบว่าไม่มีองค์กรหรือบุคคลใดที่จะดำเนินงานอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ปราศจากความเสี่ยง ทุกคนหรือทุกองค์กรจะดำรงอยู่ได้ภาวะความเสี่ยง และพบว่าการวิเคราะห์ความเสี่ยงของงานการเงิน บัญชี และพัสดุ เป็นแผนงานที่เป็นแกนหลักของงานสำนักงานและมีความสำคัญและมีผลกระทบสูงต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ (พัชรินทร์ ขำวงษ์, 2554) ขณะที่ผลการศึกษาว่ามีบางองค์กรไม่แสดงถึงการมีความเสี่ยงอยู่ในองค์กร เช่น การศึกษาเรื่องการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์เครดิตยูเนียนสาขาเพชรบุรี พบว่าการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์โดยรวมอยู่ในระดับดีมากและไม่พบความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสหกรณ์ (พรณทิพย์ ทองแถม, 2558) อย่างไรก็ตามก็เป็นจริงแล้วความเสี่ยงที่มีไม่ได้หมดไป แต่ถูกควบคุมไว้ให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ผ่านการบริหารความเสี่ยง และสามารถที่จะจัดการกับความเสี่ยงได้หากมีความเสี่ยงภัยเกิดขึ้น ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญสำหรับการบริหารความเสี่ยง ซึ่งพบได้จากการศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของระบบการบริหารความเสี่ยงของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) (ธีรพร เนาว์รุ่งโรจน์, 2555) การศึกษานี้จึงให้ความสนใจด้านการบริหารความเสี่ยงในหน่วยงานด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ

■ วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผ่านการใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารความเสี่ยง ด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ ของหน่วยขึ้นตรงของกองทัพอากาศ ใน 8 องค์ประกอบของกองทัพอากาศ โดยสอบถามทัศนคติและใช้ Likert Scale 5 ระดับ ในการวัดระดับความเห็นว่าเป็นหน่วยงานของผู้ตอบแบบสอบถามมีการดำเนินการบริหารความเสี่ยงตามองค์ประกอบทั้ง 8 ด้านในระดับใด จากไม่เห็นด้วย (ระดับที่ 1) ไปถึงเห็นด้วยมากที่สุด (ระดับ 5) โดยมีกรอบแนวคิดในงานวิจัยของตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัวแปรว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยง ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัย การศึกษานี้จึงตั้งสมมติฐานการวิจัยได้เป็น 8 สมมติฐาน ดังนี้

- H_1 : การสนับสนุนจากผู้บริหารทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ
- H_2 : ความเข้าใจในระบบบริหารความเสี่ยงทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ
- H_3 : การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยงทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ
- H_4 : กระบวนการบริหารความเสี่ยงทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ
- H_5 : การสื่อสารทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ
- H_6 : การวัดผลการบริหารความเสี่ยงทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ
- H_7 : การฝึกอบรมทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ
- H_8 : การติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ

ประชากรในการวิจัยนี้ ได้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง ด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณของหน่วยที่ขึ้นตรงสังกัดส่วนบัญชาการจำนวน 14 หน่วยงาน การศึกษานี้ได้ส่งแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 414 คน และได้รับแบบสอบถามกลับมาทั้งหมด 284 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 68.60 และจำนวนตัวอย่างที่ได้รับตอบกลับมาทั้งสิ้นเพียงพอต่อการศึกษาจากการอ้างอิงแนวคิดของการหาจำนวนตัวอย่างเพื่อการสำรวจของ Yamane (Yamane, 1973) การศึกษานี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) และวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีแบบจำลองที่ใช้ใน ดังนี้

$$EFFIC = \beta_0 + \beta_1 SUPP + \beta_2 UNDER + \beta_3 COMPL + \beta_4 ERM + \beta_5 COMMU + \beta_6 EVALU + \beta_7 TRAIN + \beta_8 MONI + \epsilon_i$$

โดย	EFFIC	แทน ความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยง
	SUPP	แทน การสนับสนุนจากผู้บริหาร
	UNDER	แทน ความเข้าใจในระบบการบริหารความเสี่ยงของหน่วยงาน
	COMPL	แทน การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยงของหน่วยงาน
	ERM	แทน กระบวนการบริหารความเสี่ยง
	COMMU	แทน การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
	EVALU	แทน การวัดผลการบริหารความเสี่ยง
	TRAIN	แทน การฝึกอบรม
	MONI	แทน การติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง
	ϵ_i	แทน ค่าคลาดเคลื่อนที่เกิดจากตัวแปรอื่น

นอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากวิธีการทางสถิติแล้ว การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือหัวหน้างานด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ เกี่ยวกับความเห็นของระบบการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศในชั้นยศเรืออากาศโท ถึงชั้นยศนาวาอากาศโท จำนวน 14 ท่าน ตามจำนวนหน่วยขึ้นตรงที่การศึกษานี้เลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษา การสัมภาษณ์จะทำหลังจากการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติแล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมเหตุสมผลมากที่สุด

■ ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่วิจัยในครั้งนี้จำนวน 284 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 152 คน เพศชาย 132 คน อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 30 - 34 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.4 ชั้นยศส่วนใหญ่เป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร คิดเป็นร้อยละ 31.7 จำนวนปีในการทำงานส่วนใหญ่ต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.3 และส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 75

จากตารางที่ 1 พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัวมีค่าอยู่ระหว่าง 3.75 - 4.20 แปลค่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละตัวแปรที่สำคัญ พบว่าตัวแปรการสนับสนุนจากผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 4.20 เนื่องจากการนำนโยบายของผู้บังคับบัญชามาปฏิบัติ ทุกหน่วยขึ้นตรงทราบถึงนโยบายและการสนับสนุนเป็นอย่างดี และตัวแปรที่มีค่าน้อยที่สุดคือความเข้าใจในระบบการบริหารความเสี่ยงอยู่ที่ 3.75 เนื่องจากกองทัพอากาศได้เริ่มการบริหารความเสี่ยงมาใช้ทั่วองค์กรเมื่อปี 2558 ทำให้ผู้ปฏิบัติงานยังขาดความเข้าใจในเรื่องการบริหารความเสี่ยง

ตารางที่ 1 การแจกแจงตัวแปรโดยใช้สถิติพรรณนา

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
การสนับสนุนจากผู้บริหาร	4.20	.617
ความเข้าใจในระบบการบริหารความเสี่ยง	3.75	.632
การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยง	3.81	.709
กระบวนการบริหารความเสี่ยง	4.07	.646
การสื่อสาร	3.83	.717
การวัดผลการบริหารความเสี่ยง	3.98	.716
การฝึกอบรม	3.85	.744
การติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง	3.93	.751

ผลของการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) จากตารางที่ 2 เพื่อวัดความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและทดสอบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity Problem) พบว่าค่า r ที่ได้จากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระทั้งหมด 8 ตัวแปร มีค่าเป็นบวกทุกรายการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน โดยมีค่า r อยู่ระหว่าง 0.502 - 0.815 โดยค่า r ที่ได้ นำมาพิจารณาในค่าระดับความสัมพันธ์แล้ว พบว่ามีตัวแปร 3 ตัวที่มีความสัมพันธ์กันในระดับมากกว่า 0.8 ซึ่งอาจเกิดปัญหา Multicollinearity อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ยังมีความจำเป็นต้องคงตัวแปรดังกล่าวอยู่ อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ได้ทดสอบปัญหา Multicollinearity ผ่านค่า Tolerance และไม่พบปัญหาดังกล่าว โดยพบว่าค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.245 - 0.557 ค่าดังกล่าวไม่ได้ใกล้ 0 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแต่ละตัวมีความอิสระระหว่างกัน และค่า Variance Inflation Factor (VIF) อยู่ระหว่าง 1.796 - 4.089 ค่าดังกล่าวน้อยกว่า 10 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแต่ละตัวมีความอิสระระหว่างกัน และค่าความเป็นอิสระของความคลาดเคลื่อน (Durbin - Watson) มีค่าอยู่ที่ 1.853 ซึ่งค่าดังกล่าวอยู่ระหว่าง 1.5 - 2.5 แสดงให้เห็นว่าค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระจากกัน (ดูตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient)

ตัวแปร	SUPP	UNDER	COMPL	ERM	COMMU	EVALU	TRAIN	MONI
SUPP	1							
UNDER	.528**	1						
COMPL	.502**	.703**	1					
ERM	.575**	.550**	.646**	1				
COMMU	.591**	.680**	.669**	.649**	1			
EVALU	.560**	.567**	.613**	.656**	.801**	1		
TRAIN	.527**	.564**	.610**	.603**	.806**	.736**	1	
MONI	.574**	.599**	.623**	.619**	.763**	.786**	.815**	1

** มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และ * มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่าผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ 8 ตัวแปร ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความเข้าใจในระบบการบริหารความเสี่ยง การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ กระบวนการบริหารความเสี่ยง การสื่อสาร การวัดผลความเสี่ยง การฝึกอบรม และการติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรของกองทัพอากาศ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อยู่ระหว่าง 0.107 - 0.157 ซึ่งอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน และทุกตัวแปรอิสระมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 พิจารณาค่า p-value ที่มีค่าระหว่าง 0.000 - 0.017 นั้นหมายความว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องในกระบวนการบริหารความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น ความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ ในด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณจะมีประสิทธิผลมากขึ้นตามไปด้วย

การวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของแต่ละสมมติฐานที่มีค่าเป็นบวก ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกัน สำหรับปัจจัยที่มีค่าทางสถิติมากที่สุด ที่ส่งผลให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ คือ สมมติฐานที่ 3 การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยง ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.157 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 พิจารณาค่า p-value เท่ากับ 0.000 รองลงมา คือ สมมติฐานที่ 6 การวัดผลความเสี่ยง มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.146 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 พิจารณาค่า p-value เท่ากับ 0.001 และ สมมติฐานที่ 5 คือ การสื่อสาร มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.141 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 พิจารณาค่า p-value เท่ากับ 0.005 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

	Unstandardized Coefficients		Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error		Tolerance	VIF
(Constant)	-.046	.129	.722		
การสนับสนุนจากผู้บริหาร	.114	.036	.002**	.557	1.796
ความเข้าใจในระบบบริหารความเสี่ยง	.108	.041	.009**	.410	2.440
การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยง	.157	.038	.000**	.384	2.604
กระบวนการบริหารความเสี่ยง	.108	.039	.006**	.437	2.291
การสื่อสาร	.141	.050	.005**	.212	4.726
การวัดผลการบริหารความเสี่ยง	.146	.044	.001**	.270	3.700
การฝึกอบรม	.138	.044	.002**	.251	3.989
การติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง	.107	.044	.017*	.245	4.089
R Square	.823				
Adjusted R Square	.818				
F-Statistic	160.310				
Durbin Watson	1.853				

** มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และ * มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ค่าสัมประสิทธิ์ที่มีค่าน้อยที่สุดที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยง ที่ส่งผลให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ คือ สมมติฐานที่ 8 การติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.107 และ มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 พิจารณาค่า p-value เท่ากับ 0.017 รองลงมา คือ สมมติฐานที่ 2 ความเข้าใจในระบบการบริหารความเสี่ยง ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับสมมติฐานที่ 8 จากการวิจัยพบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.108 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 พิจารณาค่า p-value เท่ากับ 0.009 ซึ่งมีค่าเท่ากับ สมมติฐานที่ 4 กระบวนการบริหารความเสี่ยง ที่มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.108 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 พิจารณาค่า p-value เท่ากับ 0.006 ตามลำดับ

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปผลในตารางที่ 4 พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัวแปรมีทิศทางความสัมพันธ์เป็นบวก นั่นหมายความว่าตัวแปรเพิ่มมากขึ้นเท่าใด ความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของ กองทัพอากาศในด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นไปด้วย

ตารางที่ 4 ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐานทั้งหมด

สมมติฐานงานวิจัย	แทนค่า	ทิศทางความสัมพันธ์	ผลการทดสอบ
การสนับสนุนจากผู้บริหาร	SUPP	+	ยอมรับ
ความเข้าใจในระบบบริหารความเสี่ยง	UNDER	+	ยอมรับ
การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยง	COMPL	+	ยอมรับ
กระบวนการบริหารความเสี่ยง	ERM	+	ยอมรับ
การสื่อสาร	COMMU	+	ยอมรับ
การวัดผลการบริหารความเสี่ยง	EVALU	+	ยอมรับ
การฝึกอบรม	TRAIN	+	ยอมรับ
การติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง	MONI	+	ยอมรับ

■ อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรของกองทัพอากาศในด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ พบว่าข้อสมมติฐานทั้ง 8 สมมติฐานมีทิศทางความสัมพันธ์ในทางบวก นั้นหมายความว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องในกระบวนการบริหารความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้นเท่าใด ความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ ในด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสรุปปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพ โดยเรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลกระทบจากมากไปน้อย คือ การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ การวัดผลการบริหารความเสี่ยง การสื่อสาร การฝึกอบรม การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความเข้าใจในระบบการบริหารความเสี่ยง กระบวนการบริหารความเสี่ยง และการติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง พร้อมทั้งสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ ดังนี้

- การปฏิบัติตามแนวทางการบริหารความเสี่ยง ในกระบวนการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศ ถือเป็นนโยบายที่สำคัญของกองทัพอากาศที่กำหนดให้ปฏิบัติตาม ทั้งนี้ได้มีแนวทางการปฏิบัติงานเป็นคู่มือ รวมทั้งการปฏิบัติเมื่อเกิดความเสี่ยงขึ้น จะมีการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปยังผู้บังคับบัญชาในทันที เพื่อทำการแก้ไขความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องในวัฒนธรรมองค์กรของกองทัพอากาศในเรื่องการรายงานผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งเมื่อเกิดความเสี่ยงขึ้นหน่วยงานมีการหาวิธีป้องกันความเสี่ยงไม่ให้เกิดซ้ำ และนำความเสี่ยงนั้นมาปรับปรุงแผนบริหารความเสี่ยงในการบริหารความเสี่ยงสำหรับปีถัดมา

- การวัดผลการบริหารความเสี่ยง การวัดผลมีหลายวิธีที่ช่วยให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ เช่น การวัดผลจากหัวหน้าหน่วยงานที่กำหนดเรื่องการบริหารความเสี่ยงเป็นนโยบายของหน่วยงานชั้นตรง และการวัดผลจากหน่วยงานกลางที่เป็นอิสระ ได้แก่ สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ กรมจเรทหารอากาศ และสำนักงานนิรภัยทหารอากาศ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ

- การสื่อสาร ด้วยวัฒนธรรมองค์กรในเรื่องการสื่อสารที่มีความสำคัญ ทั้งด้านการสื่อสารที่เป็นทางการในเรื่องการบริหารความเสี่ยง เช่น การชี้แจงการบริหารความเสี่ยงในที่ประชุม การเผยแพร่การบริหารความเสี่ยงในระบบอินเทอร์เน็ต และการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เช่น การสั่งการด้วยวาจาโดยผู้บังคับบัญชา เป็นต้น ทำให้ผลการบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานได้มีการสื่อสารอยู่เสมอ

- การฝึกอบรม เริ่มต้นในช่วงแรกในปี 2558 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มนำการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรมาใช้ในการอบรมเฉพาะผู้ปฏิบัติงานด้านบริหารความเสี่ยงในระดับหัวหน้างาน ยังไม่มีจัดฝึกอบรมลงไปในทุกคนที่ปฏิบัติงาน ต่อมาในปี 2559 การฝึกอบรมเพิ่มมากขึ้นสู่ผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้หัวหน้างานยังเป็นผู้ให้การฝึกอบรมแก่ผู้ปฏิบัติงานในระหว่างการทำงาน ช่วยให้มีผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในเรื่องการบริหารความเสี่ยงมากขึ้น

- การสนับสนุนจากผู้บริหาร เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้นโยบายต่าง ๆ มีการนำไปปฏิบัติและเกิดประสิทธิผล ผู้บริหารของกองทัพอากาศให้ความสำคัญในเรื่องการบริหารความเสี่ยงเป็นอย่างมาก การกำหนดให้หน่วยขึ้นตรงปฏิบัติตาม และหน่วยขึ้นตรงได้นำนโยบายการบริหารความเสี่ยงมากำหนดเป็นนโยบาย และยังได้รับการสนับสนุนนโยบายในการบริหารความเสี่ยงในทุก ๆ กระบวนการ

- ความเข้าใจในระบบบริหารความเสี่ยง ในช่วงเริ่มต้นของการบริหารความเสี่ยงผู้ปฏิบัติงานยังคงขาดความเข้าใจหรือพบกรณีที่ผู้ปฏิบัติงานเดิมย้ายตำแหน่งโดยไม่มีการส่งมอบงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานคนใหม่ขาดความเข้าใจ ซึ่งแก้ไขโดยให้มีการศึกษาจากคู่มือการบริหารความเสี่ยง และกำหนดให้มีการส่งมอบงานให้เรียบร้อยระหว่างผู้ปฏิบัติงานคนเก่าและคนใหม่

- กระบวนการบริหารความเสี่ยง การปฏิบัติเมื่อมีความเสี่ยงเกิดขึ้น ขั้นตอนที่สำคัญ คือการรายงานผลของความเสี่ยง เพื่อดำเนินการขจัดความเสี่ยงนั้นให้อยู่ในระดับต่ำที่ยอมรับได้ การทำความเข้าใจในกระบวนการบริหารความเสี่ยงสำหรับผู้ปฏิบัติงานในช่วงเริ่มต้นยังพบการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไม่ตรงกัน หรือในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงาน หน่วยขึ้นตรงมีการแก้ไขโดยให้มีการศึกษาจากคู่มือการบริหารความเสี่ยง

- การติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง เป็นเครื่องมือที่กำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานในด้านการบริหารความเสี่ยงมีการรายงานการบริหารความเสี่ยง และยังมีวิธีการอื่น ในการติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง เช่น การตรวจติดตามการบริหารความเสี่ยง การกำหนดให้มีการติดตามการบริหารความเสี่ยงในระยะเวลาที่กำหนด โดยผู้บริหาร สำหรับกระบวนการติดตามความเสี่ยงของกองทัพอากาศ กำหนดให้มีการจัดทำรายงานการบริหารความเสี่ยงที่ได้ดำเนินการในรอบปีที่ผ่านมา โดยรายงานกระบวนการในการบริหารความเสี่ยง เป็นสองช่วงเวลาคือ ช่วงแรกในเดือนตุลาคม และช่วงที่สองในเดือนเมษายน ของทุกปี ซึ่งในช่วงแรกของการบริหารความเสี่ยงพบว่าการรายงานผลการบริหารความเสี่ยงล่าช้า แต่เมื่อผู้ปฏิบัติงานเข้าในกระบวนการบริหารความเสี่ยงมากขึ้นในปี 2559 และ 2560 ปัญหาเหล่านี้ได้หมดไป

ทั้งนี้ งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเฉพาะความมีประสิทธิภาพของการบริหารความเสี่ยงในด้านการเงิน การบัญชี และงบประมาณ ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาการบริหารความเสี่ยงในงานด้านอื่นของหน่วยขึ้นตรง เช่น การบริหารความเสี่ยงงานด้านการจัดซื้อจัดจ้าง การบริหารความเสี่ยงด้านพัสดุ การบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารกำลังพล เป็นต้น และการศึกษาการบริหารความเสี่ยงของหน่วยขึ้นตรงที่สังกัดส่วนภูมิภาค เป็นรายหน่วยขึ้นตรง (ส่วนกำลังรบ) โดยศึกษาการบริหารความเสี่ยงในทุก ๆ ด้านของหน่วยขึ้นตรงนั้น เพื่อให้ทราบการบริหารความเสี่ยงในทุก ๆ ด้านในระบบงานว่าการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ก้องกิติ พูลสวัสดิ์ และ พรเทพ อนุสรณินิตสาร. (2549). *การบริหารความเสี่ยงในบริบทภาครัฐ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- ณัฏฐิญา ปัทมทัตตานนท์. (2553). *การจัดการความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา* สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม.
- ณัฐยา มงคลสวัสดิ์. (2552). *การพัฒนามาตรวัดความสำเร็จของระบบการบริหารความเสี่ยงขององค์กร*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี.
- ธีรพร เนาว์รุ่งโรจน์. (2555). *ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของระบบการบริหารความเสี่ยงของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี.
- นฤมล สะอาดโณม. (2550). *การบริหารความเสี่ยงขององค์กร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์Than Books.
- พรรณทิพย์ ทองแย้ม. (2558). *การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์เครดิตยูเนียนสาขาจังหวัดเพชรบุรี*. วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 9(1), 80-93.
- พุดิสสรค์ ศรีรัตนประชากุล, พชรวิทย์ จันทร์ศิริ และ พัชรกฤษฎี พวงนิล. (2559). *การพัฒนาแนวทางการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26*. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 10(1), 629-640.
- พัชรินทร์ ขำวงษ์. (2554). *การบริหารความเสี่ยงงานการเงิน บัญชีและพัสดุของสถานศึกษาภาครัฐ แห่งหนึ่ง*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, คณะ บริหารธุรกิจ
- มานิตย์ ศัตรูลี. (2554). *ความเสี่ยงด้านการรักษาพยาบาลและระบบบริหารความเสี่ยงในโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช พอ.บมอ.ในช่วงปี 2554*. (งานวิจัยส่วนบุคคล). วิทยาลัยการทัพอากาศกองทัพอากาศ, กองบัญชาการฝึกศึกษาทหารอากาศ.
- สืบสุข ศิริธร. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารความเสี่ยงโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช กรมแพทย์ทหารอากาศ*. (งานวิจัยส่วนบุคคล). วิทยาลัยการทัพอากาศกองทัพอากาศ, กองบัญชาการฝึกศึกษาทหารอากาศ.
- สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ. (2560). *คู่มือการจัดจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงและคู่มือการตรวจสอบภายในการบริหารความเสี่ยงของกองทัพอากาศประจำปีงบประมาณ 2560*. กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

- The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2017). *Enterprise Risk Management Integrating with Strategy and Performance*. Retrieved from <https://www.coso.org/Documents/2017-COSO-ERM-Integrating-with-Strategy-and-Performance-Executive-Summary.pdf>.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Third edition. New York : Harper and Row Publication.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์
Federation of Accounting Professions
Under The Royal Patronage of His Majesty the King

เลขที่ 133 ถนนสุขุมวิท 21 (อโศกมนตรี) แขวงคลองเตยเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์ 02 685 2500 โทรสาร 02 685 2501

 <http://www.tfac.or.th>

 www.facebook.com/tfac.family

 tfac@tfac.or.th

 LINE@ @TFAC.Family